

Жуфти ҳалолингиз учун муносиб совға

Хатоларинг билан севаман

СЕНАИ ДЕМИРЖИ

Хатоларинг билан севаман

СЕНАИ ДЕМИРЖИ

УЎК: 159.9:173.7

КБК: 88

87.7

Д 37

Демиржи, Сенаи

Хатоларинг билан севаман: психологик таҳлил / Сенаи Демиржи.
Таржимон: Умида Адизова. — Тошкент: Янги аср авлоди. — 160 б.

ISBN 978-9943-9358-0-8

Икки жинс вакилининг умр бўйи бирга яшаши ҳам машаққатли, ҳам ёқимлидир.

Машаққатли томони: инсоннинг ноаниқ феъл-атвори ва қатъият-сизлиги, осонликча «рамка»га тушмаслиги муносабатларга путур етказди.

Ёқимли томони: нима бўлишидан қатъи назар, инсон ўз қалбига мос қалб топиши орқали шодлиги ва бахтини орттиради, қайғу ва ташвишларини камайтиради.

Айрим оилаларда муҳаббат йўқолиб, муҳаббатнинг эса никоҳга етолмаётган бугунги замонда ёзувчи ва психотерапевт Сенаи Демиржи бу борада психологик тадқиқот олиб борди. Ва изланишлари натижа-сида янги эшикларни очиб, «Келинг, турмуш ўртоғимиз билан идеал оила қурайлик!» деган ғояни илгари сурди. Ҳеч қачон унутмаслиги-миз керак бўлган ҳақиқатни эслатди: никоҳимизга маъно ва муҳаббат бағишлаш ўз қўлимизда! Муҳими, бор нарсамизнинг қадрига етиш ва имкониятлардан унумли фойдаланишдир.

УЎК: 159.9:173.7

КБК: 88

Таржимон

Умида АДИЗОВА

Copyright of this book for Uzbek has been licensed
by Yangi asr avlodi from, Hayyugrup Yayıncılık A.Ş.

ISBN 978-9943-9358-0-8

© Сенаи Демиржи, «Хатоларинг билан севаман». «Янги аср авло-ди», 2023 йил.

МУНДАРИЖА

Ибтидо ўрнида

Тўй сценарийси	7
----------------------	---

Эшиклар очилмасдан

Аёлларга нима керак?	12
Эркаклар нимани билади?	12
Аёллар нега кўп гапиради?	16
Аёллар ва йиллар	20
Эркакнинг «ғилайлиги»	24
«Тоштандир эркаги» қандай пиширилади?	29
«Менга Болес ҳаётда бордек туюлаверади»	33
Золушканинг сўнгги қарори	36

Бўсагада қутаётиб

Унаштирилганман, аммо ҳайронман!	41
Унаштирилганман, аммо бошим қотган!	46
Харитани қўй, йўлингга қара!	50
Косани маҳкам тутинг, шўрвани кейин пиширасиз	55

Эшикни қия очаётиб

Оилавий турмуш ва математика:	
бахт – келишувда эмас, тушунишда	60
Янги оиланинг «эски» хатарлари	64
Қўлдаги қуш ва қор париси	69
Оилавий ҳаёт ҳақидаги ёлғон эътиқодлар	73
«Маҳшарнинг тўрт оёқлиси»	76

Эшик ортида

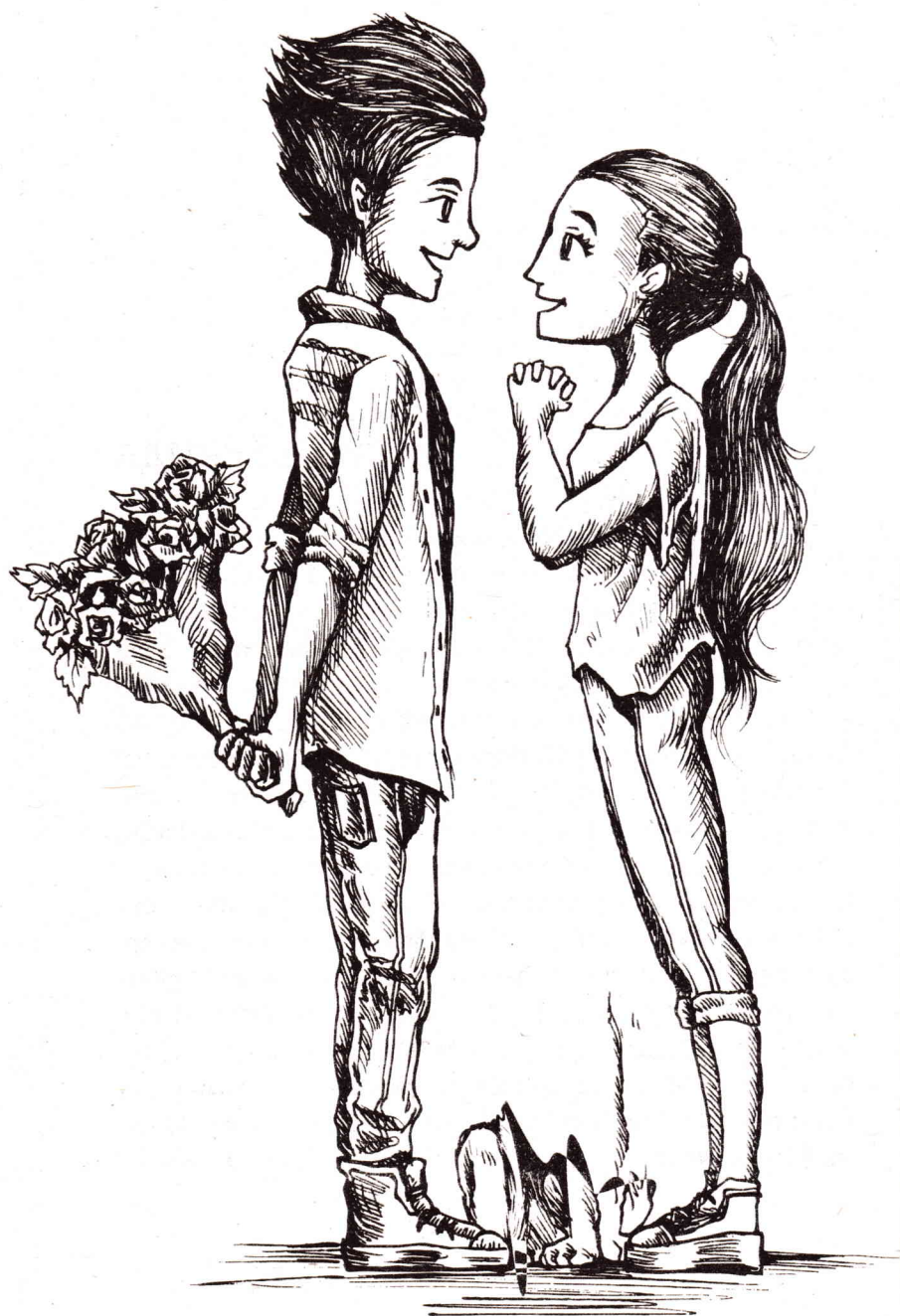
«Никоҳ муҳаббатни ўлдирди(ми?)»	80
Муҳими – баробарлигингиз	81
Оловни ўчирманг	82
Турфа хил феъл-атворли кишилар эканингизни тан олинг.....	82
Кўнглингиздан кечганларни яширманг.....	83
Кудукка аввал сиз сут тўлдилинг	84
Арилардан муҳаббат ва фидойилик сабоғи.....	85
Севишни қушлардан ўрганинг	90
Нима бўлган тақдирда ҳам баробар бўлинг	91
Чарчаганингизда ортга чекининг	91
Норозиликка норозилик билан жавоб берманг	92
Никоҳ – абадийлик, буни унутманг!	93
Саодатнинг ноласи бўлмас.....	94
Одатдаги сўзлар, ғайриоддий тузоклар.....	99
«Бошқалар бир-бирига жуда ярашган!»	99
«Аввал сен мени тушун!».....	100
«Севганимни билди-ку!».....	100
«Узр сўрадим-ку!».....	102
«Майли, лекин кеча...».....	103
Муҳаббат етмайди, яхшилик ҳам қилиш керак.....	104
Уч денгиз масали: жуфтингизнинг кирғоғи йўқ.....	107
Йўқлигингиз, ўйлаганингиздан ҳам оғир бўлиши мумкин.....	109
Бир ҳаёлий орол бўла оларсиз?.....	110
Севган инсонингизни кўнгил тўрингизга қўйишнинг беш йўли	111
Тингланг!.....	111
Англог!	112
Сўзланг!	113
Кутинг!.....	114
Қаранг!	114

Хоналарга ўтганда

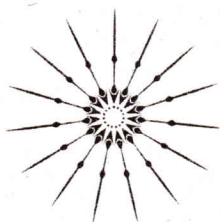
80	Мухаббатингизни ошхонада «пиширишингиз» мумкин.....	116
81	Туздай бўлинг: бору йўгингизни сездирманг.....	116
82	Сувдай оқувчан бўлинг: на буғ бўлиб учинг,	
82	на-да музга айланинг!.....	118
83	Эшикни ичкаридаги киши очиши керак!.....	118
84	Ўзингиз билган мева ширин туюлади.....	119
85	Қани, ўғриликни ўрганамиз!.....	120
90	Муносабатларингизни парваришланг.....	124
91	Ҳар жуфтликка зарур.....	129
91	«Наш мувозанати»ни бузинг.....	129
92	Ҳис-туйғу сармоясини киритинг.....	130
93	Доим қила оладиган ишингиздан ортиғи бўлади.....	132
94	Қизгин жанжалдан жонбахш изҳорлар.....	133
99	«Тўғри жанжал»нинг тўққиз тўғриси.....	139
99	Уйингизда нур тезлиги қанча?.....	143
100	Беш бармок ҳисоби.....	147

Интиҳо ўрнида

107	Никоҳ учун қасамёд қилишни хоҳлайсизми?.....	153
-----	--	-----

жу
ли
ав
ку
то
Бе
то
Ка
Се
кў
ра
дў
ли
эта
бо
бў
ма

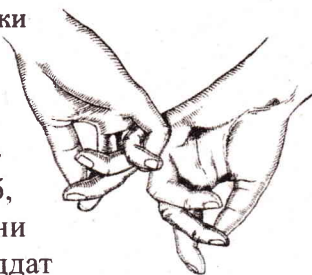

ИБТИДО ЎРНИДА

Тўй сценарийси

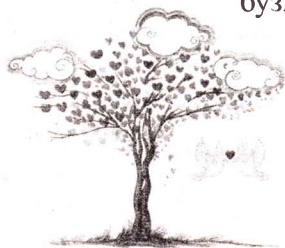
Биринчи саҳна. Никоҳ остонасига қадам қўйган жуфтликлар уйининг эшигини очиш арафасида. Келин-куёв янги уйлари олдида орқасидан эргашган узун автомобил кортежидан кутулишни кутишяпти. Ўша куни барча маҳаллага янги келин-куёв келганидан хабар топишади. Ҳаётининг иккинчи ойда яшайётган чақалоқ Берра ҳам нималар рўй бераётганини пайқагандек, автомобил сигналининг ўткир овозидан уйғониб кетади. Камера чақалоқнинг кўз қорачиқларида катталашади. Севинганидан йиғлаётган чақалоқнинг уйкусираган кўзларидан беғубор юзига сизган йирик кўз ёшлар суратга олинади. Ташқарида эса келин-куёв меҳмонлар, дўстларига табассум билан қўл силкиб, миннатдорчилигини билдиришмоқда. Бу орада келин либосининг этаклари қирланганига ҳеч ким эътибор бермайди. Куёв бола кун бўйи эғнидаги куёв либосининг капалакнусха бўйинбоғини ўзини кузатиб турган нигоҳларга сездирмай бўшатяпти. Бу саҳнада тасвирчига юз қисмини

тасвирга олмаслиги уктирилади. Чунки келинпошшанинг никоҳ тўйи учун қилинган махсус пардози бузилиб, ока бошлади. Куёв эса оёғини сикқан пойабзали ва узок муддат тик оёқда юриш оқибатида оёқларини ачиштираётган зиркирашни яширишга уринар экан, асабийлашаётгани юз-кўзидан сезилмоқда.

Иккинчи саҳна. Нихоят, куёвтўра қўлидаги калит билан эшикни очишга шайланди. Видеокамера қўлларга йўналади. Ташқаридаги ғала-ғовур аста-секин босилмоқда. Лекин ён-атрофга бутунлай сукунат ҳукмронлик қила олганича йўқ. (Фильмга шиддат ва ҳаяжон нафаси бермоқчи бўлсангиз, худуд ўлароқ кишлоқ ёки чекка дашт қўйнидаги манзилларни танлашингиз мумкин. Шунингдек, фондаги сигнал овози ва издиҳом ғала-ғовурига тўппонча овози ва порох тутунларини ҳам қўшишингиз мумкин.)

Учинчи саҳна. Янги хонадон эшиги оҳиста очилди. Ичкаридан янги мебелларнинг шаффоф бўёқ ҳиди таралади. Келин ва куёв кун давомида илк бор бир-бирининг кўзига қарашади. Юзларидаги мингларча кўз изини тезроқ ўчиришга уринаётганга ўхшашади. Келиннинг лабларидаги кип-қизил лаб бўёғи ёйилиб кетган. Бир неча соат уриниб тайёрланган соч турмаги бузилиб, сочилган. Келин-куёв чарчаб, холдан тойган. Бир лаҳзада бир-бирларига бегоналардек термилиб қолишади. Димоғига урилган шаффоф бўёқ ҳиди иккисининг ҳам хаёлларини узокларга олиб кетади...

Тўртинчи сахна (Флешбек). Мебель бўёғининг хиди ёшларнинг узок вақт курашиб, катталарнинг розилиги билан гўзал йўлга қўйилган қадамларига бориб тақалади. Ҳамма бирлашиб, уй жиҳозлари хусусида ҳаётий қарорга келинади: «Анқараданми ё Инеғўлдан? Классикми ёки замонавий? «Истиқболми» ёки «Капалак»?» Узок давом этадиган баҳс-мунозаралар ва бир неча дам олиш кунларини банд қилган мебель дўконларини айланиш... Юмшоқ мебеллар мажмуаси, ётоқхона жамланмаси, бўлиб тўлаш суммасини режалаштириш... Янги уйнинг хоналари учун ўлчовлар олиниши, мебелчи усталарнинг ғудраниб ваъда бериши... (Камераларимиз бу аснода келин-куёвни издиҳом ўртасида, кундалик кийим-бошда тасвирга туширади.) Ота-оналарнинг болалари учун ҳамма нарсанинг энг яхшисини қилиш иштиёқи ва кўнгилларини тўлдирган қувончи яқинлаштирилган тасвирлар билан томошабинга ҳис эттирилади. Ётоқхона мебеллари ва юмшоқ ўриндиклар копламасини кўздан кечираётган она фрагмани, ширин ҳаяжон билан чек дафтарини ва рақлаётган ота фрагмани билан тасвирнинг марказига жойлаштирилади. Буларнинг барини келин-куёв ме-

бель бўёгининг ўткир хиди ёр-
дамида эслайди. Пардаларнинг
тикилиши, келин либоси тан-
лаш, куёвга тўй сарпоси олиш-
га ўхшаган майда-чуйда ишлар
кейинги ҳафтага қолдирилади.

Жихозлар тайёр бўлгач, тўй салони ой-
нинг қайси дам олиш кунида бўш бўлишини кузатиш,
келин либоси сотиладиган дўконда янги қариндошлар-
нинг кичик тортишувлари, куёв сарпо хариди жараё-
нида юз берган кўнгилсизликларга йўқотилган кунлар
тасвири лип-лип ўтаётир. Икки бўёкнинг ўткир хиди
фонида бир фаслга яқин муддат давом этган ширин ин-
тиқлик, хусусан, фасл алмашинувига ишора қилган та-
биат тасвирлари томошабинга ҳавола этилади.

Бешинчи сахна. Бир-бирини севган ва абадулабад
севишга ният қилган икки ёшнинг янги хонадонида-
ги илк оқшоми. Майда-чуйдасигача пухталиқ билан
ўйланган, ўта нозик дид ва завқ билан ҳозирланган
ётоқхона эшигигача тасвирга тушириш керак. Ниҳоят,
маҳалладаги шовкин-сурон буткул тинган, келин-куёв-
ни томоша қилишга тўпланган одамлар тарқалган.
Келинпошшанинг оппоқ либосда шаҳарнинг диққат-
га сазовор жойларини айланиш жараёнидаги ҳорғин-
ликлари энди яхшигина сезиляпти. Куёвбола тўёна
топишириш маросимида узоқ пайт тик туриб қолганди.

Камига, катта кўчаларни айланиб чиққан
тўй кортежининг кулоқни қоматга
келтирувчи сигнал овозлари ва авто-
мобилларнинг шовқини анчадан бери
унутган бош оғриғини кўзғатиб юбор-
ди. Кўнгли ҳам беҳузур бўлмокда.

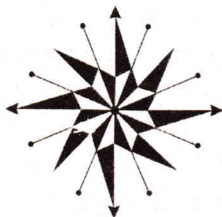

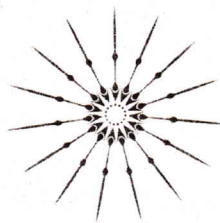

«Хатоларинг билан севаман»

Олтинчи сахна. Ҳолдан тойиб қолишгани учун хонанинг икки бурчагида сулайиб қолган келин-куёвнинг тасвири хиралашиб бормоқда. Тўйхонада бир ярим соатга яқин санчқи-қошиқ овозлари ва меҳмонларнинг ғала-ғовури... Ниҳоят, сўзларини тинглатишга уринаётган имом-домланинг бир ўринда таъкидлагани – ҳадиси шариф аста-секин қорайиб бораётган экранда оппоқ ҳарфларда намоён бўлади:

«Осонлаштирингиз, қийинлаштирмангиз!»

ЭШИКЛАР ОЧИЛМАСДАН

Аёллар ҳамма нарсадан кўра сўзни кўпроқ хоҳлайди. Яъни эркакнинг икки лаби орасидаги сўзни усташади. Улар билан гаплашишларини, сўзлари эшитилишини хоҳлашади.

Аёлларга нима керак?

Эркаклар нимани билади?

Эҳтимол, тимсоҳ ва филнинг тилларга дoston турмуши хакида эшитгандирсиз? Севишганлар турмуш курганидан кейин бир-бирига ўзи учун энг азиз бўлган нарсасини бериш бўйича беллашишади. Тимсоҳ кўлдан энг яхши баликларни тутиб, маҳбубаси – филга тортик қилади.

Фил ҳам ўзи яхши кўрган яшил баргларнинг баррасини териб, севганининг олдини тўлдиради.

Лекин иккисининг уриниши ҳам самарасиз эди. Ўтхўр фил учун баликлар, гўштхўр тимсоҳ учун эса ям-яшил, барра япроқлар қийматли эмас. Охири бу икки жуфтлик ҳар бир киши севганига

Ўзи учун кадрли бўлган нарсани тухфа қилиши яхши ният, лекин янглиш хатти-ҳаракат эканини, амалда жуфти учун зарур бўлган нарсани унга бериш тўғри муносабат бўлишини англаб етишади. Натижада, фил ўзи емайдиган балиқларни хартуми билан тутиб, тимсоҳга беради. Тимсоҳ ҳам ўз навбатида, кўл тубидан ўзига ёкмаган ўт-ўланларни юлиб, филга бера бошлайди. Иккиси ҳам хурсанд, мамнун. Чунки бир-бирини тушунишга ҳаракат қилишяпти. Иккови ҳам ўзини ҳақ санаб, «Мен қўлимдан келганини қиялпман-ку!» деган иддаоларни кўтаришмайди.

Бу кичкина масалга чўпчак деб истехзоли қараманг. Аксариятимиз фил ва тимсоҳ каби бир-биримизга беғонамиз. Эркаклар аёлларга нима кераклиги борасида амалий ва батафсил изланишлар олиб бориши лозим. Аёллар ҳам, шубҳасиз, эркакларнинг нималарга эҳтиёжи борлиги хусусида бош қотириши даркор.

Оила маслаҳатчилари ҳузурига маъюслик билан муaroжаат қилган жуфтликларга эслатадиган кичик эслатмани қуйида келтириб ўтишликни жоиз топдим: «Сиз ёмон эмассиз, эр-хотинлик муносабатларингиз ёмон». Яъни ўзингиз яхши одам бўлсангиз ҳам, эр-хотинлик алоқангиз ёмон бўлиши мумкин. Ўз навбатида, кўнгилдагидек кечмаётган алоқалар ичида ҳам ҳануз яхши инсон бўлишингиз мумкин. Ана шунда жуфтликларнинг чехраси бироз бўлса-да ёришиб, нигоҳларида умид чакнайди.

Оила маслаҳатчилари ноҳақ эмас. Ўзингизга имкон беринг. Дарҳақиқат, яхши инсон бўлиш яхши эр ёки яхши хотин бўлишдан кўра осонроқ. Эр-хотинлик муносабатларида яхши жуфт бўлиш яхши инсон бўлишдан кўра кўпроқ меҳнат ва хизмат талаб қилади.

Аслида, турмуш курган кунимизок «илк фарзандимиз» – эр-хотинлик муносабатимиз туғилади. Дастлабки кунларда уни хурсандчилик ва ҳис-ҳаяжон билан қаршилаймиз-у, ундан кейин

нима қилиш кераклигини ўйлаб ҳам кўрмаймиз. Алалоқибат, муносабатимиз «сўзлаш»ни билмас экан, деган қарорга келамиз. Бир неча ойдан кейин эмаклай бошлаганини, тетапоя қадамлар ташлаётганини пайқаб қоламиз. Кейинчалик уни фарзандимиздек кўриб, парвариш қилганимиз сари у оёққа туради, юра бошлайди.

Лекин аксар ҳолларда турмуш ўртоқлик муносабатимизнинг «фарзанд»имиз саналишини унутамиз. Уни туғилган куниданоқ оч қолдирамыз. Ўз-ўзидан озикланиб, бир ўзи юриши, оёққа туришини кутамиз. Вазиятга кўра «илк фарзанд»имиз туғилган заҳоти уни инкор қилиб, масжид ҳовлиси ёки ҳукук-тартибот муассасаси эшиги олдида ташлаб кетишдан ҳам тоймаймиз. Бояқиш биринчи бор, чинқирганидаёқ осонгина ажрашиб кетамиз, ажрашмаганимизда ҳам уни никоҳсиз туғилган боладек хоҳламайгина «катта қиламиз». Икки «яхши» инсон сифатида «ёмон» турмуш ўртоқлар қаторидан жой оламиз. Энди бизни бир-биримизга боғлаб турган ришта ҳам уйдан қочиш пайида бўлаверади.

Келинг, фойдали бир ишга қўл урамиз. Бугунгача бирор-бир эркак ҳақиқий маънода жавоб тополмаган «Аёлларга нима керак?» жумбоғига кучимиз етганча жавоб топиб, бир-бири-

миз билан бахам кўрайлик. Ерга юзтубан ётиб олган, оч-наҳор, парваришсиз, эътиборсиз ўз ҳолига ташлаб қўйилган турмуш ўртоқлик муносабатларимизни оёққа турғазиб, уйга олиб келайлик. Бунинг йўли эса фил ўлароқ тимсоҳ нима хоҳлаётганини англаш бўлади. Эр-хотинлик риштасининг нариги томонидаги аёлга яхши муносабатда бўлайлик. Агар эркак бўлсангиз, куйидагиларни бир нималарни кашф этиш қизиқиши билан, аёл бўлсангиз, жумбоқнинг кемтик қоладиган жиҳатларини тугал-тўқис қилиш учун ўқингизни тавсия қиламан.

Аёллар учун ҳамма нарсадан кўра зарур бўлган нараса – бу сўз. Аёллар эркакнинг икки лаби орасидаги сўзга муҳтождир. Улар билан гаплашишларини хоҳлашади. Сўзларига қулоқ тутилишини исташади. Шундай экан, ишни телевизорни ўчиришдан бошланг. Бир-бирингизга ўгирилиг. Юзма-юз қолиб, кўзларингизга термининг. Жуфти ҳалолингизнинг кўзларига тикилиб қарар экансиз, унинг қорачиқларида ўзингизни кўрасиз. Унинг кўзларига диққат қаратганингизда ўзингизни ҳар доим у ерда меҳмон бўладигандек ҳис қиласиз. Аллақачон, жуфтингизнинг назарига тушганингизни билиб оласиз. Бироқ бунинг учун турмуш ўртоғингизни кўз қорачиғингиздек кўриб, эъзозлашингиз кераклигини ҳам ўз кўзингиз билан кўрасиз.

Бир-бирингизнинг кўзларингизга термилётган аини дамларда жуфти ҳалолингиз охириги бор нималарни бошдан кечирганини, бу кечинмаларидан нималарни ҳис қилганини англаб олишга урилиб кўринг. Бу аёлларга ёқиб тушадиган ғамхўрлик ва эътиборнинг илк машқи ҳисобланади. Қолаверса, муваффақиятсизликка учраш эҳтимолингиз нол деса ҳам бўлаверади.

Аёлингизга тез-тез у билан умр йўлдоши бўлганингиздан, турмуш йўлларида ҳамнафас эканингиздан мамнунлигингизни таъкидланг. Ҳар доим уни эътироф этишингиз, ҳар бир ишини кадрлаб, унга мафтун бўлганингизни айтинг. (Бу тавсияларни сийқаси чиққан гап, деб ўйласангиз, йигирма тўрт соатлик вақтингизни узлуксиз кучокдан тушмайдиган бир чакалок билан ўтказиб кўринг, дарҳақиқат, аёллар эътироф ва ихлосга, мамнун бўлишга муносиб ишларни бажаришига ишонч ҳосил қиласиз.)

Ўта майда ва оддий ишларда ҳам, тиғиз вақтларда ҳам турмуш ўртоғингизнинг эътибори ва танловларига диққат қаратинг. Масалан, сайрга чиққанда ёки автомобилда уйга қайтаётганингизда турмуш ўртоғингиздан қайси йўлдан келиш унга маъқул эканини сўрашингиз умр йўлдошингизни хурсанд қилади.

Эркаклар учун аёлларга нима зарурлигини дарров билиб олиш қийин. Зотан, бунинг учун умримиз давомида вақтимиз бор. Лекин эркакларнинг ҳам аёллар томонидан тушунилмайдиган жиҳатлари оз эмас. Бундан кўриниб турибдики, «уйга вазифа» эркак ва аёлга ҳам бирдай мос келади.

Аёллар нега кўп гапиради?

Ҳаммамизга яхши таниш бўлган Хўжа Насриддин бир куни игнасини йўқотиб қўяди ва ховлисидан уни излашга тушади. Бироқ узок пайт қидирса-да, игнасини тополмайди. Қўш-

«Хатоларинг билан севаман»

ниси ундан игнани қаерда тушириб қўйгани-ни сўрайди. Афанди ўзига ишонч билан жавоб беради: «Оғилда!» Жавобдан хайрон бўлган қўшниси: «Унда игнангни оғилдан кидиришинг керак-да!» дейди. Насриддин афанди эса қўшнисига шундай жавоб қилади: «Ховли оғилдан ёруғ-да!»

Бир қарашда Насриддин афандининг латифаларида шунчаки юмор ҳисси, лекин асосида чуқур мазмун қасб

этган парадоксга ишора бор. Психолог ва психиатр дўстларимиз бу қарама-қарши тушунчаларни аллақачон муоалажа услубларига қўшиб улгуришган. Шу орада йўлингиз уларнинг бирортасига тушса, бу латифа қайси бир муаммонгиз ечимига ёрдам беришини секингина кулоғингизга айтиб ўтай.

Йўқотган нарсангизни нима учун излайсиз? Топиш учун, албатта, тўғрими? Топгач, уни изламай қўясиз, шу билан изланишингиз тугайди. Хўш, сизга изланиш ҳаракатининг ўзи мароқли ва бамаъни туюлса-чи? Яъни излаётган нарсангизнинг ўзи изланиш бўлса-чи? Хўжа Насриддин ҳам шуни шивирламоқда: «Игнани изламаяпманки, уни йўқотиб қўйган жойдан излайин. Мен учун ёруғликда, нур остида бўлиш муҳим. Шунинг учун уни ҳовлидан излаяпман». Унинг учун муҳими ва асл қидираётган нарсаси – нур. Ҳовлида эса етарлича нур ва ёруғлик бор.

Бир куни мурид муршидидан:

– Тонг отмасдан аввал ўқилган намознинг куёш чиқишига фойдаси борми? – деб сўрайди.

Муршид «йўқ» маъносида бош чайқаш билан жавоб қилади:

– Намоз куёш учун эмас, сенга фойдали бўлади.

Намознинг шарофати билан куёш чиқаётганида уйғоқ бўласан!

Донишмандлик бошқача тилларда бўлса ҳам, бизга бир хил нарсаларни шивирлайди. Насриддин афанди излаган нур билан, мурид ҳар бомдод-

да ўзи билмасдан гувоҳ бўлган нур, аслида, бир нарса. Натижа қанчалик аҳамиятли бўлса, унга бошлаб борадиган йўлда бошдан ўтказганларимиз ҳам шунчалик муҳим.

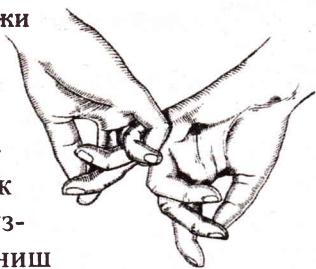
Аёллар ва эркакларнинг муомала-муносабатлари ўртасидаги фарқни ҳам шу масалалар ҳамроҳлигида англашимиз мумкин. Эркаклар «игнани топиш» учун гаплашишади. Яъни улар учун ҳаракатнинг ўзи эмас, ҳаракатнинг мақсади аҳамиятлидир. Гаплашишади, чунки маълумот етказмоқчи бўлишади. Эркаклар гапиради, чунки маълумот йиғиши керак. Улар гапириб излаган нарсалари – маълумот.

Аёлларнинг ҳам «игнани топиш» учун гапирадиган пайтлари бўлади. Бироқ улар кўп ҳолларда Насриддин афандидек игнани қидириш баҳонасида ҳовлида ва ёруғликда қолишни афзал кўришади.

Аёл кўп гапиради, чунки нима демоқчилигини гаплашиш билан англатади. Яъни овоз чиқариб ўйлайди. Эркак эса айтмоқчи бўлганини топиш учун индамасликни афзал кўради.

Аёл гапиради, чунки қайғу ва изтиробларини мулоқот орқали енгиллатишади. Бу ҳолатда бирор маълумотни узатиш хаёлига келмайди, шунчаки гаплашиш учун гапиради. Эркак эса қайғуга чўмганда жим бўлиб қолади. Оғзини пичоқ билан ҳам очиб бўлмайди. Тош деворга айланади. Эркаклар бу борада юқорида келтирилган ҳикоядаги муриддек «нодон». Уларнинг фикрича, намоз қуёш чиқишига ҳисса қўшиш учун ўқиладиган бўлиши мумкин. Лекин аёллар сўзларини «ухлаб қолмаслик» учун ишлатишади. Сўзларнинг маънолари ҳақида бош қотириб ўтиришмайди. Яъни «ҳовлида» қолишни маъқул кўришади.

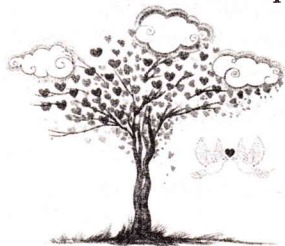
Аёллар гапиради, чунки мулоқотда бўлгиси келади. Улар учун сўз қарши тарафнинг кўнглига йўлланган кичик тўлқинлардир. Аёл учун сўзнинг таркиби эмас, сўзга суяниш аҳамиятли. Ваҳоланки, эркаклар мулоқотга киришаркан, сўзларини эмас, сукутларини қўллайдилар. Улар учун сўзларнинг маъносидан бошқа мақсади йўқ. Аёллар учун эса игнаси бўлмаса ҳам, ҳовлининг ёруғлиги муҳим.

Аёллар ҳис-туйғуларини бўлишиш учун ҳам гаплашишади. Улар учун сўзлар ички дунёсининг кудуғига ташлаган челақ мисоли. Челақнинг борлиги аҳамиятли, унда нима борлиги билан иши йўқ. Эркаклар эса ҳиссий яқинликка эҳтиёткорлик билан қарашади. Ички дунёсига қайтмоқчи бўлганида индамасга айланашади, уларни тергаш, сўроқ қилишларини жини суймайди.

Хулоса қилиб айтганда, эркаклар ва аёллар фақат маълумот алмашиш учун гаплашишади. Мулоқотнинг қолган мақсадлари эса аёлларга хос. Бундай мулоқот мақсадларда эркакларнинг вазифаси – сукут. Таас-суфки, кўпинча эркаклар индамай кўйишни ва индамаслик афзал кўрилган ҳолатларда аёлларга тингловчи бўлишни уддалай олишмайди. Аксарият муаммолар мана шу икки томонлама нўнокликдан келиб чиқади.

Тушунтира олдим, деб ўйлайман...

Аёллар ва йиллар

Янги турмуш қурган жуфтликни кўз олдингизга келтиринг. Катта эҳтимол билан иккови ҳам йигирма ёшлар-

да. Иккови ҳам ёш. Иккови ҳам жуфтидан бир нарсалар кутади, жуфтига бир нималарни беришга интилади. Ваҳоланки, турмуш фақат йигирма ёшлилар учун эмас. Вақт ўтиб, турмуш янги йилларга кирар экан, жуфтликлар ҳам янги давр, янги ёшларга қадам қўядилар. Ёш улғайгани сари аёл кишида кучли рухий ва жисмоний ўзгаришлар рўй беради. Оилавий турмушдан нималар кутаётганимизни, унга нималарни қўша олишни ўйлаш билан ўтган вақтни ҳам ҳисобга олишимиз керак. Модомики, аёллар биздан кўра кўпроқ долғаланишларни бошдан кечирар экан, биз, эркеклар дамимизни чиқармай, бу ёшда аёллар нималарни қай ҳолатда хоҳлаши борасида мулоҳаза юритайлик. Қани, ҳамма бош котиришга!

Йигирма ёшлардаги аёл эрининг ҳам яқин дўст, ҳам севикли ёр бўлишини истайди. Ҳамма нарса дўстлик доирасида юришини кутади. Оилавий турмушнинг дастлабки йилларида ҳар икки томон ҳам шахс ҳолатида айро йўлларда бўлади. Зотан, айро йўлда бўлган эркек ва аёлнинг бирлашиши номуносибликларни орттиради. Бу эса ўз-ўзидан муносабатларда тарангликни вужудга келтиради. Қарама-қарши тушунчаларнинг дастлабкилари «МЕН»-дан «БИЗ»га ўтаётганда рўй беради. Севги-мухаббат ҳар қандай муаммога ечим топади, деган ишончимиз яккаликдан жуфт яшашга ўтгандаги амалий нуксонларимиз оқибатида вақти-вақти билан зарар кўради. Бирга яшашни баъзан иккинчи томонни бутунлай ўз нусхамизга айлантириш билан осонлаштиришга уринамиз. (Хотинимнинг айтишича, биз, эркеклар бунга аёллардан кўра кўпроқ мойил, талабгор ва уддабурон бўларканмиз.) Жуфтимизни шахс сифатида

кабатимизда бўлишини қабул қилишдан кўра, унинг ўзлигини ўчириб, ўрнига ўтмоқчи бўламиз. Бу ҳолатда мағлубиятга учраган ўзимиз бўламиз.

Ёнма-ён ўсаётган икки дарахтдек бир-биримизга соя солмасдан яшай олишни англашда кечикамиз. Ёнимиздаги дарахтга соя солганимиз учун унинг меҳр-муҳаббати ва дўстлигидан маҳрум қоламиз. Яъни жуфттимиз ёнимизда бўлса-да, ёлғиз бўлиб қоламиз.

Бошқа тарафдан, аёл эрининг иши туфайли юзага келган муаммолари ва тажангликларини ортиғи билан зиммасига ортмоқлаб олади. Чунки эркак киши турмушнинг дастлабки йилларида иши билан боғлиқ беҳаловатликларни бошдан кечиради. Ишсизлик, ишини алмаштириш, маоши кўтарилмаслиги, янги ишини ташкил қилиш, рағбатлантиришни кутиш, иш билан боғлиқ таълимлар каби муаммолар, хусусан, бизнинг юртимизда авж олган ҳолатлардан саналади.

Ўз навбатида, йигитнинг отасидан қолган доимий ва мўмайгина даромади ҳам жуфтликни ҳақиқий саодатни пайқолмаслик тузоғига туширади. Турмуш қурган куни ювиниш учун зарур совунигача муҳайё қилинган отонасининг қарамоғидаги жуфтликларнинг арзимаган нарсаларга тортишиши, бир-бирига тоқат қилолмагани учун муаммоларига ечим тополмаётганига

ҳам тез-тез гувоҳ бўламиз. Баробарлик масъулиятини ҳис этишни истамаган бундай «ҳимоя»ланган жуфтликлар бахтли онларни пайқамайдилар, арзимас тушунмовчиликларни эса тоқат

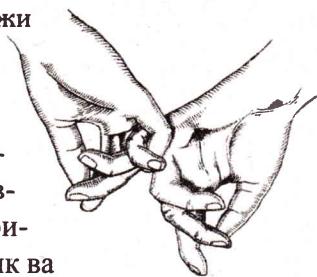

килиб бўлмайдиган даражада катталаштириб юборишади.

Аёллар қирқ ёшида ҳам йигирма ёшларидагидек муҳаббатни, дўстона муносабатни хоҳлашади. Негаки қирқ ёшларигача иш ва фарзандлар билан боғлиқ муаммоларнинг аксарияти бартараф этилган бўлади. Фақат ўсмирлик даврига яқинлашган болалар ота-онасининг қанотлари остидан учиб кетишга шайланган қушга ўхшашади. Она наздида, севимли, тенгсиз, ягона деб билган фарзандлари кўз очиб юмғунича ундан узоқлашаётгандек бўлади. Ҳаёт сокинлашаётган бир пайтда болаларнинг ўсмирликдаги хатти-ҳаракатлари жуфтликни зиддиятларга олиб келади. Аёл нуқтаи назаридан қараганда, аёл жисмининг биологик вақти уни бу асабийликдан бошқа бир асабийлик оstonасига етаклайди. Аксарият аёллар қирқ ёшларидан кейин менопаузага киришади. Бу билан бирга аёл физиологияси ва руҳиятида катта ўзгаришлар рўй бера бошлайди. Шундай бўлса ҳам, бу давр бирмунча енгил ўтиши мумкин. Хусусан, дастлабки ўн беш-йигирма йил муросали ўтган бўлиб, жуфтлар муаммоларга ечим топишда ҳам жиҳатлик билан, ўзаро қўллаб-қувватлаш орқали ёндашишган бўлишса, қирқ ёшдан кейинги давр ҳис-туйғу ҳамда жинсий жиҳатдан хотиржам ўтиши кутилади. Бунинг учун эркак мамнунияти, эътирофи ва ҳайронлигини сўзда ифодалаш малакасини ўзлаштирган бўлиши керак.

Аёлнинг олтмиш ёшдан кейинги даври эса менопаузанинг қайноқ даври ўтиб, хотиржамлик бошланган, фарзанд тарбиялаш тажанглиги ўрнини хавфсиз ва беозор набира суйиш даври эгаллаган бўлади. Кўплар бу ёшда кишида жинсий ҳаваслар сўнади, деб ўйлашади.

Аксинча, бу ёшда эркак ва аёл жинсий якинликка мойил бўлади. Аёлнинг жинсий муносабатга бўлган ёндашуви бу ёшда аввалгидан кўра очик, равшан кўриниш касб этади. Яъни бу якинлик ва муносабат воситаси – суҳбат, ҳамроҳлик, ҳамдардликдан иборат бўлади. Бунда хислар қўл ушлашиш ва кучоклашиш тарзида изҳор қилинади.

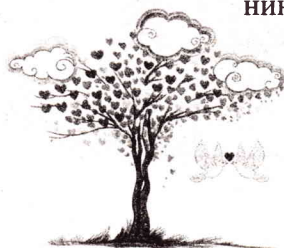
Эркаклар сукутни аёлларни англай олиш воситасига айлантириши керак. Тушунтира олдим, деб ўйлайман.

Эркакнинг «ғилайлиги»

Ғилайлик муаммоси нималигини биласиз. Бир нарсани иккита кўришдир. Айрим ғилайлар бир нарсани иккита кўрганини билади. Уларнинг ғилайлигини хайрон қоларли жойи йўқ. Ўзи ғилай бўла туриб, бир нарсани иккита кўргани етмагандай, кўрганини иккита ҳисоблайдиганлар ҳам бор. Бунисига энди ажабланмасликнинг иложи йўқ.

Мавлоно Румий ҳазратларининг куйидаги нақлига эътиборингизни тортаман. Кўзига иккита кўринган нарсани ҳақиқат деб ҳисоблайдиган ғилай шогирдига асл мавзуни тушунтирмакчи бўлган уста шогирдидан кўзига иккита кўринган кўзадан биттасини синдиришини сўрайди. Не тонгки, иккита кўринган кўзаларнинг бири синиши билан «иккинчиси» ҳам синиб кетади. Шундай қилиб, шогирд бир амаллаб ғилайлигини тан олади. Начора, кўзалар синса синибди-да.

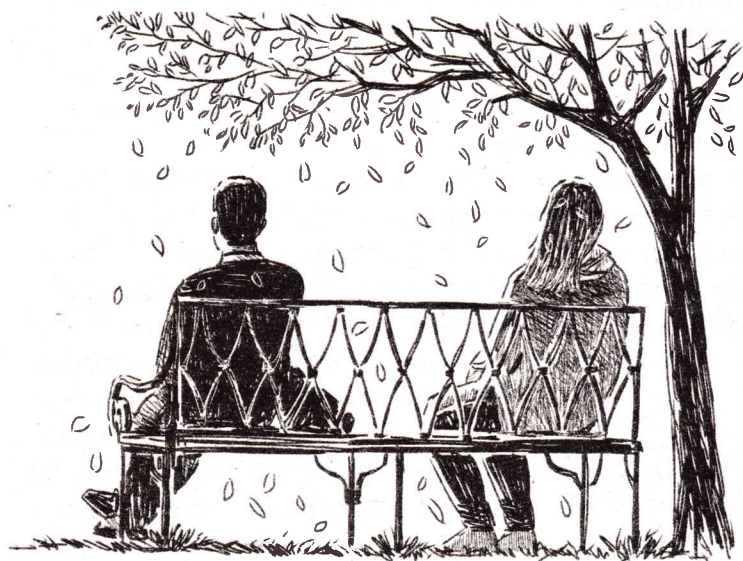
Хусусан, биз, эркаклар ҳам исмсиз, бироқ борган сари, ҳатто тизимли ра-

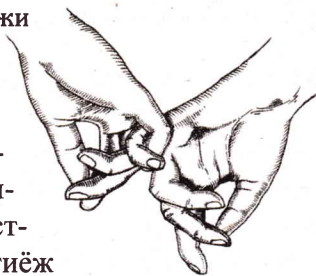

вишда тарқаб бораётган «ғилайлик»ка мубтало бўлганмиз. Аёлнинг шахсияти ва аёллик жозибасини «икки алоҳида нарса» сифатида кўришга йўналтириламиз. Шахсият – кишининг тамомила ўзини тўлатқис намоён этадиган қиёфасидир. Бу қиёфада унинг ўзлигини кўрасиз, шахсияти билан танишасиз. Аёл жозибадорлиги эса жисмнинг кўз, соч, оёқ каби аъзолари билан боғлиқ бўлади. Тана аъзолари кишининг ўзлигини изоҳлаб беролмайди. Бировни оёғига қараб таниб ололмайсиз. Ёхуд ким биландир қўнғирокдек сочларига қараб танишмайсиз.

Глобаллашув даврида биз, эркаклар, ҳар қадамда ўзлигидан буткул сирғалиб чиққан, ҳаддан ташқари бўйб-бежалган, ёрқин тасвирга айлантирилган, тушдаги париларни эслатадиган жозибадорлик объектларига йўлиқамиз. Бизга, аввало, аёл жинсияти ва у билан

кечадиган алоқамиз орқали
кўп нарсаларни қабул қилиш
таклиф этилмоқда. Нимани қа-
бул қилишимизнинг эса аҳамия-
ти йўқ, биздан исталаётган даст-
лабки нарса аёлни жинсий эҳтиёж
сифатида қабул қилишимиздир. Ушбу

«бизнес»ни яратганлар қармоққа боғланган тайёр
«емиш»ни нима бўлса-да, ютиб юборишимизни били-
шади. Негаки жинсий алоқа ўзаро муносабатларимиз-
нинг ажралмас бўлаги эканидан аминдирлар.

Таассуфки, биз, эркакларга тинимсиз равишда аёл-
нинг ўзligидан асар ҳам қолмаган объектлар тортиқ
қилинмоқда. Иш шу даражага бориб етдики, жозиб-
дорликни излаётганда ёхуд топганимизда аёлнинг ўзли-
ги ва шахсияти билан қизиқиш ташвишини қилмайдиган
«ғилай»ларга айланиб боряпмиз. Аёлнинг сурати ва
сийрати бир-биридан айро бўлиши керакдек туюлади
бизга. Гўё чиройли бўяб-бежалган бир аёл жисмидан
унинг исмини, шахсини билмасдан туриб фойдала-
ниш, чиройли бўялган лаблар билан эгасининг юзига
қарамасдан муносабатда бўлиш, майин ўйноқилаётган
сочларни сохибасининг юзига қарамасдан силай олиш
мумкиндек. Бу шуни англатадики, аёллик жозибаси,
ташки қиёфаси ҳамманинг кўзи тушадиган очик май-
донда-ю, ўзи эса кўринмайдиган пана-пасқамдадир.

Ҳатто идеал тана ўлчовларини белгилов-
чи стандартлар ҳам бизга уч рақамли
қолипларда кўринади. Аммо қайси
аёлнинг ўзлиги, шахсияти рақамларга
сиға олади? Аёлнинг ҳақиқий хуснини
90х60х90 қолиплай оладими?

«Хатоларинг билан севаман»

Хуллас, шу йўл билан яширинча сингдирилган кўникмани маъқуллай бошлаймиз. Аслида, аёл шахсияти бошқа нарса, аёллик жозибаси бошқа нарса. Аёллик жозибаси – фаст фуд каби истеъмоли осон, стандарт сифатида этикетланади. Яъни чиройли қадокланиб, тақдим этиш мумкин бўлган нарса. Шахсият, ўзлик эса туби кўринмайдиган, сержола ва сержило, анвойи ва турфа хусусиятлардан иборат, таърифлаб адо қилиб бўлмайдиган хусусиятир. Глобаллашув жараёни жозибадорликни савдолашиладиган қолиплар ичига сиғдиришга уринар экан, англаганингиздек, бармоқлари орасидан аёл шахсияти ва ўзлигини атайлаб тушириб юборади.

Биз эркаклар бир пайтнинг ўзида бу жараённинг ҳам жабрдийдаси, ҳам золими сифатида кўриламиз. Инсоний фазилатлардан йироқ жозибадорликнинг мижозлари ўларок, бир томондан, хом-хатала, саёз жозобага осонгина кўникиб, бу жараёни кўллаб-қувватлаймиз. Бошқа томондан эса аёл жозибадорлигини инсоний фазилатлардан ажратиб, ўзимизни ҳақиқий жозибадорликдан маҳрум қиламиз. Яъни иккита кўринган кўзанинг бирини синдириб, иккинчисидан ҳам айрилган ғилай шогирднинг ҳолига тушамиз.

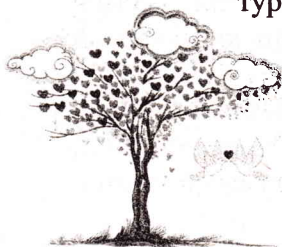
Кўзларимиз ҳар қадамда инсонийлиги ечиб ташланган «яланғоч жозоба» васвасасига дучор бўлаверганидан фазилатлари ила ҳурматимизни қозонган аёл билан жинсий мойиллигимизни уйғотаётган тасаввуримиздаги аёл бир-биридан узоклашиб бораверади. Алалоқибат, кимлигини англаб, инсоний фазилатлари учун уйланган жуфти ҳалолимиз билан жинсий муносабатларни яшар эканмиз, ушбу муносабатга мутаассил кўникиб бораётган «меню»мизни аралаштиришга

ҳаракат қиламиз. Ўз-ўзимизни инсоний фазилатлардан сирғалиб чиққан, хис-туйғулардан маҳрум, романтика ва ишқдан суғириб олинган «яланғоч жозибага» маҳқум қияпмиз.

Зеро, кўпдан бери «яланғоч жозиба» ортидан етакланган ва ҳамон етакланаётган биз, эркаклар, гўзалликни «ҳалол дастурхон»дан олисда, муҳаббат «идиши»га сузилмаган, романтика «зиравор»лари кўшилмаган ҳолатида кўришга кўникирилдик. Жуфти ҳалолимизнинг жозибасидан унинг инсоний фазилатлари ҳамоҳанглигида лаззатланишни эпложмаймиз. Ҳалоллик доирасида фақат эрига муносиб бўлиш учун ўзини асраб-авайлаб келган аёл жозибадорлигига муҳаббат билан маза беришни билмайдиган даражада нўноқмиз. Шу бегоналик ва нўноқлигимиз сабаб ўзимизга хос бўлган «зиёфат»нинг лаззатидан баҳраманд бўлиш ўрнига, уйимиздаги ёмон кўзлардан пинҳон хазинамиз – турмуш ўртоғимизни турли маконлардаги оч кўзлар томонидан «таланган», арзон-гаровга сотилган, бўяб-бежалган ясама жозиба сохибалари билан солиштириб, ўзимизни адоғи йўқ қоникмаслик уммонига ғарқ қиламиз. Доимий равишда ташқарида «озикланган» (!) кўзларимиз мудом ташқарида «қолиб кетади». Ёнгинамизда жозибаси ва ўзлиги билан ҳозир у нозир

турган аёлимизга эътибор бермаймиз, ҳатто кўрмаймиз ҳам. Унинг фазилатлари, аёллик хусусиятларини зиёда кўриш, унинг шахсиятини ривожлантириш ўрнига аёлларимиз сонини (ҳалол формулалар орқали) кўпайтириш пайида

бўламиз. Жозиба ва жинсий гўзалликни йўқотган жойимиздан излаш ўрнига, топган жойимизда йўқотамиз. Алалоқибат, ҳам ўзимизга керак деб билган жинсий ҳаловатдан, ҳам аёлимиздан бегоналашамиз. Ўша гап: биттасини синдириб, иккинчисидан ҳам айрилиб қоламиз. Кўзимизни ҳаромдан тийишимизни хоҳлаган Эгамиз, бизни маҳрумлик, чекловга эмас, ҳалолдан кўпроқ лаззатланишга, яхшиликдан зиёдаси билан насибланишга чакиради. Ҳалолни кенгайтириш билан ҳаромдан тийилишимизни буюради.

«Тоштандир эркаги» қандай пиширилади?

Шу якин орада «тоштандир эркаги»ни кўрдингизми? Шундай киши билан гаплашолдингизми? Ажабо, қандай экан? Ҳаётдан мамнунми? Йўқ, ўйлаганингиздай ундай киши билан осонгина учрашолмайсиз. Унга очиқ-ойдин савол беришга журъат қилолмайсиз. Сўраганингизда ҳам кўнглидан кечаётган гапларни айтмайди, айтолмайди. Бундай киши мутлақ бошқарув эгаси. Кўнглини тўкиб-сочса, тахтидан қулаб тушиши мумкин. Дахлсиз бўлади; кўлингиз сал тегиб кетса, озорланади, яраланади. Уни тушунишнинг иложи йўқ. Сўзласа, сукунатини бузса, ошкор бўлиши, сирлилигини йўқотиб қўйиши мумкин. Оғзи маҳкам, сир бой бермайди. Ичида бўрону пўртаналар қўпмайди. Қалбида хаёллари паришон бўлмайди. Болалардек қувонмайди. Ҳис-туйғулари ҳар доим турғун кўл мисоли. Беомон пўртаналар қаърида баҳайбат қоя сингари қимир этмай туради. Денгиз бағридаги маёк каби ҳеч ўзгармайди. Ҳар доим «ишончли маълумотлар манбаи» бўлиб хизмат қилади. Қисқа ва лўнда гапиради. Унинг ҳудудига иккиланиш деган нарса йўликмайди. Ҳеч қачон шошиб

қолмайди. Ҳар доим барқарор ва очикдир. Хоҳлаганини тушунтириш борасида машаққатга учрамайди. Уни ҳамма тушуниши керак! Уни мамнун қилиш ҳамма учун етарли мамнуният.

Ён-верида унга тенг киши йўқ. Турмуш ўртоғи унга пастлардан қуёшга қарагандек, бир амаллаб қарайди. Болалари ундан ҳайиқиб туради. У ҳеч кимни тушунишга мажбур эмас. Ҳамма уни тушунишга мажбур ва унга истиҳола билан муомала қилиши керак. У ҳаммадан узоқда, ҳеч ким билан сирини баҳам кўрмайди. Ҳеч кимга эрқаланмайди, бировга ёлвормайди.

«Тоштандир эрқаги»ни тасвирлаш учун луғатнинг деярли ярмини бўшатишимиз керак бўлади. Ундаги шунча сўз беҳудага ёзилгандек. У ҳеч бир намоишкорлик предмети бўлмайдиган даражада муқаддас мавжудотдир. Турган жойида фақат ўзини мавжуд деб билади. У мавжуд, холос. Унга ярашган энг яхши амал ҳам шу ўзи. Тузи қурук. Кемалари чўкмайди. Елканлари сувга тушмайди. Чорасиз қолмайди. Бўронга йўликмайди. Ёмғирда ҳўл бўлмайди. Пушаймонликдан надоматлар чекмайди.

Бекорга ўзингизни уринтирманг. «Тоштандир эрқаги» осонгина орамизга кирмайди. У – ёлғиз. «Нега бунчалик ёлғизман?!» деёлмайдиган даражада ўзидан узоқлашиб кетган. Кучли кўринишга мажбур.

Ўзига бичган бенуқсон ва бекам-қўст ролни ўйнашда қийналади. «МЕН»ининг деворларида ёриқлар пайдо бўлади. Чок-чокидан сўкилиб борса-да, у юришда давом этади. Бот-бот ҳолдан

тояди ва ожизлигини жаҳл-ғазаб ва тажовузкорлик билан ёпишга уринади. Ич-ичидан ёнаётган чорасизлик оловининг кулларини ён-верига совуриб, юрагини совутишга уринади. Аразлаш ҳам унга тўғри келмайди. Чунки аразлаган кишиси билан тенг бўлишдек хатарга ўзини қўёлмайди. Борган сари «МЕН»и чўққидек кўтарилади. Борган сари баландлаб бораверади. Боши тоғ чўққисидай маҳобатли, бироқ атрофини туман қоплаган. Этагидаги соялардан узок, беомон яккалик чангалида, ғамгин дағаллик ҳолатида яшаётир. Сериаллардаги «тоштанدير»ларнинг ичини тўкиб-сочиши, ортга қайтиб, пушаймон бўлишига эътибор берманг. Ҳақиқий «тоштанدير эркаги»нинг бундай ожизлиги бўлмайди. Экранда акс этган «тоштанدير эркаги» анча хароб бўлган киши. Нўноқ ва эътиборсиз карго фирмасига топширилган кутига ўхшайди. Ташиш жараёнида кўпи тўкилиб-сочилган, кутиси синиб, тортмалари ён-атрофга тўкилган. Акс ҳолда, сериални чўзаётган диалоглар, тўқнашувлар, инкирозлар, иккиланиш, ярашиш, соғиниш, дийдор, беқарорлик, ожизлик, пушаймонлик, кучоклашиш, йиғлаш, қайғуга чўмиш, аразлаш, ғавғолар ҳақиқий «тоштанدير эркаги» устига қурилмасди. «Ҳақиқий кишлок тухуми»дек «ҳақиқий тоштанدير эркаги» устига ёрлик ёпиштирганингизда у ҳақиқийлигини йўқотади. Биз томоша қилаётган «тоштанدير эркак»ларининг ҳолати «ҳақиқий кишлок тухуми» деб ёзилган тухумнинг, чиндан ҳам, кишлок товуғи тухуми эмаслигидай гап. «Тоштанدير эркаги» осонгина топилмайди.

Аксарият оналар ва бувилар умр бўйи токат қилган «тоштанدير эркаги» ўйнаган рол жуда мустаҳкам образ бўлган. «тоштанدير эркаги»ни бу ролидан тортиб чиқа-

ришимиз, ўзининг ногорасини чаладиган қилишимиз даркор. Йўқ, йўқ, буни қизим ёхуд келинларим учун тавсия қилмаяпман. Ҳаммасидан кўп ўғилларим ва бўлажак куёвимга ачинапман.

Негаки «тоштандир эркаги»ни қаҳрамон кўринишидаги қурбон ўларок тасаввур қиламан. Ён-веридагиларни камситиш, турмуш ўртоғини жеркиб-силташ, болаларига эътибор бермаслик билан, аслида, ўзини аянчли ҳолатга туширгани, камситаётгани, ўзи кемтик, эътиборсиз қолаётганига гувоҳ бўлмоқдаман. Ўзини «катта» кўргани сари уни ўраб турган олам майдалашиб, йўққа чиқади. У телевизорлардаги «тоштандир»лардан кўра кўпроқ азият чекади, аслида. Чунки унинг ҳаётида саҳна орасидаги танаффус йўқ. Камера орқасига ўтиб, чуқур нафас олиб, хотиржам дам олишга ҳам имкони йўқ.

Хулоса ўрнида, эри «тоштандир» оналар бугунги пайтда «Асло эрингни эркалатма!» йўриғини тутиб, «қайнона-келин дастурлари»да вақтинчалик ишлатиб туришга олинган босма-қолип тавсияларга озми-кўпми қўшилишига гувоҳ бўлмоқдамиз. Хўш, қизингиз эрини меҳри билан эркалатмай қимни эркалатсин?! Ёхуд «тоштандир эркаги»га муқобил равишда тез ва сўзсиз реакция берадиган «микротўлқинли печ аёллари»ни кўпайтириш ниятидамисиз?

Олов қиздира бошладими? Шу тандиру печларнинг ичидан чиқайлик энди!

**«Менга Болес ҳаётда бордек
туюлаверади»**

Тереза кўримсизгина, семиз, тўнг-терс полшалик аёл. Терезанинг мусофир диёрдаги эрининг исми Болес. У эрига тез-тез хат ёзади. Тўғрироғи, ёздиради. Ўзи ўқиш-ёзишни билмайди. Эрига хат ёзиш учун қўшни хонадонда ижарада турадиган талаба қўшниларидан ёрдам сўрайди. Турмуш ўртоғи Болесга ҳар доим синиқ-тарқоқ, лекин чин кўнгилдан, ўта нозик бўлмаса ҳам, кучли муҳаббат хабарчиси бўлган дил изҳорлари ёздирарди. Лекин вақт ўтиб, аёлнинг соғинч уфураётган изҳорлари алланечук синиқликка кўчади. Ўртага аламли жумлалар кира бошлайди: «Севимли Болесим, яғонам, нега бу маҳзун қумрингга жавоб бермайсан?» Талаба йигит аёлнинг юз-кўзига қараб, бу саволнинг жавобини аллақачон англаган киши ўлароқ ич-ичидан кулиб, эҳтимол, Болесга ачиниб, хатларни ёзиб беришда давом этади.

Бир куни талаба йигит ҳаёлига ҳам келтирмаган ҳолатга дуч келади. Аёл ундан энди эри Болеснинг номидан ўзига мактуб ёзиб беришини сўрайди. Шунда йигит ҳаёлидаги аллақаерлардадир бу семиз, кўримсиз аёлнинг хатларини бешиб, истамайгина ўқийдиган ёхуд очиб ҳам кўрмасдан, бир четга ирғитиб ташлайдиган Болес деган киши шунчаки уйдирма эканини тушуниб етади. Аёлнинг ўзи ҳам иқроор бўлганидек, Болес деган киши, аслида, бўлмайди ва аёл ҳаётида бўлишини хоҳлаган кишисига мактуб ёздирарди. Йигитдан истагини бажо келтиришни ёлвориб сўрар экан: «Болесга ёзган мактубларингизни бошқаларга ўқиттириб эшитаман. Шунда менга дунёда Болес бордек туюлади... Энди Болеснинг номидан менга хат ёзсангиз, унинг борлигига бутунлай ишонаман. Шунда

хаёт мен учун ниҳоятда гўзал бўларди...», дейди.

Талаба йигит бир қарашда ҳеч нарсага тушунмаса ҳам, бу хаёлий муҳаббатга эҳтиром кўрсатади. Кўримсизгина жисми, кўпол-кўрс кўриниши ортида муҳаббат учун покиза бир қалбни асраб келаётган полшалик аёлнинг истагини бажо келтиради. Ўша кундан кейин Терезадан Болесга, Болесдан Терезага хатлар ёзади. Аёл эса Болесдан келган ҳар бир хатни кўз ёшлари юзини ювиб тинглар, миннатдорчилик сифатида йигитнинг кийимларини ювиб, йиртигини ямаб-тикарди.

Бу кичик, ширин хаёл кўприги узра юриш аёл учун ҳам, талаба йигит учун ҳам ҳаяжонли ва хушчақчақ саодатга айланади. Бу кўприкнинг оёқлари йўк. Ишк изҳорлари етиб бориши керак бўлган ҳақиқий эгалари ўз ўрнида эмас. На аёл маъшуқа ва на ошиқ бор. Лекин уйдирма ошиқ ва хаёлий маъшуқа орасидаги рўё-кўприк узра одимламоқ, ҳар қадамда атрофга муҳаббатдан мағрур назар солмоқ, қалбга етиб борадиган севги изҳорига дуч келиш, олис тоғлар ортидаги муҳаббатга тўла сўзлардан ўрилган камалакни томоша қилиш, худди кирғокқа яқинлашаётгандек ҳис қилиш жуда гўзал туюлган чоғда ҳеч бири бу кўприкни бузиш, уни йўк деб билиш, юлиб улоқтиришга журъат қилолмаган. Аслида, бўлмаган кўприк узра юришган, ростдан ҳам, юришган.

Энди ҳикояни ўз йўлига қўйиб, ўзимизнинг ҳақиқий ҳаётимизга қай-

тайлик. Бу бемаъни ҳикоя қай биримизнинг бошимиздан ўтмади?! Балки ҳалиям шу ёки шунга ўхшаш ҳикоялар ичида яшаб юргандирмиз? Майли, ҳўп, бунчалик ҳаддан ошмагандирмиз. Хаёлларимизни бунчалик майда-чўйдаларигача уйдирмаган бўлишимиз мумкин. Лекин ҳар биримизнинг сўзсиз номаларимизга жавоб мактублари ёзадиган, юрагимизнинг туб-тубида йиғилган илтифот ва муҳаббат изҳорларига лойиқлигини ҳар ҳолатда намоён қиладиган ҳаёлий маъшуқимиз бўлган. Ниҳоят, уни топдик ёки топиш арафасидамиз. Севиб турмуш қурдик ёки турмуш қуриш арафасидамиз. Ҳикоя қаҳрамони бўлса-да, аслида, бўлмаган семиз, бақувват полшалик аёлнинг, ҳатто ҳикояда ҳам бўлмаган шўрлик эри бор эди, аммо биз, ҳақиқатан ҳам, бир-биримиз учун бормиз. Уларда бўлмаган нарса бизда бор. Шу ердамиз, бир-биримиз учун қўл билан ушлаб, кўз билан кўрса бўладиган масофадамиз. Хаёл суришимизнинг кераги йўқ, бизни чинакам кўприк кутмоқда. Кўпригимизнинг оёқлари ҳақиқий ва мустаҳкам. Бир учидан севиб турмуш қурган жуфти ҳалолимиз, иккинчи учидан ўзимиз тутамиз. Хат ёзган ҳам, хат олган ҳам ҳақиқий кишилар. Севги изҳорларини шивирлаган ҳам, дил изҳори қилиши кутилган ҳам ҳақиқий ҳаётда бор. Бунча йил шу кўприкни бунёд этишни кутмаганмидик? Энди навбат кўприк устида юришга келди, тўғрими? Муҳаббатимизнинг узун ва мустаҳкам устунлари тикланган тамалтошлари узра ҳар нуқтасида илтифот ва ҳурмат, зарофат ва назокат, муҳаббат ва кадр-қиймат қад кўтарган кўприк ястаниб ётибди. Бир-биримиз учун қўл билан тутиб, кўз билан кўриладиган реал мавжудликка айланган эканмиз, демак, қаламни қалбимиз сиёҳига ботириб, ишқ билан ёзадиган вақт келибди. Ти-

лимизни кўнглимизга ботириб,
севги билан сўйлашадиган ма-
ромга етган бўлишимиз керак.
Энди севилмаган ҳолатимизда
севимлига қаратилган мулоқот-
ларга муҳтож эмасмиз. Ҳозир шу
ерда, шундоқ ёнгинамизда ухлаётган,
бир пичирлашимиз эшитиладиган масофада турган
севимли жуфти ҳалолимиз биздан мактуб бўлмаса-да,
бир-икки оғиз ширин сўз, ёқимли илтифот кутаётир.

– Лаббай? Тушунмадим? «Ўқиш-ёзишни билмай-
ман», дедингизми?

– ...

– Ҳечқиси йўқ. Ёзиш шарт эмас, унга изхорингизни
ўз тилингиз билан сўйлашингиз мумкин.

– ...

– Ҳа-а, демак, тил-забонингиз ҳам йўқ-а? Хўш, мени
эшитяпсизми?

– ...

– Мени эшитяпсизми, деяпман?..

Менга ҳам Болес бордек туюляпти. Лекин Болесча-
лик ҳам бўлолмаётганлар бордек, назаримда.

Золушканинг сўнгги қарори

Сулувлардан сулув, кўнгли гўзал,
хушбичим, нигоҳлари чиройли, латиф
рухли бир киз зинапояга яқинлашганда
шоҳнинг одамларига кўзи тушди.

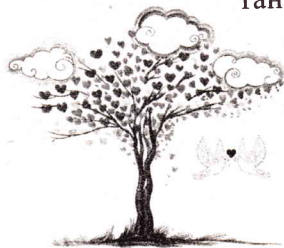

Ўйлаганидек, бир пой пойабзали улардан бирининг кўлида эди. Хукмдорнинг сокчилари каттиқ чарчагани шундоқ юз-кўзидан кўриниб турибди. Ўғай опа-сингилларининг ҳафсаласи пир бўлиб қолгани аниқ. Ўғай онасининг нигоҳларидаги чорасизлик бутун хонадонни гўёки муз саройига айлантириб қўйди.

Қиз оппоқ капалакдек зинапоядан оҳиста пастга тушди. Илк бор уйда унга эътибор билан муомала қилинаётганди. Оҳиста оёғини чўзди. Биллур пойабзал эътирозсиз дарров оёғини қабул қилди. Хукмдор сокчиларининг чехраси ёришиб кетди. Енгил тин олишди. Ва ниҳоят, ҳар учраган қизга пойабзал кийдириб кўриш заҳматидан фориғ бўлишганди. Бундан кейин худа-беҳуда инжиқликларга чидашга мажбур қолишмайди. Кутилганидек, Золушка пойабзалнинг иккинчи пойини олиш учун яна зинапоя томонга ошиқди. Пойабзал оёғига лойик келганини исботламоқчи эди. Болохонадаги харобгина хонасига етиб боргунича, хансираб қолди. Кўйлақларини тахлаб қўйган сандиғининг остига эгилиб, пойабзалини олди, чангларини артди. Ялтираб турган пойабзалда ўз аксини кўрди. Хижолатдан ловуллаб ёнаётган ол ёноқларини томоша қилар экан, яна бир бор нақадар чиройли, мукамал ҳусн-жамол билан сийланганини ўйлаб, мамнун жилмайиб қўйди. Аслида, гўзал бўлиш учун чиройли либослар, ҳашаматли автомобиллар, қимматбаҳо тақинчоқлар ичида бўлиш шарт эмас. Шаҳзода унинг гўзаллигини шундай оддий ва табиий ҳолатда кўролмасмикан? Ўша ҳавотирли окшомни эслади. Сал қолса, сеvimли париси етиб келмаганида, бутун бошли орзулари чил-чил синиб, шўппайиб қолаверарди.

Етиб келмаганида-чи? Бу диёрни бошқараётганлар бир кизалоқнинг ўғай онаси ва хунук опа-сингилларидан шунча йилдан бери зулм кўраётганидан беҳабар қолишармиди? Худо билади, ўлкада яна қанча Золушкалар бордир? Ким билади яна нечтаси серхашам рақс окшомига боришининг йўлини тополмагани учун шифт орасига қамалиб олиб, йиғлаб ўтиргандир? Қолаверса, мамлакатда азият кўраётган, эзилган киши фақат чиройли бўлсагина эзилишдан кутулиб қоладими? Хўш, ташқи кўриниши барби кўғирчоғидек бўлмаса-да, кўксиди мисли кўрилмаган гўзал қалби бўлган қиз зулм ва эзилишдан фориғ бўлишга муносиб эмасми? Демак, бундан келиб чиқадики, рақс окшомига бормаганлар шахзода ва сарой хонадонидагиларнинг парвойига ҳам келмас экан. Фақат ўзини рақс окшомида кўрсатолганларгина бундай зулмдан кутулиб қолиши мумкинмиш.

Биллур бошмоқ кўлидан сирғалиб тушди. Ушлаб олмоқчи эди, улгурмади. Пойабзал чил-чил бўлганди. Иккинчи пойи ҳам синиб қолса, шахзодани севган у қиз эканлигига қандай ишонтиради? Бир томондан виждони «яхшиям синди» деб пичирлади. Мен нега унинг севган қизилигимни исботлашим керак экан? Чинакам севганлар севганини пойабзалидан эмас, кўзларидан таниб олишади. Ёш ва чиройли хоним бўлса, бироз вазминрок, бепарворок бўлгани маъқул эмасми? Нима учун ҳавас билан иккинчи пой бошмоқни олиш учун югуриб келди? Қилган ишидан уялиб кетди. Алам билан нариги бир

пой бошмокни ҳам чиқариб, ерга отди. У ҳам чил-чил синиб кетди.

Шахзоданинг одамлари юқоридан эшитилаётган ҳар хил овозларга тушунишмаётганди. Ўғай она вази-ят яхши эмаслигини пайқади. Юрагида тобора катта-лашиб бораётган пушаймонлик охири портлади. Бир зумда ҳаммаси ўзгариб кетди. Бунча йилдан бери ях-шилигини кўриб, барибир меҳр кўрсатмаган ўғай ки-зига шафқат билан қаради. Бир зумда кўксида улкан ва ярадор она кўнгли пайдо бўлди. Ўрнидан ирғиб турди. Золушка хўрсиниб йиғлаётгани устидан чикди. Оёқ панжаларининг конаётганига парво қилмай, шиша синиқларини босиб, кизига қараб югурди. Уни кучиб олди. У ҳам шунча йилдан бери қизининг меҳрини пай-камагани учун йиғлади.

Қиз бирдан йиғидан тўхтади. Ўғай онасининг илик нигоҳларидан илк бора куч олди. «Мен фақат бир пой пойабзал оёғимга лойиқ бўлгани учун малика бўламан-ми? – шахзоданинг шунчалик оддий асосга кўра ўзига жуфт танлашидан ҳайратга тушди. – Бехосдан пойаб-зал бошқасининг оёғига лойиқ келса эди, мени унутиб юборармиди?» Ўғай она ердан бир-икки шиша синиғи-ни олиб кўрсатди. «Булар дарров синади, – деди. – Ки-шининг ҳеч қачон синмайдиган сабаби бўлиши керак. Турмуш қурмоқчи бўлган кишинг шахзода бўлса ҳам, бу ҳақиқат ўзгармайди. Сени бошмоқ оёғингга лойиқ келгани учун турмуш ўртоқликка танлаган киши сенга нечоғли садокатли бўлиши мумкин? Ёинки бошқа бир рақс оқшомида сарой зинапояларида бошқа бир бош-моқнинг бир пойи учраб қолса-чи?»

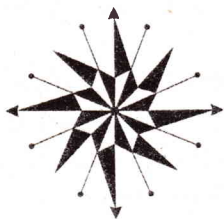
Шоҳнинг кишилари ва ўғай опа-сингиллар пастда бесабрлик билан Золушканинг қайтишини кутишаёт-

ганди. Соқчилар саройга бўш қайтишди. На шиша бошмоқ кўлларида эди, на-да сулувлар сулуви Золушка.

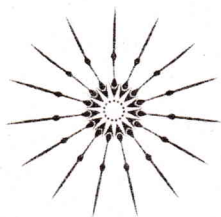
Бир томондан, Золушка ўғай онаси қаттиқ пушаймонликдан унга меҳрибон бўлиб қолганига хурсанд бўлди. Опа-сингиллар шунча йилдан бери унга қилган ёмонликлари учун сингилларидан кечирим сўрашди. Бундан кейин саройга бориб, бурни осмонда бойлар ва зодагонлар орасига қўшилмасликка сўз беришди. Меҳрибон опа-сингилларга айланиб яшай бошлашди. Улар яшаган қишлоқда ўғай оналар ва ўғай ака-укалар ёмон бўлади, деган мутлақ ҳукм унутилиб кетди.

Саройдан келган миш-мишларга кўра, шахзода бир неча кундан бери Золушкани сўроқлаб ётганмиш. Ўғ-лининг қайғураётганини кўриб, қирол ва қиролича ҳам маҳзун бўлишибди. Лекин ўша ерларда ва эртақларда одатга айланганидек, бир амаллаб саройидан чиқиб, халқ орасига қўшилишга ақли етмабди. Кўп ўтмай, шахзода ҳам қизни унутибди. Онаси «Сенга бошқа қиз йўқми, ўғлим?» дея шахзодани овутишга уринибди. Афсуски, шахзода ҳам бу тасаллилар билан овуниб қўя қолибди.

олд
хар
ма
ми
лот
саё

у
у
қар
муа
хар
ди.
У
Дар
чир
ли
гин
ўзи

БЎСАҒАДА КУТАЁТИБ...

Никоҳдан аввал бўлажак никоҳланувчиларнинг бир-бирини сўраб-суриштириши, бир-бирининг олдига келишув моддаларини қўйишларини қандайдир харита чизишга ўхшатаман. Оилавий турмушнинг маҳобатли жузрофиясига қийсан бу хаританинг кўлами кичикдир. Ўнқир-чўнқир кўп бўлгани учун тафсилотларни оз кўрсатади. Тоғлар ва водийларни жуда саёз тасвирлайдилар.

Унаштирилганман, аммо ҳайронман!

Унаштирув билан боғлиқ саволлар тугамайди. Қачон карама, унаштирилганлар ташвишда, иккиланишда, муаммолар гирдобида. Фарзандларини унаштирганлар ҳар доим хавотирда, тикан устида ўтиргандек ўтиришадди.

Унаштирувларнинг барчаси бундай эмас, албатта. Дарров умидсизликка тушманг. Фақат шуниси борки, чиройли ва ширингина маросим билан ярашикли, рангли либослар ичида бошланган фотиҳалик даври анчагина мавҳумликларга тўла, жуда кўп беқарорликларни ўзига жо қилган.

Унаштирув даврини бошидан кечирганлар яхши эслашади, «белгили» пайти анча қийин иш. Бу қийин ишни битиролмай, фақат «унаштирилган» бўлиб қолганлар, яъни унашувдан нарига ўтолмаганлар ҳам бисёр. Бу машаққатли ишни тезда битириб, унаштирувни никоҳ билан мустаҳкамлаганлар ҳам бор. Лекин бир эслаб кўрсинлар, ўша даврлар қанчалик қийин, ғалаёнли кунларни бошидан кечирмадилармикан?

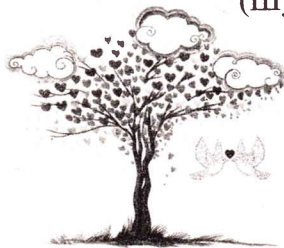

Аслида, унаштирувнинг мавҳумлиги бошиданок маълум бўлади. Турмуш курмокчи бўлганларини тезроқ маълум қилиб, эшиттириш ниятида ўтказилган унашув эвазига бўлажак жуфтликни мавҳум, изоҳи мушкул, исмсиз муносабатлар қаърига ташлайди. Барибир турмуш қуришади. Демак, энди бир-бирларини жуфти ўлароқ кўришса бўладими? Ундай бўлса, қўл ушлашиш, вақт-вақти билан ёлғиз қолиш, бирга айланиб, ўйнаб-қулишларини тўғри, деб билишимиз керакми?

Ҳатто баъзи хонадонлар унаштирилганлар гуноҳга қўл уришмасин деб, никоҳнинг расмий жараёнларини кечиктириб, ёшларни шаръий никоҳ билан никоҳлаб қўйишади.

Бу бир жихатдан «қўл ушлашиб юриш никоҳи». (Шу номдаги никоҳ ҳақида эшитганмисиз?)

Икки кишининг қўл ушлашиб юришини ҳалол қилган шаръий никоҳ нима учун «қўл ушлашиш»дан бошқасини ҳалол қилмайди? Қолаверса, «қўл ушлашиш»га ижозат берганлар, «шаръий

никоҳ» чегарасини ўзининг қаричига кўра белгилаш масъулиятига эгамикан? Ёхуд «кўл ушлашиб юриш»дан кейинги ишлар учун «расмий муносабат» керак бўладими? Болаларини унаштирув босқичида шаръий никоҳ билан никоҳлаганларнинг қараши шундаймикан?

Бу сценарийга энди шаръий никоҳланган фотиҳалик ёшлар нигоҳидан қарайлик. Улар шаръий никоҳ тақозоси ўлароқ бир-бирларини абадий жуфти сифатида танлаш ниятини гувоҳлар ҳузурида очиқ-ойдин билдиришади. Модомики, бу гувоҳликни тўғри ва тўқис ўлароқ қабул қилар эканмиз, нега кўл ушлашиб юришдан бошқасига ижозат берилмайди? Ёки ёшлар бир-бирига чин юракдан берган ваъдасининг устидан чиқишмайди-ми? Ёхуд гувоҳлар ёлғончими? Қолаверса, ўзингизнинг тан маҳрамингиз ўлароқ қабул қилган ва ҳатто эълон қилган хотинингиз (никоҳингиздаги) аёл билан учрашиш учун бировлардан ижозат сўрашингиз керакми? Ёхуд тан маҳрами бўлишга сўз берган кишингиз билан учрашишингиз нега чекланади?

Зиддият аниқ – унаштирув эълон қилинди, лекин никоҳ яширинча қийилди. Ваҳоланки, никоҳ унаштирувдан ҳам кўра баландроқ овозда эълон қилинадиган маросим. Албатта, бундай қилишолмасди. Чунки бу ҳолатда никоҳ ҳақиқий бўлади, унаштирув бекор бўлади. Энди унаштирилганлик «вақтинча»лик ҳукмидан чиқиб,

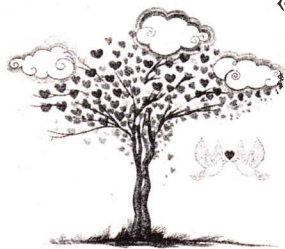

ўз кучини йўкотади. Унаштирилган ёшларнинг «вақтинчалик» ва «ўз кучини йўкотган» мавқеи унаштирилганлар ҳамда бу унаштирувга гувоҳ бўлганлар томонидан очик-ойдин тафтиш қилинади. Никоҳланиш учун ҳеч қандай ғов бўлмаса, нега унаштирув, фотиҳалик даври деб вақт йўқотишади? Унаштирув жараёни фақат никоҳни кечиктириш учунми? Унда никоҳ нима учун кечиктирилади? Ундай бўлса, ҳозирча «турмуш қурмаганлар»га нима учун шаръий никоҳ қийилади?

Қолаверса, яширинча қийилган никоҳ билан ўткинчи унаштирув нимадир бўлиб поёнига етса, кейин нима бўлади? Яъни унаштирилган ёшлар «турмуш кўрган» сифатида ажрашган бўладими?

Бошқача айтганда, бу ҳолатда ёшлар «никоҳли, лекин унаштирилган» сифатида мантиқсиз чекловларга дуч келишади. «Унаштирилган, лекин никоҳли» сифатида эса чекловларсиз баробарликнинг юқини елкаларига ортмоқлаб оладилар. Бу ҳолатда жуфт стандарт бошланади. Никоҳли жуфтликлар сифатида ҳар қандай бирга бўлиш ҳалол бўлади. Унаштирилган сифатида камида бир томон (аксарият ҳолатда йигит) хоҳласа, никоҳли ҳолатдаги яқинликлар масъулиятидан осонгина қутулиб қолади.

«Болалар бир-бирини яхшироқ ўргансин, бир-бирига кўниксин», деган ниятда уюштирилган «никоҳли унаштирув» ҳар икки томонни мана шундай машаққатга ташлаб қўяди. Ёхуд «никоҳли унаштирув» қайсидир маънода «ҳа-

лол ошиқ-маъшуклик даври» сифатида кўриладими? Бунинг кераги бормикан, сизнингча? Энди сценарийни бошқатдан қўлга олсак. Эҳтимол, сиз бу ҳолатларни ўйлаган эдингиз, фарзандларингизни унаштирдигиз, лекин никоҳлаб қўймадингиз. Яъни «унаштирилган, аммо беникоҳ» йўлини танладигиз. Бу ҳолатда бирор воқеа кўз олдингизга келадими?

Унаштирилган даражада яқин, лекин беникоҳ ҳолатида узоқ бўлишнинг руҳий ва ижтимоий зиддиятларини тасаввур қила (ёхуд эслай) оласизми?

Тағин унаштирилганлик ҳам, никоҳ ҳам бўлмаган «никоҳсиз унаштирилмаганлик»лар ҳам бор. Бу ҳолатнинг исми қўйилмагани учун «муаммо» сифатида ўртага ташланмайди. Тўғриси, бу ҳам менга «ниқобли рақс»га тушаётганлар ўйинидек туюлади. Бир-бирига нисбатан давомли равишда «ширин йигитча», «ширин қизалоқ» ролини ўйнашга мажбур бўлганлар бир-бирининг феъл-атворини ўрганишга эмас, бир-бирини таниб бўлмайдиган ҳолатга келтиришга уринишади.

Набий соллаллоху алайҳи ва салламнинг «Осонлаштиринг, қийинлаштирманг!» деган танбехларини никоҳланаётганда ҳам дастуруламал қилиб олганимизда, нақадар яхши бўларди? Сарвари оламнинг «Севдиринг, бездирмангиз!» деган огоҳлантиришларини мудом ёдимизда тутиб, бир-биримизни севдирадиган, севинтирадиган хабарлар берадиган ҳалол мулоқотлар уюштириш йўллари излаганимиз нақадар гўзал бўларди, тўғрими?

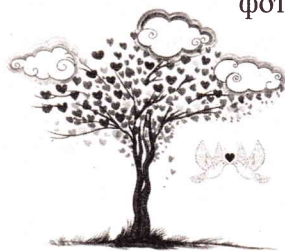
**Унаштирилганман,
аммо бошим қотган!**

«Хўш, ундай бўлса, нима қилишимиз керак? Унаштирил-майликми? Шунча гапирдингиз, ечимини ҳам кўрсатсангиз яхши бўлармиди!»

Саволларни қалаштириб ташлаб, сизни жавобсиз қолдирадиган даражада бағритош эмасман. Лекин саволларни бирга сўрай олишимиз керакки, топган жавобларимиз ишонарли бўлсин.

Ундай бўлса, яна бир саволни ўртага ташлайлик: унаштирув даври ёшларни бир-бирига қанчалик яқинлаштиради-ю қанчалик узоклаштиради? Саволнинг жавоби узоклик ва яқинлик миқдорини очик-ойдин, мардона белгилаш замирида ётган бўлади. Дейлик, унаштирилган ёшлар жуда яқин муносабатда, унашувни, албатта, никоҳланиш билан якунлаш истагида. Деярли «эр-хотин»дек бир-бирига исинишган, бир-бирларини яхшигина таниб-билиб олиб, кўнгил қўйишган. Бу ҳолатда унаштирилганлик функцияси қандай бўлади? Шундоғам турмуш қурадиган даражада бир-бирига яқин бўлганларни «унаштирув» билан бир-биридан узоклаштиришнинг нима кераги бор? Модомики, унаштирув никоҳланиш қарорларига салбий таъсирини ўтказмас экан, унда нега турмуш қуриб қўя қолишмайди-ю, фотиҳали бўлиб юраверишади?

Жавобларни эшитаётгандекман: «Ҳали ўқишни тугатиб улгуришмади-да...», «Уйлари тайёр эмас», «Ҳали тўй сарф-харажатларига тайёр эмаслар», «Юмшоқ мебеллар тайёрла-

Ва
муми
нико
эмас
бити
си бў
одат
ларн
Агар
давр
севга
ягона
Да
унаш
сарф
унаш
экан?
кази
на ма
жам
ҳам
сарф
лари
учун
юкла
тўй к
дийг
Эн
Дейл
ниши

ниши учун вақт керак», «Қизнинг сарпо-суруғи тайёр эмас...»

Важ ўрнида келтирган жавобларни яна чўзишимиз мумкин. Лекин бу жавобларнинг ҳеч бири унаштирувни никоҳдан олдин қўядиган даражада жиддий ва асосли эмас. Билишимизча, никоҳ шартлари орасида ўқишни битириш, мебел ва сарполарни ҳозирлаш, хонадон эгаси бўлиш ва ҳоказолар йўқ. Ҳанузгача амалда қўллашга одатланмаган бўлсак-да, ўқишни битирмасдан, мебелларни тўқис қилмасдан ҳам турмуш қуриш мумкин. Агар унаштирув, айниқса, узоқ давом этган унашув даври никоҳ олдида қўндаланг тушар экан, бир-бирини севган ва таниб улгурган икки ёш учун бу унашувнинг ягона вазифаси – «тўйни кечиктириш» бўлиб қолади.

Дарвоқе, кишини қийнайдиган яна бир масала: унаштирув маросимида камида бир тўйга кетадиган сарф-харажат қиладиганларнинг тўй қилиш ўрнига унаштирув маросимини ўтказишининг сабаби нима экан? Илтимос, жавобини биладиганлар бизга ҳам етказишсин. Унаштирув маросимини нисбатан оддийгина маросим билан ўтказиб, тўй харажатларига маблағ жамғаришга тайёрланаётганлар жавоб бериши учун ҳам бир-иккита савол бермоқчиман: «Тўй серчиким сарф-харажатли бўлиши шартмикан?» «Тўй харажатлари ва чарчоғи ота-оналар ва янги оила қурган ёшлар учун бир неча йил давом этадиган кулфат сифатида юкланиши шартми?» Агар булар шарт бўлмаса, нега тўй кечиктирилади? Нима учун тўй унаштирувдек оддийгина маросим сифатида ўтказилмайди?

Энди юқорида ўртага ташланган саволга қайтамыз. Дейлик, унаштирилган ёшлар унаштирув сабабли танишишади ёхуд бир-бирини танишади-ю, унаштирув-

ни янада якиндан танишиб, бир-бирини ўрганиш воситаси ўлароқ кўришяпти. Унаштирувга шундай вазифани юклаш тўғримики? Дейлик, ёшлар унаштирув жараёнида бир-бирини таниб улгурмади, танишди-ю, бир-бирларига ўрганиб кетолмади, унда унаштирув осонгина узиб ташланадиган риштами? Агар унаштирув шунчаки, танишиш воситаси бўлса, нега уни маросим шаклида ҳаммага эълон қиламиз? Ҳаммага эълон қилинган нарсадан нима учун осонгина воз кечамиз? Боз устига, танишиш ва бир-бирига исиниш жараёнини унаштирувдек залворли юкка айлантириб, ёшларни баттар қийнаб қўймаймизми?

Унаштирувни шаръий никоҳ билан мустаҳкамлашни юкоридаги икки жавобга кўра кўздан кечирсак. Ёшлар шундоқ ҳам унаштирувдан кўра бир-бирига яқин бўлишса, шаръий никоҳ ўқитилган бўлса, бу ҳолатни нега «унаштирув» эмас, никоҳ ўлароқ эълон қилмайсиз? Ўтироз билдирмоқчи бўлсангиз, яна бир бор айтаман никоҳ шартлари орасида уй сотиб олиш, ётоқхона мажмуаси тўқис бўлиши, сарпо-суруқдаги идиш-товуқлар бекам-кўст бўлиши ва ҳоказолар йўқ. Агар ёшлар бир-бирини унаштирувдан кейин таниб, биладиган даражада узоқ бўлишса, унаштирилганлик масофасида қолиши керак. Бу ҳолатда шаръий никоҳни яқинлашиш воситаси сифатида кўришга ҳаққимиз йўқ. Никоҳдан восита сифатида эмас, самара сифатида фойдаланишимиз керак. Бу гапларимдан унаштирувга бутунлай

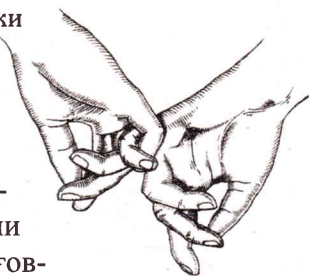
қаршилигим ҳақида тасаввури уйғонмасин. Ниятим – унаштирув фақат унашув ўлароқ қолсин. Унаштирув ичидаги мавҳумликни ортиқча аралашувларсиз янада орттирмаслик тарафдориман.

«Унда нима қилайлик?» Мен тавсия қилмоқчи бўлган ечим қуйидагича: ёшлар турмуш қуришга тайёр бўлишса, унаштирувни чўзмасдан, никоҳланиб, турмуш қуриб қўя қолишсин. Ортиқча унаштирув маросими билан никоҳни кечиктирмаслик маъқул. Агар фарзандларингизни никоҳлайдиган даражада бир-бирига яқин деб билсангиз, унаштириш ўрнига никоҳлаб, тўй қилиб қўяверинг. Турмуш қуриш йўлида майда-чуйда баъзи тўсиқлар бўлса, унашувли ёки белгили қолишини қисқа муддатни ўз ичига олишни таъминлаш лозим.

Никоҳнинг шарты фақат икки саҳиҳ ниятдир. Серчиким тўй, қиммат уй жиҳозлари, фавқуллода чиройли сарпо-сурук, идиш-товоқлар мажмуасига ҳолат йўқ. Булар ниятни яхши қилишда ёрдам берар, лекин ният ўрнига ўтмайди. Имкони борида, никоҳни осонлаштирганимиз маъқул. Никоҳ қаршисига арзимаган ғовларни қўймайлик. Никоҳни осонлаштирсак, унинг унаштирувдан кўра енгил ва баракотли эканига гувоҳ бўламиз.

Ёшларнинг бир-бирини таниб, бир-бирига қўнглилишини никоҳдан кейинга қўяверайлик. Оилавий турмушнинг ўзаро муносабатлари динамикасини никоҳдан аввал бус-бутун белгилашнинг иложи йўқ. Қўйинг, жуфтлар бир-бирига қўн қолганини англасин, бир-бирини танлаганининг тўловини ўзаро тушуниш билан тўлашсин. Агар ота-она сифатида жуфтларнинг орқасида тураверсак, ҳар сафар бир тушунмовчиликдан кейин уларнинг қилишиш йўллари бекитиб қўйган бўламиз.

Буларнинг бари ёдимизда туриши, виждонимизга уйғун келиши учун шу сўзни эслайлик: «Никоҳнинг хайрлиси енгилдир». Бу сўзларни айтиб, бизни огоҳлантирган ва никоҳнинг алғов-далғов орзу-ҳаваслари кўйида хотирамиздан фаромуш бўлган Набий соллаллоху алайҳи васалламнинг биргина «Фотиҳа» сураси эвазига маҳр билан никоҳ қийганларини эсланг.

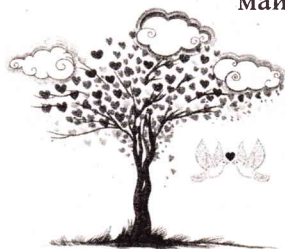
Харитани қўй, йўлингга қара!

– Юртимизнинг бирга бир ўраб оладиган харитасини яратишга муваффақ бўлдик!

– Яхши. Хўш, фойдали бўлдимиз? – деб сўрадим.

– Бугунгача бир марта ҳам очилмади, деҳқонлар қаршилиқ қилишди, – деди. – Харита юртимизни бутунлай ўраб олиб, қуёш нурини тўсиб қўйишини айтишди. Шу сабабли ҳозирча харита ўрнига ўлкамизнинг ўзидан фойдаланиб турибмиз. Сизни ишонтириб айтаманки, харитадан ҳам яхшигина ёрдами тегади.

Льюис Кэрролнинг «Сильвия ва Бруно»сидан жой олган бу диалог ҳаммага маълум шу ҳақиқатни яна бир бор эслатади: «Харита ер майдони эмас». Яъни ҳақиқий ҳолатни жонлантирган рамзни ҳақиқий ҳолатнинг ўзи билан адаштирманг. Харита фақатгина ер майдонига ишора қилади, лекин ер майдони ўрнини босолмайди. Ҳақиқатни акс эттирадиган ҳар қандай рамз бир тушунча учун восита бўлиб хизмат қилади, аммо асл ҳолатнинг ўзи бўлолмайди.

іхи
ахр

си-

лар
бу-
ай-
из-
риб
л
шой
на
ьни
хо-
ер
ай-
ат-
мз
из-
ўзи

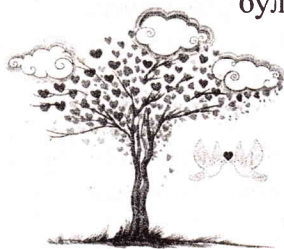

Никоҳдан аввал бўлажак эр-хотиннинг бир-бирини сўраб-суриштириши, бор-йўғини синчиклаб кўздан кечириши, ўзаро шартнома моддаларини қўйиши қайсидир маънода харита чизишга ўхшайди. Оилавий ҳаётнинг

маҳобатли жуғрофиясига караганда, бу хаританинг ҳажми анча кичик. Паст-баландини батафсил кўрса-тиб беролмайди. Тоғлар ва водийларни саёз тасвирлайди. Ваҳоланки, хаританинг бундай тасвирлари остида кўзга кўринмай қолган қанчадан-қанча кишлоқларида кўплаб кишилар яшайди. Ҳолбуки, бир харитада шунчаки ранглар билан ажратилган водийлар ва тоғлар орасида қанчадан-қанча даҳшатли жарликлар, маҳобатли қоялар бор. Бироқ уларнинг ҳеч бири харита юзасида кўринмайди. Уларни харитага қараб ўтирганлар эмас, майдонда ҳаллослаб юраётганлар кўради.

Турмуш курмасдан аввал оилавий ҳаётнинг бутун майда-чуйда тафсилотларини камраб олган харита чиза оласизми? Яъни оилавий ҳаётнинг бутун кутилган-кутилмаган совғалари, қувончу ташвишлари, муаммо-ю ютуқларини бир сўз билан ифодалаб берадиган никоҳ олди шартномасини туза оласизми? Худди бутун бошли мамлакат юзасини эгаллайдиган харитани яратолмаганимиз сингари бу жуда қийин, ҳатто бўлиши мумкин бўлмаган жараён, шундай эмасми? Шукрки,

бундай харитани яратиш нафақат мумкин эмас, балки кераги ҳам йўқ!

Дейлик, бўлажак турмуш ўртоғингиз билан турмуш қуришдан олдин ишлаш-ишламаслик борасида келиш-

тиш
сикк
Нико
қайд

Ба
фарз
да у
йилл
ҳақл
тан х
тарб
лиш
тонгд
вери
турм
эсин
сўрам

Де
тана
кин у
семиз
турму
ўртоғ
батла
айлан
турму
дўмбо
тик се
Ои
нинг

дингиз. Бу келишув йиллар давомида асло бузилмаслиги мумкин. Лекин турмуш ўртоғингиз тиш ювиш пастасини ҳар гал тагидан эмас, ўртасидан сикқани учун ҳар куни тонгда асабингизни бузяпти. Никоҳдан олдинги никоҳ шартномасида бу моддани кайд қилиш, афсуски, ҳаёлингизга ҳам келмаган.

Балки турмуш ўртоғингизни яхши хонадоннинг фарзанди бўлгани учун танлагандирсиз. Ёхуд бу борада узундан-узоқ суриштириб, излангандирсиз. Орадан йиллар ўтган бўлса-да, суриштирувларингиз натижаси ҳақли чиққанини ҳам кўрган бўлсангиз керак. Ҳақиқатан ҳам, турмуш ўртоғингиз яхши хонадоннинг яхши тарбия кўрган, масъулиятларини ҳис қилган шахс бўлиши мумкин. Бироқ яхши хонадон фарзанди ҳар куни тонгда пайпоқларини қаерга ечганини сиздан сўрай-вериб, асабингизга тегса, нима қиласиз? Ҳолбуки, турмуш қурмасдан олдин «Пайпоғингни ечган жойни эсингдан чиқариб, мендан сўрайсанми?» деб ундан сўрамагандингиз.

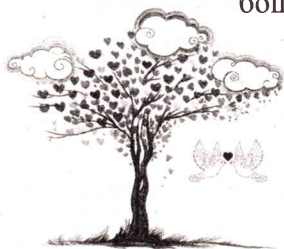
Дейлик, сиз турмуш ўртоқликка танлаган қиз идеал тана ўлчовларига эга бўлишини хоҳлагандингиз. Лекин ундай бўлмади. Бироз тўлароқдан келган, ҳатто семиз чиқиб қолди. Идеалингиз бўлмаса ҳам, у билан турмуш қурдингиз. Аммо Аллоҳнинг ҳар куни турмуш ўртоғингизнинг озиш борасидаги ташвиши ўзаро суҳбатларингизнинг энг ширин, энг илиқ ҳазил-хузулига айланишини қаердан билардингиз? Никоҳдан аввал турмуш ўртоғингизнинг лўппи, гўдакнинг ёноқларидек дўмбоқкина юзларини шу дунёда ҳамма нарсадан ортик севишингизни билармидингиз?

Оилавий турмуш ҳақиқати инсоний муносабатларнинг барча тушиш ва чиқишларини, кутилмаган туман

ва шамолларини ўзида мужас-сам этгандир. Никоҳдан аввал чизган харитангизда буларнинг ҳаммасини ҳам акс эттиришининг имкони йўқ. Қўнглингизда бир-бирингизни дунё ва охиратда жуфтликка қабул қилишдек саҳиҳ ният, ҳақиқий маънодаги муҳаббат бўлса, йўлда дуч келган кутилмаган муаммоларга бир-бирингизнинг қўлингиздан тутиб, товонга куч бериш билан ечим топасиз. Оилавий турмушнинг кутилмаган «совғалар»га бой жуғрофиясида ўзаро келишиш харитаси ҳам маълум нуктагача фойда беради. Ундан кейин ўзаро муҳаббатингиз оташи, ҳурмат ва севги нафаси ёрдамчингизга айланади.

Сиз барибир кулоқ солмасдан, турмушингизни никоҳдан олдинги шартномага сиғдирмоқчи бўлсангиз, икки эҳтимол билан юзлашасиз: ё келишолмасдан воз кечасиз. Афсус! Вакт ўтиб, ўртангизда пайдо бўладиган ўзаро муҳаббатга имкон бермаган бўласиз. Биргина харита борасида келишолмаганингиз учун майдонга чиқишдан чўчидингиз. Бу мия билан ҳеч қачон майдонга чиқолмайсиз. Ё келишиб, турмуш қурасиз. Бу яхши! Лекин келишувни никоҳ билан бир тутганингиз учун келишолмай қолган пайтингизда оилавий турмушингиз задалангани, муҳаббатингиз камайгани ҳақида ўйлай бошлайсиз. Харитада кўрсатмаган ҳар қандай майда-чуйда ҳолатни ечимсиз муаммо сифатида кўрасиз.

Майдон устида ҳақиқий сафарда юришга ҳозир бўлинг. Кутилмаган тоғлар билан учрашиб, ҳаяжонли то-

учун
муми
чизм
та си
ишқ
имко
О
га, к
кон,

Ко
ш
Ту

лан к
рорли
сахна
кўрин
сатил
хис-т
ринин
лидан
Бу жа
рози
лар р
рини
бу бо
бир-б
новлар
ли жа
яхоти

пилмаларга дуч келишингиз мумкин. Бирок барибир кутилмаган ҳолатларга тайёр бўлиш учун харитани бирга бир ўлчовда катталаштиришингиз мумкин. Бутун бошли мамлакатни эгаллайдиган харита чизмоқчи экансиз, нима учун майдоннинг ўзидан харита сифатида фойдаланмайсиз? Бу ҳолатда ҳеч бўлмаса, ишқ куёши бутун ҳарорати билан сизни кучиб олишига имкон берган бўласиз.

Оилавий турмушингизни шартномага боғлаш ўрнига, келишиш билан бошлашни ўзингизга берилган имкон, деб билинг. Айни пайтдан ва шу ердаёқ.

Косани маҳкам тутинг,

шўрвани кейин пиширасиз

Турмуш куриш арафасидаги ёшларни қизиқиш билан кузатаман. Мавҳумликлар кўрина бошлаган, бекарорликлар қарор топаётган бу жараён «соялар ўйини» сахнасини эслатади. Шахсиятларнинг сирли томонлари кўрина бошлайди. Феъл-атворлардаги ҳеч кимга кўрсатилмаган яширин жиҳатлари аён бўлади. Одамлар ҳис-туйғуларининг энг тўқ рангларини кийиб, талабларининг энг кескин томонини ёнига олиб, чегара худудидан чиқиб келиш ҳаракатига тушгандек кўринади. Бу жараёнда бир киши билан умр бўйи бирга яшашга рози бўлиш жонсараклиги туфайли шиддатли ўзгаришлар рўй беради. Бўлажак никоҳланувчилар бир-бирини севса, бир-бирини муҳаббат билан хоҳласа ҳам, бу босқичда қайғуларини яширин тарзда ифодалаш, бир-бирини билдирмай синчиклаб кузатиш, кичик синовлардан ўтказишдан тап тортишмайди. Бу машаққатли жараённинг ҳиссий чайқаланмаси бироз тинган заҳоти келишувга навбат келади. Бундан кейин муҳаб-

батнинг кўр кўзини очиш-
га уриниш бошланади. Бир
аёл бир эркакка, ё эркак аёлга
кўр-кўрона боғланиб қолади-
ган дунё эмас-ку! Кўзларни кат-
та-катта очиб, қатъий, мустаҳкам
келишувга келиш керак.

Гап келишиш ҳақида борар экан, бирпасда шартно-
ма моддалари ҳам тузилади: «Қайси мавзеда турамиз?»
«Ишлашимга рухсат берасанми?», «Рўмол ўрайсан-
ми?», «Онангникига неча кунда бир борасан?» «Тўйни
қаерда қиламиз?» ва ҳоказо.

Келишув моддалари анча узайиши мумкин. Бир-би-
рини севадиган ва севилганидан ишончи комил бўлган
кишиларнинг бир-бирини тушуниб, келишиб кетиши
кийин бўлмайди, деб ўйлайсиз, шундайми? Афсуски,
ундай эмас. Қайси даҳада туриш борасида келишолмай,
турмуш куриш фикридан қайтганларни ҳам, таассуфки,
эшитганмиз. Севган кишиси ишлашига рухсат бермага-
ни учун севган(!!!)идан воз кечган аёлларни кўрганмиз.
Севган қизи ишлайман, деб оёқ тираб олгани учун унга
уйланиш фикридан қайтган йигитларга ҳам гувоҳ бўл-
дик.

Савдо ё сиёсий алоқаларда шартнома имзоланаёт-
ганида томонлар орасида муҳаббат, меҳр, севги ёхуд
ишонч бўлмайди. Шунинг учун шартномадан аввал ҳар

бир нозик масалалар устида бафуржа му-
лоҳаза юритилади. Ҳар бир келишув
нуқта вергулигача қаламга олинади.
Бундай шартнома тузаётганлар ўзаро
ишончни шу йўл билан барпо қили-
шади. Кейин ўртага чиқадиган ихтило-

холда
икки
хоҳлай
зиддия
ечимга
кин.

Тур
тамома
сўнгид
аввал
бир-би
эхтиро
тижора
номани
тир шар
талаб к

Оил
ўхшас
кадам
лида то
рамзи.
шўрван
рини б
бирга б
топасиз

Қатъ
таъбин
лишга ў
таъбига
верса, б

флар ва сўздан қайтиш каби ҳолатларни шартноманинг нозик жиҳатларини инобатга олган ҳолда ечишади. Кутилмаган ҳолатлар қаршисида ҳар ~~эки~~ томон ҳам аввалбошдан ишонч ҳосил қилишни ~~қў~~хлайди. Чунки ўртада кутилмаганда пайдо бўладиган ~~ид~~диятларни ўзаро ҳамҳижатлик ва яхши гумон билан ~~чим~~га етаклайдиган меҳр ва ишонч бўлмаслиги мумкин.

Турмуш куриш савдо ёхуд сиёсий шерикчиликдан ~~та~~моман фарқ қилади. Савдо ва сиёсий алоқаларда энг ~~сў~~нгида пайдо бўладиган туйғу оилавий турмушда энг ~~э~~ввал бўлиши керак. Томонлар бир-бирини ёқтиради, бир-бирига ишонади, бир-бирини севади, бир-бирига ~~э~~хтиром кўрсатади. Шундай экан, оилавий турмушда ~~ти~~жоратдагидек ўта қатъий ва бадастир тузилган шартноманинг ҳожати йўқ. Нар и борса, бу қатъий ва бадастир шартноманинг барча моддаларида буткул келишиш талаб қилинмайди.

Оилавий турмушни биргаликда шўрва пиширишга ўхшатсак бўлади. Турмушга қўлингизда бир коса билан ~~қа~~дам қўясиз. Қўлингиздаги бўш коса никоҳнинг аввалида топган муҳаббат ва ишонч, севги ва ҳурматингиз рамзи. Бу коса қўлингизда бўлса, косани тўлдирадиган шўрванинг тузи, суви, қалампири, зираворлари, меъёрини бирга тақсимлаб оласиз. Шўрванинг таъмини бирга белгиласангиз, икковингиз ҳам меъёрини бирга топасиз.

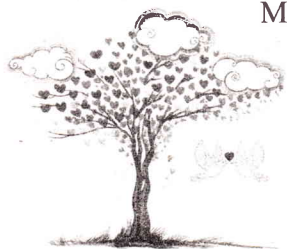
Қатъий келишув моддалари эса қарши томондан таъбингизга кўра шўрва пиширишларини талаб қилишга ўхшайди. Ҳолбуки, бир киши бошқа бировнинг таъбига кўра шўрва қайнатиши ақлга сиғмайди. Қолаверса, бу шўрва пазандага кўра лаззат ва таъмда мисли

кўрилмаган бўлса-да, бошқа киши учун маззали туюлмаслиги мумкин.

Шундай экан, шўрвани бошидан пиширишга киришманг. Қўлингизда биргина коса бўлса, етарли. Шўрвани кейинчалик икковингиз баробар маромига келтирасиз. Ўхшамаса, косани бўшатиб, бошқатдан пиширинг. Лекин косани қўлингиздан тушириб, синдирманг.

Муҳаббатнинг ҳароратли оловида, самимиятнинг мусаффо суви билан ўзаро ишончнинг зиравору тузи орқали маза бериб, шўрвадек муносабатларингизни ҳам ҳамкорликда пишира оласиз.

«кели
чалик
ишла
га қар
гини

Му
Муам
олиш
ги му
Бунга
заҳот
билан

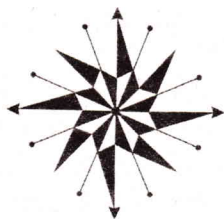
Шў
сони
линг

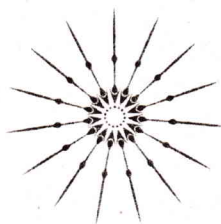

Айтайлик, ишлаш-ишламаслик борасида бошидан келишдингиз. Катта эҳтимол билан бу «келишув»дан фойда йўқлигига гувоҳ бўласиз. Кейинчалик, аввалига ишламоқчи бўлган томон кейинчалик ишлагиси келмаслиги мумкин. Аксинча, аввал ишлашга қарши чиққан киши жуфтнинг ишлаши мумкинлигини ҳам ўйлаши эҳтимолдан йироқ эмас.

Муаммо ишлаш ё ишламасликка келишишда эмас. Муаммо – ишлаш ёхуд ишламасликка бирга қарор қила олишингиз, аввалдан аниқлай олмайдиган илиқликдаги муҳаббат муносабатини ўрнатиб, мустаҳкамлашдир. Бунга келишув билан эмас, оила қуришга ният қилган заҳоти қўлингизда бўлган ишқ, ишонч, севги ва ҳурмат билан эришасиз.

Шўрвани аввалдан тайёрлашни қўйинг, ками-ю нуқсон билан бирга пиширинг ва бирга енг. Етарки, қўлингиздаги косани тушириб, синдирманг.

ЭШИКНИ ҚИЯ ОЧАЁТИБ...

Оилавий турмуш давомийлигини жуфтларнинг қанча қўп ва қай муддатга тортишигани эмас, қандай тортишигани белгилайди.

Оилавий турмуш ва математика:

бахт – келишувда эмас, тушунишда

Америка фанлар академиясининг йиллик йиғилишида тақдим этилган тадқиқот бир неча асрдан бери муҳаббат кимёсини излаган кишиларнинг ҳафсаласини пир қилиши турган гап. Бунни қарангки, муҳаббатни тушунишга тўғри келадиган билим кимё эмас, математика экан. Сиз бу хулосага шубҳа билан қараб,

Америка жамияти биздан фарқ қилиши каби эҳтимолларингизни илгари суришингиз мумкин. Бирок тадқиқотчилар эр-хотиннинг ажрашиб-ажрашмаслигини камида тўқсон тўрт фоиз аниқ

япти
нинг
юз с
рим
эса а
тадқи
гли
амал
муло
жинс
қарин
жара
ҳарак
ёхуд
тарзи
ди. М
турму
баҳо
га қи
ти ёи
баҳо
Та,
турму
ёки қ
гилар
баҳсл
да зид
лиши
услуб

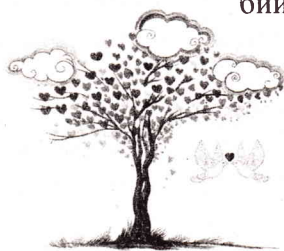
тахмин қила олишганини таъкидламоқда. Ва уларга кўплаб ақлли-хушли кишилар кулоқ тутяпти: «Аслида, – дейди тадқиқодчи олимлар гуруҳининг математики Жеймс Д. Мурай, – аксар ҳолатларда юз фоизгача мутлақ тахминларга бордик. Лекин айрим эр-хотинлар биз кутмаган ҳолатда ажрашишди. Бу эса аниқ тахминларимизни пасайтирди». Чиндан ҳам, тадқиқотчилар қўлида кўплаб вергулли рақамлар, рангли ва айқаш-уйқаш графиклар бор. Формулаларини амалда қўллаш учун эр-хотинларни ўн беш дақиқалик мулоқотга олишади. Жуфтлар мулоқот сирасида пул, жинсий ҳаёт, кайнона-қайнота, уй, яшаш ҳудуди, янги қариндошлар борасида бемалол баҳслашишади. Баҳс жараёнида эр-хотиннинг юз ифодаси, қош-кўзининг ҳаракатлари, турмуш ўртоғи билан айна фикрда бўлган ёхуд зиддиятга борган ҳолатларда муносабат билдириш тарзи видеотасвирга туширилади ва баҳоланиб борилади. Масалан, баҳс-мунозара жараёнида эр ёки хотин турмуш ўртоғидан кўзларини олиб қочса, минус тўрт баҳо қўйилади. Аксинча, баҳс қизиганида айна масалага кизикиш билдириётганини сездирган хатти-ҳаракати ёинки вазиятни юмшатиш учун ҳазиллашиши тўрт баҳо билан рағбатлантирилади.

Тадқиқотчилар дарҳол диққат қаратишади: оилавий турмушнинг давомийлигини эр-хотиннинг қанча узок ёки қисқа баҳслашгани эмас, қандай баҳслашгани белгилар экан. Аслида, муаммо эр-хотиннинг нима учун баҳслашгани, қаерда сўзи бир жойдан чиқиб, қай борада зиддиятга бурганида эмас. Хоҳ келишишсин, хоҳ келишишмасин, қай услубда баҳслашгани аҳамиятли. Бу услубни аниқлай олиш учун жуфтлик сўзловчи роли-

да ҳам, тингловчи ролида ҳам алоҳида-алоҳида баҳоланади. Сўзловчи учун ўн уч, тингловчи учун тўққизта хатти-ҳаракат қолипи кузатилади ва баҳоланади. Шунга кўра, эр-хотин орасидаги салбий ва ижобий таъсирчанлик ҳажми ҳисоблаб чикилади.

Тадқиқотлар натижасида бахтли умргузаронлик қилаётган, муносабатлари мустаҳкамлигини кўрсатаётган жуфтликлар орасида бир-бирига ижобий таъсир ўтказиш салбий таъсир ўтказишдан кўра беш карра зиёд эканини англатмоқда. Бошқача қилиб айтганда, бу эр-хотинлар беш бора яхши келишиб, ўзаро бир-бирини тушунишади ёхуд тушунмовчилик рўй бериб баҳслашганларида бир бор салбий услубда тортишишади. Масалан, тингловчи қошини кўтаради, кўзларини турмуш ўртоғининг нигоҳларидан олиб қочади. Сўзлаётган киши овозини бир ёки бир неча парда кўтариши, фармонбардорлик ва жиддий овоз оҳангида фикрини ифодалаши мумкин. Бахтсиз оилаларда эса бу нисбатан (бир-бирига ижобий ёки салбий таъсир ўтказиш) 1.9/1, 2/1га яқин. Яъни оилавий турмуши «бахтсиз» ўлароқ номланган бўлса-да, ижобий ёндашувлар нисбати салбий ёндашувга нисбатан икки ҳисса ортиқ. Тескарисига кўра айтиш керак бўлса, ижобий муносабат салбий муносабатга кўра икки ҳисса ортиқ бўлса-да, ижобий оилавий ришталар учун бу етарли бўлолмайди. Аксинча, бу турмушни «бахтсиз оила»лар қаторига қўшишга сабаб бўлмоқда.

ижоб
да бе
қўпо
қилга
яшир
ринг
налад
ни та
носаб
жихат
керак
Ои
ётган
пайдо
олаётг
Бунда
ни, ба
дай на
намоёл
нинг н
салар
гина с
тириб
ганлар
келиша
Бир-би
ўзаро э
қилмай
Изла
сўзларг

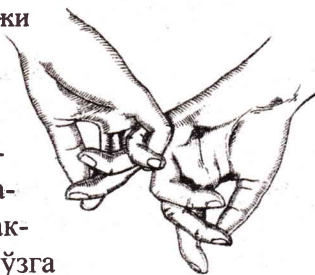

Тадқиқотнинг дастлабки натижаси шундай: оилавий муносабатлар барқарор бўлиши учун ижобий ёндашувларнинг салбий ёндашувлардан камида беш фарқи бўлиши керак. Зинҳор-базинҳор «Сенга кўпол муносабатда бўлгандирман, лекин яхши муомала қилган пайтларим ҳам кам эмас!» деган ваҳнинг ортига яширинишга уринманг. Салбий ва ижобий муомалаларингиз тенг бўлганида ҳам «бахтсиз» номи остида саноладиган турмушлардаги ҳолатнинг фақатгина ярмини ташкил этади. Бир-бирингизга бўлган ижобий муносабатингиз икки ҳисса ортиқ бўлса ҳам, математик жиҳатдан ҳалиям бахтсиз ҳисобланасиз. Бажаришингиз керак бўлган ишингиз жуда кўп!

Оилавий ҳаёти ўз йўлида, ҳавас қиларли тарзда ўтаётган жуфтликларда ҳам ўзаро фикрлар хилма-хиллиги пайдо бўлса-да, баҳслашаётганда қулишиб, ҳазиллаша олаётгани тадқиқотчилар томонидан қайд қилинади. Бундай жуфтлар учун ҳиссий баробарлик муҳим эканини, баҳсга мавзу бўлган ёхуд баҳсталаб бўлган ҳар қандай нарса иккинчи ё учинчи ўринга тушиб қолишини намоён этади. Яъни бундан шу англашиладики, уларнинг назарида, бахт тортишишга сабаб бўладиган нарсалар билан ўлчанмайди. Фақатгина келиша олишсагина саодатли бўлиши мумкинлигига ўзларини ишонтириб олишмаган. Баҳслашиш услуби муаммоли бўлганлар учун эса вазият бутунлай бошқача. Улар фақат келиша олганидагина бахтли бўламиз, деб ўйлашади. Бир-бирини яхши тушунишса ҳам, тушунишмаса ҳам ўзаро эҳтиросли муносабат пайдо қилиш учун ҳаракат қилмайдилар.

Иزلанишлар давомида баҳонинг каттагина қисми сўзларга кўра эмас, тана тилига кўра белгиланади.

Масалан, лабнинг чап томони билинар-билинмас ён томонга оғишини олсак. Бу мимика зерикканликни билдиради. Ажрашишга мойил эр-хотиннинг аксариятида бу ифода бот-бот кўзга ташланади ва баҳоларнинг сезиларли даражада пасайишига сабаб бўлади. Худди шунингдек, кўзларни олиб қочиш ва «уф» тортиш ҳам жиддий салбий муносабатдан дарак беради.

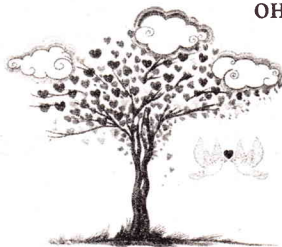

Ижобий томонда эса жуфтини тушуниши, қўллаб-қувватлаганини кўрсатадиган сўзлар ёхуд ҳаракатлар бор. Фикри бир жойдан чиқмаган ҳолатларда ҳам турмуш ўртоғининг ёнидалигини билдирган «Кулоғим сенда!» деяётгандек имо-ишора ва муомала билан баҳолар сезиларли даражада юқорилайди.

Шу бугуноқ турмуш ўртоғингиз билан гаплашаётганда ойнага қаранг. Галингиз келганида эса математикий ҳисоб-китобга тортилишга тайёрланинг.

Янги оиланинг «эски» хатарлари

Янги қурилган оила, икки янги инсон, янги хонадон, янги алоқа, янги муносабат, деганидир. Жиҳозлар ва пардалари янги, ҳис-ҳаяжонлари ва саодати янги хонадонга қандай қилиб бўлса ҳам баъзи бир «эски» нарсалар кириб қолади. Янги турмуш қурганларнинг онгостида сақланиб қолган наридандан-бери ўзлаштирган «эски» кўникмалар «янги»ни дарҳол эскиртириши мумкин. Қуйида янги оиланинг тўрт «эски»сини санаб ўтамиз:

ўртас
«олти
ти би
ди. Уз
ўзини
кунид
қилган
кунлар
ҳар и
батта,
ри ҳам
носаба
турмуш
ҳолатд
киси ҳ
ёзилган
таъсир
батлар

Дей
ўзаро
ота-он
масала
сиз эм
нингиз
бўлмас

2. «
Алб
ким бо
лар том

1. *«Бизнинг уйда фақат шундай бўлади».*

Ҳар доим гапирилади. Янги оила икки киши ўртасида қурилгандек кўринса-да, аслида, бир уйда «олти киши» йиғилган бўлади. Янги келин-куёв навбати билан ўзининг ота-онасининг соясини олиб келишади. Узоқ муддат ўзаро холи қолишмайди. Негадир ҳечам ўзининг пластинкасини айлантиришолмайди. Туғилган кунидан бери ўзи униб-ўсган оилада кўникма ҳосил қилган ролларини ўйнашда давом этишади. Дастлабки кунлар, ҳатто никоҳнинг дастлабки йиллари давомида ҳар иккиси ҳам ўз оиласида суфлёрдек яшашади. Албатта, ота-оналарнинг оилавий турмушга бўлган таъсири ҳамма вақт ҳам салбий бўлмайди. Бироқ янги муносабат ўзининг табиий оқимини топиши керак. Янги турмуш қурган жуфтлар орасидаги ришталар бундай ҳолатда тўсиққа учраши мумкин. Эр-хотиннинг ҳар иккиси ҳам бирор муаммога йўлиққанида онгостида ўйиб ёзилган бу таъсирларни пайқамасликлари, илғашса-да, таъсирини менсимаслиги ё инкор этиши ўзаро муносабатларнинг синалишига имкон бермайди.

Дейлик, бир масалада гапингиз бир жойдан чиқмаса, ўзаро келишмовчиликка учраган сиз – иккингиз эмас, ота-онангиз бўлиши мумкин. Ундан ҳам ёмони, бир масалада фикрингиз бир жойдан чиқса, муроса қилган сиз эмас, ота-оналар бўлиши мумкин. Муроса қилганингизда, аслида, бир-бирини тушунган киши ўзингиз бўлмасангиз, қандай келиша оласиз?

2. *«Турмуш қурдим, энди бахтли бўламан».*

Албатта, бахтли бўлиш учун турмуш қурилади. Ҳеч ким бошқача ўйламайди. Бироқ бахт-саодат жуфтликлар томонидан оилавий турмушга қўшиладиган нарса,

турмушдан олинадиган нарсa эмас. Дейлик, бир йигит турмуш куришидан олдин ёлғиз эди, ҳеч қандай дўсту биродари йўқ эди. Қиз ҳам чиройли, хушбичим, оқила, опаси ёки дугонасининг оилавий ҳаётига ҳавас қилади, аммо ўзини улардан кам ҳис этади. Бу ҳолатда иккови ҳам оилавий турмушни тама билан бошлайди. Иккови ҳам оилавий турмуш ўзига бахтиёрлик ҳиссини бериши шартдек қарайди. Бахт-саодат ўзи барпо қиладиган ва давом эттирадиган бир ҳолат эканини ҳаёлига ҳам келтирмайди. Шунингдек, икки томон ҳам бир-биридан ўзининг бўшлиғини тўлдиришини кутиб, жуфтига бўшлиқдан бошқа нарсa беролмайди. Бу ҳолатда оилавий турмуш ҳеч бирида сармоя бўлмаган икки кишининг шериклигига ўхшайди. Ҳеч ким маблағ тикмагани учун ишлар илгариланмайди. Инкирозга юз тутайди. Оилавий турмуш – бошқа биридан саодат кутганларнинг эмас, бошқа кишини бахтли қиладиган даражада саодатли бўлган кишининг баробарлигидир. Бахтни бошқа бировдан тама қилиш учун эмас, бошқа бировни бахтга кўмиш учун оила қургансиз.

3. «Турмуш қургандан кейин ўзгаради».

Аксарият жуфтлик оилавий ҳаётни юкори кучланишдаги романтика билан бошлайди. Бу ижобий кувват ҳеч қачон тугаб-битмайдигандек туюлади. Ҳар иккиси ҳам муҳаббатнинг кучи ҳамма нарсани ўзгартиришга, севги жуфти-

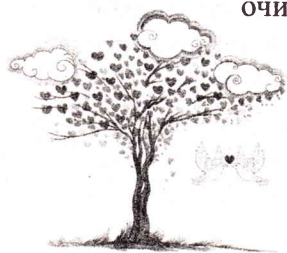

нинг салбий хусусиятларини тузатишига ишонади. Албатта, бу нарса буткул беҳуда ишонч эмас. Муҳаббат ва романтика бир жуфтликнинг муносабатларини уйғотиши мумкин, лекин давом эттиришига кучи етмайди. Муҳаббат сабабли ўзгаришга ишонганингизчалик, бир-бирингизни тушунишга, фарқли жиҳатларингизни кўришга ҳам вақт ажратишингиз керак. Турмушнинг дастлабки – болдан ширин ойларига ҳукмронлик қилган романтик иқлимнинг чекиниши билан бир-бирингизни «рақиб» ўлароқ кўриш, «ортиқча» сифатида баҳолаш ҳеч нарса бўлмай қолади. Илдизига сув етиб бормай қўйганида, баргу чечакларидан айрила бошлаган дарахтлар мисоли бир зумда муҳаббатнинг сеҳридан сирғалиб чикиб, оилавий ҳаётнинг кузига сингиб кетасиз. Бу ҳолатда баҳорга эмас, тупроққа суянишингиз кераклигини билишингиз лозим. Баҳор келиб кетади, лекин тупроқ абадий, унга мустаҳкам ўрнашиб олсангиз, кузу кишлоқлари ҳам ўтказасиз, қанчадан-қанча баҳорларга «Марҳабо!» дейсиз. Муҳаббатнинг кучига ишонганингизчалик бир-бирингизга ишонинг. Бир-бирингизга вақт ажратишни, ўзига хос хислатларингиз билан сева олишни, ҳар қандай мавзуда гапингиз бир жойдан чиқмаса ҳам, бир-бирингизга эҳтиромда бўлишни унутманг. Шундай қилолсангиз, оилавий ҳаётингиз учун унумдор замин яратасиз. Ҳаётингизнинг ҳар лаҳзаси баҳорга айланади. Кексаларимиз дуоларида тиллаганидек, туб қўйиб, палак ёясиз. Оила курганингиздан кейин жуфтингизнинг ўзгаришини кутганингизчалик, унга кўра сиз ҳам ўзгаришга ҳаракат қилинг.

4. «Муаммоларни муҳокама қилиш муҳаббатни ўлдиради».

Никоҳдан аввал ҳар икки томон ҳам бир-бирига «ширингина» бўлиб кўринади. Тўғрироғи, рўпарасидаги кишини аслиятидан кўра, «ширинроқ» кўришга мойил. Жуфтлик севган инсонининг билиб қолиши муаммога сабаб бўладиган салбий жиҳатларини яшириш билан бирга, қарши томоннинг ҳам ёқимсиз хислатларини кўрмасликка ҳаракат қилади. Бу ҳолатда оилавий ҳаёт икки «ширин»нинг бир-биридан ҳар доим меҳр-эҳтибор кутадиган томошасига айланади-қолади. Биров бировга «Шоҳ яланғоч экан!» деёлмайди. Турмуш куриб, муздан ясалган кўприк узра юра бошлашади. Икки томон ҳам музни биринчи бўлиб синдирган киши бўлишни хохламайди. Ваҳоланки, муҳаббат тобланиб, чинакам севгига айланадиган нуқта – муз кўприк ёрилган жой ҳисобланади. Ҳақиқий ҳаётда бўлмаган «беозор», «ширин» кишини севишдан кўра, чиндан ҳам, мавжуд, хатокор, кусурли, нуқсонли кишини сева олиш асл муҳаббатнинг борлигидан далолат беради. Муаммоларингиз ва хатоларингизни, ғазабланган ва ҳафсалангиз пир бўлган ҳолатларингизни жуфти ҳалолингиз билан очик-ойдин, тўғрисўзлик билан айтиб-эшитмасангиз, кимга ҳам айтасиз? Ўзингизни очик-ойдин намоён қилганингизда сизга бўлган ишончи йўқолишидан чўчиб турар экансиз, бу инсон сиз учун қай даражада дўст бўлади-ю сизни қанчалик яхши кўради?..

Бир
да бо
нишм
манд
ни ди
тўғри
бола
савол
чани
шибд
бири
– И
ми?

До
терми
латни
нига
турав
торти
– Е

ги ку
айтса

Бу
мизд
носаб
дир.
ёмон
лиши
кўкка
мизга

Қўлдаги қуш ва қор париси

Бир бор экан, бир йўк экан.

Бир қишлоқнинг баланд тепалигида болалар яхши кўрган кекса донишманд яшар экан. Кекса донишманд болаларнинг ҳар бир саволини диққат билан эшитар ва мутлако тўғри жавоб берармиш. Бир куни икки бола кекса донишмандга жавоби қийин савол бермокчи бўлибди. Миттигина қушчани тутволиб, тепаликка қараб юра бошлашибди. Кекса донишманднинг ёнига келган болалардан бири қушни кафтида сиқиб олганча сўрабди:

– Қани, айтинг-чи, қўлимдаги қуш тирикми ё ўликми?

Донишманд болаларнинг кўзига бир қур синчиклаб термилибди. Бир муддат ўртага сукунат чўкибди. Бу ҳолатни ўзича кекса донишмандни қийин вазиятга тушганига йўйган болалар хурсандчиликдан жилмайиб қараб тураверишибди. Ниҳоят, кекса донишманд чуқур «ух» тортибди ва савол берган болага ўгирилибди:

– Бу саволнинг жавоби сенинг қўлингда! Ҳовучингдagi қушни тирик десам, уни сиқиб ўлдирасан. Ўлганини айтсам, қўлларингни очасан ва қуш озод бўлади.

Бу мисоли севганларимиз билан ўйнайдиган ўйинимиздир. Уларнинг бизга нисбатан яхши ёки ёмон муносабати ҳовучимизда сақланаётган митти қушча кабидир. Бу қушчани сиқиб ўлдира оламиз; яқинларимизга ёмон муомала қилиб, уларнинг бизга ёмон муомала қилишига замин яратамиз. Кафтимизни очиб, қушчанинг кўкка парвоз қилишига қўйиб бера оламиз; яқинларимизга яхши муомала қилиб, ширинсўзлар сўзлаб, улар-

га қалбимизда бемалол канот қоқиб учадиган самолар тақдим қила оламиз.

Шубҳасиз, қушга, яъни аёлимиз ёки эримизга ҳаёт бағишлайдиган биз эмасмиз. Лекин ўзини ифодалай олмаслиги бизнинг қўлимизда. Қўлимизда сиқиб ўлдирган қушчамизни яшамасликда, учолмаганликда айблай олишга ҳаққимиз борми?

Шу ўринда ёзувчи Стеве Жандлернинг бутун бошли ҳаётига ўз таъсирини ўтказган болалик хотираларига кўз югуртирсак: «Мичиганда ўтган болалик пайтларимда қор устига пари тасвирларини туширардик. Янги ёққан, қўл тегмаган қорни топиб, устига узала тушиб ётардик. Сўнг қор устида қулочларимизни очиб-ёпар, канот излари ҳосил қилардик. Кейин ўзимиз ясаган изларни бузмасдан ўрнимиздан туриб, ясаган тасвиримизни томоша қилардик. Икки хил ҳаракат – узала тушиб ётиш ва қулочимизни очиб-ёпиш пари суратини чизишимиз учун кифоя эди». (*«Шахсий муваффақият учун юз маслаҳат»*, Рота нашриёти)

Жандлернинг «қор париси»нинг ҳам, шўҳ болакайнинг қўлида тутиб олган қушчанинг ҳам орзуларимизда бизни севганларимиз ва идеалларимизга етказадиган канотлари бор. Жандлер ва унинг болаликдаги ўртоқла-

ри канотли пари суратини янги ёққан қордан хохлашмади. Мусаффо қор зарралари уларга шундоққина орзуларига мос тушган «қанотли пари»ни бериши учун бироз меҳнат қилишди. «Қор париси» ҳаёллари уларнинг қўлида эди.

билан
коқиб
га ош
ҳарак
Ум

ди. Қ
Эр-хо
ўхша
Жуда
кутад
нинг
па-ло
ри яс
учун
дартл
ди. Ш
шиси
дилоз

Бун
болак
чиган
нот қ
махру

Кел
ларим
учун
миз б
бўлиб
тер тў
турму

Қор устида тайёр қилиб чизилган пари суратини кўриш учун кутиб ўтиришса, умр бўйи армон билан яшаган бўлишарди. Қўлидаги қушнинг қанот қоқишини кутган бола ҳам кафтини очса, кутгани амалга ошарди. Бироқ кутгани учун эмас, танлай олгани ва ҳаракат қилгани учун истаги рўёбга чиқарди.

Умидворликнинг ўзи билан умидлар рўёбга чиқмайди. Кутиш ҳаёлларни ҳақиқат топиши учун кифоя эмас. Эр-хотин ёхуд бўлғуси жуфтлар орасида ҳам шунга ўхшаш «умидворлик» ёхуд «тама» ўйини давом этади. Жуда озчилик кутганига эришганини тан олади. Фақат кутади, фақат умид қилади, тама қилади, бир нималарнинг илинжида бўлади. Жуфтини стандартларга лоппа-лойиқ келишини хоҳлайди. Севгани билан орзулари ястанган уфқда учрашишни кутади. Худди шунинг учун ҳам қаноат қилмайди. Жуфтини ўзи қўйган стандартлардан салгина узоқда кўрганида тоқат қилолмайди. Шунинг учун ҳам шафқатсиз бўлади. Севган киши ҳаёлларини тўзғитиб юборганини ўйлаганидаёқ дилозорлик қилади.

Бундай киши худди қушини кафтида сиқиб турган болақайдек хусронга йўлиқишга маҳкум бўлади. Мичиганлик болалар қилган ишни бажармагани учун қанот қокқан «қор париси»ни кўришдан ўзини бир умрга маҳрум қилади.

Келинг, очикроқ гаплашайлик. Ҳеч бўлмаса, ўлчовларимизнинг бир қисмигагина мос тушган жуфтимиз учун биз ҳам нимадир қилолаимизми? Турмуш ўртоғимиз биз хоҳлаган ҳолатга келгунича унга ишлов берган бўлиб, ўзимиз ҳам у билан бирга қорилиб, йўғрилиб, тер тўкаимизми? Унинг учишини кутиш билан бирга, турмуш ўртоғимизни кафтимизда сиқиб, «Қани, уча

олсанг, бир учиб кўр-чи?!» деган ракобат билан унга муомала қилмаяпмизмикан? Бирор марта унинг ийманибгина қанот қоқишлари, ҳаяжонли титроғига меҳрибонлик билан ёндашиб, ҳовучимиз ва қалбимизни кенг очиб: «Қани, учишга ҳаракат қилиб кўр?» дея сабр билан муносабатда бўлдикми?

Янги ёққан қордек оппоқ ва мусаффо бир саҳифа очиб, «Сен учун пари бўлишим мумкин!» дея мулоим оҳангда сўзладикми? Ёхуд аллақачон қуриган бетондай «Менинг борим шу, ўзгармайман!» дея орзуларини рўёбга чиқариш учун қилмоқчи бўлган ҳаракатларига тўсин қўйдикми?

Турмуш ўртоғининг юксалиши, ривожланишига имкон бермаган, уни фақат бир стандарт ва ҳаёлот доирасига қоқиб қўйиб, «уриб-уриб эскиртган» ва «ўлдирган» киши фақат жуфтини қўлдан чиқармайди. Ўзини ҳам ҳолдан тойдириб, жуфтини сўлдирган турмуш ўртоққа маҳкум этиш билан мағлубиятга дучор бўлади. Муваффақият қозонганлар эса бирваракайига жуфт ютукни қўлга киритишади. Ўзаро ҳурмат ва муҳаббатга сазовор бўлиш билан бирга, бир-бирининг муваффақиятига айланишади. Саодатнинг мусаффо осмонида баробар қанот қоқишади. Ишкнинг тотли болидан тотишади.

Турмуш қураётганда қай бирини ният қиламиз? Зотан, бошида фақат ният билан иш бошлаймиз. Ва алалоқибат, ниятимиз биз билан қолади.

путь
шиб к
шиш
чора к
дан би
сифати
нисбат
ўзгарт
лар еч

«Ни
да кен
пайтла
хар хи
ди. Ни
тўкин
эркак
кирити
мукоф
фойда
Фар

Оилавий ҳаёт ҳақидаги ёлғон эътиқодлар

Замонавий ҳаётда инсоний муносабатларга путур етиши оқибатида оила ришталари ҳам мўртлашиб кетди. Никоҳни давом эттириш машаққатли, ажрашиш эса осон бўлиб қолди. Ажрашиш деярли сўнгги чора қаторидан чиқиб, муаммоларни ечиш «чора»ларидан бирига айланди. Турмушимиздан воз кечишни чора сифатида кўрар эканмиз, ечимнинг ҳақиқий чораларига нисбатан сўқир бўлиб қоламиз. Энди қарашларимизни ўзгартиришимиз керакки, воз кечиш ўрнига, муаммолар ечимига диққат қаратайлик.

«Никоҳ эркаклар учун фойдали». Хато! Халқ орасида кенг тарқалган бу қарашнинг зидди ўлароқ, сўнгги пайтлардаги тадқиқотлар эркак ва аёлнинг никоҳдан ҳар хил тарзда, баб-баравар фойдаланганини исботлайди. Никоҳ эркак ва аёл учун бирдек узоқ, мустаҳкам, тўкин ва ҳаловатли ҳаёт ваъда қилади. Шу билан бирга, эркак ва аёл никоҳда фарқли муваффақиятларни қўлга киритиши мумкин: эркак кўпроқ саодат ва саломатлик мукофотини қўлга киритса, аёл иқтисодий ва моддий фойда қозониши мумкин.

Фарзанд кўриш эр-хотинни бир-бирига янада яқинлаштиради, саодатини зиёда қилади.

Бу қараш бир пайтнинг ўзида ҳам тўғри, ҳам янглиш. Тўғри жиҳати: болалар ота ва она сифатида жуфтликни эркак ва аёллик ҳолатидан кўра бир-бирига яқинлаштиради. Бироқ бунинг учун жуфтлар ўртасидаги ўзаро муносабатлар ҳамиртуруши оби-тобида бўлиши керак! Бу фикрнинг янглишлик эҳтимоли эса

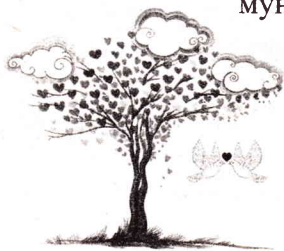
бахт-саодатни бола билан ўл-
чашда. Яқинлик ва бахт-сао-
дат фарзандли бўлишга боғлиқ
эмас. Турмушда эр-хотиннинг
муносабатларида муаммо бўлса,
янги туғилган чақалоқ ришталарни
маҳкам боғлаши ҳам мумкин ёки қайчи-

ни каттароқ очиб юбориши ҳам эҳтимолдан холи эмас. Биринчи фарзанднинг туғилиши билан аксарият аёллар аёллиги билан эридан узоқлашиб, кўпроқ оналиги билан тош боса бошлайди. Аёл оналик ролини ғоятда осон ўзлаштириб, муваффақият билан олиб боради. Бироқ эркак учун бу ҳолат ҳар галгидек кутилмаган ҳодиса бўлади, осонгина мослашиб кетмайди. Қачонки оилада бахт бўлсагина, фарзанд саодатни мустаҳкамлаши мумкин. Қолаверса, бефарзанд оилаларга нисбатан болали оилаларнинг ажрашишлар юқори кўрсаткичдадир.

«Саодатли никоҳнинг бир калити — омад ва чексиз муҳаббат», дейдиганлар ҳам бор. Хайриятки, ундай эмас! Саодатли турмушнинг шарты фақат омад ва муҳаббат бўлганида, ҳар биримиз оила куриш билан «ё ҳар доим, ё ҳеч қачон» киморига рози бўлган бўлардик. Никоҳ мустаҳкамлигини «ўзига мос» эркак ёки аёлни топишга боғлиқ деб билиш тўғри эмас. Боз устига, бу ҳолатда «тўғри» эркак ё аёл бўлиш учун ўзимиз учун вазифа белгиламаган бўламиз. Оилавий турмуш ичида

муносабатларнинг мустаҳкамлашини таъминлашга қаратилган барқарорлик ва яқинлик намоён қилинмаса, «тўғри» эркакнинг ҳам, аёлнинг ҳам «янглиш» бўлиб чиқиши ҳеч гап эмас. Оилавий ҳаётда бахтга эришмоқчи бўлган эр-хо-

тин турмушини бажариб улгурилмаган иш, сўнги ишлови берилмаган ҳайкал каби кўришлари лозим. Бир-бирини омади кулиб топган жуфтликларнинг ўзаро кучли меҳр-муҳаббати уларнинг бахтли бўлишларига кифоя қилмайди. Оилавий бахт фақат омадга ташлаб қўйиладиган даражада оний ҳолат эмас. Ва албатта, фақат муҳаббатга боғлиқ осон натижа ҳам эмас. Оилавий ҳаёт давомий саодат учун азму қарор, мустахкамланиш учун ўзига хос услубларни талаб қилади.

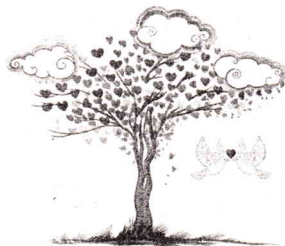
Кўпчилик турмуш қуришдан аввал бир-бирини таниб, учрашиб юрган жуфтликлар бошқалардан кўра хузурли ва мустахкам оила қуришга эришади, деган фикрни илгари суришади. Аммо бунинг тескараси тўғри бўлиб чиқади. Аксарият ижтимоий тадқиқотлар никоҳдан олдин яқин муносабатда бўлган жуфтликларнинг муносабатлари совчилик усулида турмуш қурганлардан кўра мўрт бўлишини, бундай оилаларда ажралишлар кўп учрашини кўрсатади. Бир-бири билан аввалдан яқин муносабатда бўлган жуфтлик арзимаган муаммо қаршисида никоҳ аҳдидан қайтиши осон бўлади. Чунки бир-бирига тоқати қолмаган. Фидойиликда бахиллик қилишади. Сўнгги тадқиқотлар (AFA Journal, 2004 йил, февраль оyi) «Наридан-бери бирга бўлган жуфтлик зиддиятларни юмшатиш ва ёрдам олишга ёндашиш бора-сида кўнгилли эмас», деган хулосага борган.

«Никоҳ «эскирган»и сари ажрашиш эҳтимоли ортади». Асло ундай эмас! Ажралишларнинг ярмига яқини оилавий турмушнинг дастлабки етти йили ичида рўй беради. Яъни етарлича «эскирмаган» турмушлар хавф остида тургандек туюлади.

«Оилавий ҳаёт аёлнинг эркак ҳужумига йўлиқиш эҳтимолини орттиради». Тўғри эмас! Аксинча, тур-

мушдан ташкари муносабатларда аёллар кўпроқ хужумга йўликади.

«Никоҳ жинсий муносабатларда ҳаяжонни камайтиради, эҳтиросни кўр қилади». Бу эътиқодни ҳам унутинг! Никоҳда жинсий муносабат жисмоний ўлчовлардан руҳий ўлчовларга кўчади. Эр-хотин ўзаро ишонч билан жинсий муносабатдан ҳам жисмоний, ҳам ҳис-туйғу жиҳатдан коникиш ҳосил қилади. Жинсий муносабатларини никоҳсиз давом эттиришни мўлжаллаган эркак ва аёллар шундоқ ҳам оилавий турмушни жинсий яқинликка боғлагани учун турмуш қурган тақдирида ҳам, ҳиссий ўлчамларига эришишда қийналади. Никоҳдаги жинсий мамнунлиكنинг асоси – ҳиссий баробарлик ва баҳамжихатликка аҳамият бериш, жинсий лаззатни никоҳ самараларидан бири сифатида кўриш ҳисобланади. Жуфтлик оилавий ҳаётни фақат жинсий лаззат воситаси ўлароқ кўрса, турмушда жинсий мамнуниятга эришмаслиги никоҳнинг эмас, ўз қарашларининг оқибатидир. Бир-бирини осонгина тушуниш каби, жинсий саодат ҳам осонгина рўй берадиган иш эмас. Жинсий муносабатда мамнунлик ва саодат баробар ҳаракат қилиниб, ривожлантиришни тақозо қиладиган, нозик жило беришни талаб этадиган бунёдкорлик жараёнидир.

«Маҳшарнинг тўрт оёклиси»

Инсоний муносабатларни математик қилипларга тўкиш борасида ғарбликларга етадигани йўқ. Шахсан ўзим ҳар қанча инсоний муомала математик

кўра
верси
га ол
тугат
мавж
номл
оила
беш
таъки
ган,
қолса
билан

Не

малас
нима,
лар ж
ди. Ҳ
замин
фикр
қўйма
завол

Қи

керак
бошл
ўзини
ятсиз
кизи
Бир-б
лари
ошхо

хисоб-китобларга биру бир сиғмайди, дея ўйла-сам-да, баъзи ўринларда ҳақ бўлиб чиқишига кўра бу ҳисобларга ҳам ён бераман. Мана, Денвер уни-верситетидаги тадқиқотчиларнинг турмушни бузилиш-га олиб борадиган ҳисоби: оилавий муносабатларнинг тугатиш эҳтимоли бўлган тўрт хил муомала қолипи мавжуд. Изланувчилар «маҳшарнинг тўрт оёқлиси» деб номлаган бу муомала-муносабат қолиплари юзасидан, оилавий турмушнинг давом этиш-этимаслигини саксон беш фоизлик аниқлик билан тахмин қила олишларини таъкидлайди. Қуйида асло минмаслигингиз керак бўл-ган, вақт-вақти билан ўзингизни унинг устида кўриб қолсангиз ҳам, дарҳол тушишингиз шарт бўлган отлар билан танишамиз:

Негатив ўй-хаёллар: турмуш ўртоғингизнинг муо-маласи рисоладагидай бўлса ҳам, бу самимият остида нимадир борлигини ўйлаётган бўласиз. Бу тушунча-лар жуфтингизга ишончингиз йўқлигидан хабар бера-ди. Ҳамма нарсани ёмонликка йўявериш муносабатлар заминида дарз етказди. Турмуш ўртоғингиз ҳақидаги фикрларингиз уни борица қабул қилишингизга йўл қўймайди. У нима қилса қилсин, муносабатларингиз заволга қараб кетаверади.

Қизиқиш: бу ҳолат жуфтликнинг бири жим бўлиши керак бўлган жойда тортишувни давом эттиришидан бошланади. Дейлик, бир баҳс чиқди. Ҳар икки томон ўзини ҳақ, деб билади. Баҳс мавзуси кичик ва аҳами-ятсиз бўлиши мумкин. Бироқ жуфтлик бир-бирини қизиштириб, баҳслашаётган мавзудан узоқлашади. Бир-бирининг шахсиятини тортишиб, хатти-ҳаракат-лари ва феъл-атворини айблай бошлайди. Айтайлик, ошхонадаги идиш-товокларнинг ўрни билан боғлиқ ки-

чик тортишув ўзаро ажрашиш тахдидига бориб етади. Бундай «қизиштира» тортишувларида, одатда, «ҳар доим...» ёки «ҳеч...» дея бошланадиган жумлалар айланади. «Сен умуман менга кулоқ солмайсан!», «Йўқ, сен ўз билганингдан қолмайсан-ку!»га ўхшаган мутлақ ва узил-кесил айбловлардан ўқлар отилади. Бу тортишувдан мақсад келишиш, сулҳга бориш эмас, гўёки жанг майдонида тургандек рақибдан устун келишга ҳаракат қилиш. Ваҳоланки, идиш-товоқларнинг қаерга қўйилиши борасида ҳануз бир қарорга келинмаган.

Безиганлик: қандайдир муаммо чиққанида эр-хотиндан бири хатти-ҳаракатлари ёхуд «уфф», «оббо»лар билан турмуш ўртоғидан безиганига ишора қилади. Қошини учириш, кўзларини олиб қочиш, юзини ўгириш, орқасини ўгириш, лақаб қўйиш овозсиз бўлса-да, тушунарли тилда турмуш ўртоғининг ортиқчилигини «сўзлайди». Бундай безиганликни билдирадиган хатти-ҳаракатлар бирор-бир муоамала ёхуд муаммога эмас, яна эр ё хотиннинг шахсияти, феъл-атворига қаратилади. Қарши томонда бу чуқур ҳурматсизлик ишораси сифатида ўкилади.

Ўзини олиб қочиш ва бепарволик: турмуш ўртоқлардан бири муҳим масалани гаплашиб олишдан ўзини олиб қочади ёки муаммога бутунлай эътибор бермайди.

Муомала-мулоқот бўшлиғини пайдо қилган бундай енгил кўринган ёндашув орадаги бўшлиқнинг кенгайишига йўл очади. Эр-хотин бир-бири билан келишиб олиш умидини йўқотади. Ваҳоланки, ҳар бир тортишув келишиб, ўза-

«М
гизга
лозим
керак.

Ҳам
ни им
кўриш
бариб

Фар
қандай
эмас. Л
ва фет
Баҳс м
воқлар

Баҳ
турму
Фойда
ликни
га ечи
яқинда
қарага
дек кў
қувват.

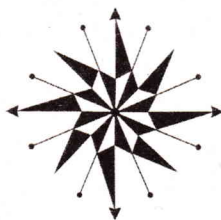
ро бир-бирини тушуниш учун бир синов ёхуд ёқимли машғулоти ўлароқ кўрилиши мумкин.

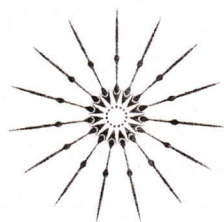
«Маҳшарнинг тўрт отлиғи» билан танишиб олганингизга кўра, энди бажаришингиз ва бажармаслигингиз лозим бўлганларни тасаввур қилишда қийналмасангиз керак.

Ҳаммасини яхшиликка йўйинг. Турмуш ўртоғингизни имкон борича, ўз ўрнидан ҳам баландроқ мавқеда кўришга ҳаракат қилинг. Жуфтингиз у ерда бўлмаса ҳам, барибир сиз уни қўйган жойингизга келади.

Фақат ва фақат муаммолар устида баҳслашинг. Ҳар қандай масалада фикрингиз бир жойдан чиқиши шарт эмас. Мунозарани мавзусидан узоклаштириб, шахсият ва феъл-атворлар тортишуви ҳолатига олиб келманг. Баҳс мавзуси идиш-товоқлар бўлса, қўйинг, идиш-товоқларда қолаверсин.

Баҳслашишдан чўчиманг. Баҳслаша олиш оилавий турмуш ва эр-хотин муносабатларини мустаҳкамлайди. Фойдали, савияли ўтган ҳар бир баҳс-мунозара жуфтликнинг ўзаро ишончини янада мустаҳкамлайди. Бирга ечим топган зиддиятлари билан бир-бирини янада яқиндан танийди. Ўзини олиб қочиш ва бепарволик бир қараганда эр-хотин муносабатларига сокинлик бергандек кўринса-да, кучли пўртана-ю бўронларни остида қувватлаб, жутфлик орасидаги яқинликка ғов бўлади.

ЭШИК ОРТИДА

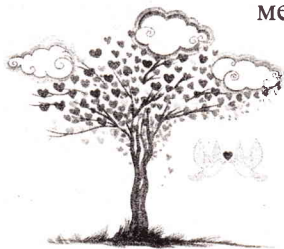
Турмуш ўртогингизни камситганингиз даражасида сиз ҳам ютқизиб бораверасиз. Турмуш ўртогингизга берган қийматингиз – унинг сиз сабабли эришган қадр-қийматидир. «Идеал эркак» «идеал аёлни», «идеал аёл» эса «идеал эркак»ни бунёд этади.

«Никоҳ муҳаббатни ўлдиради(ми?)»

Бир-бирингизни эскиртирманг

Негадир оилавий ҳаёт муносабатлар назокатини кейинги ўринларга суриб қўяди. Ҳаяжонни совутади. Ҳолбуки, муҳаббатни никоҳ эмас, турмуш қурган жуфтлик ўлдиради. Никоҳ – муҳаббатни бунёд этиш учун ҳозирланган бир умрлик имкондир. Чунки муҳаббатингизни йўналтирадиган инсонни танлайсиз.

Юрагингизнинг туб-тубида сақлаган бутун меҳр-муҳаббатингизни унга тухфа қилиш учун ўртадаги барча тўсиқларни олиб ташлайсиз. Шундай экан, унга турмуш қуришни таклиф қилаётганингизда айтган чиройли изҳорларингизни турмуш қургандан кейин ҳам кўпроқ

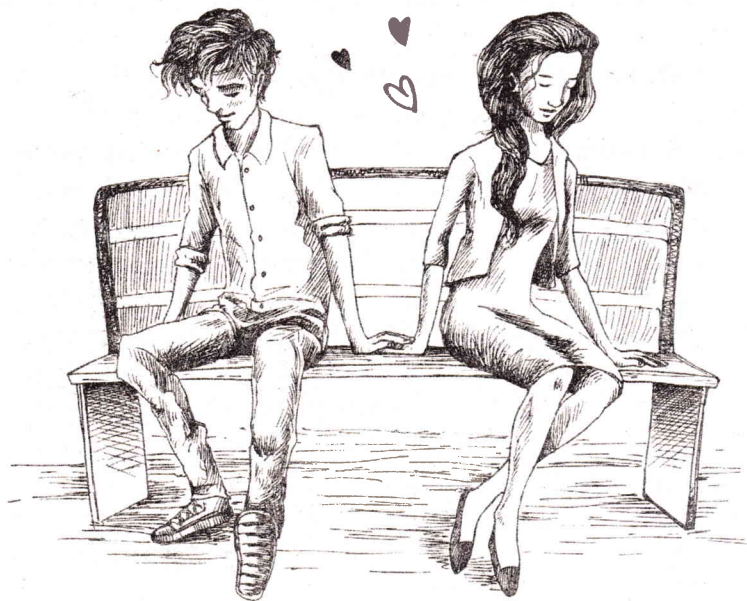

такрорлаб туришингиз керак. Турмуш ўртоғингиз ҳаётингизнинг ягона эркаги ё аёли эмасми? Бу чиройли изҳорлар билан турмуш ўртоғингизнинг севгисини янада кучайтирган бўласиз. Янада севимли, янада суюкли турмуш ўртоғингиз бўлади. Турмуш ўртоғингизни камситганингиз даражасида сиз ҳам юткизиб боравеарасиз. Жуфтингизга берган қийматингиз — унинг сиз сабабли эришган қадр-қийматидир. «Идеал эркак» «идеал аёлни», «идеал аёл» эса «идеал эркак»ни бунёд этади.

Муҳими — баробарлигингиз

Ҳаёт бир финжон қаҳва мисоли баъзан аччик, баъзида ширин бўлади. Қаҳванинг таъми эмас, уни ким билан бирга ичишингиз аҳамиятлидир. Энди қаҳвани ким

билан ичишингизга қарор қилиб бўлдингиз. Шундай экан, қахванинг аччиқ ёхуд ширин бўлиши муаммо туғдирмайди.

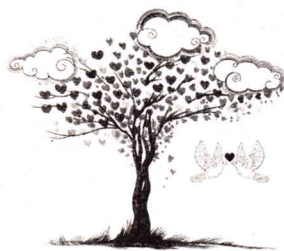

Оловни ўчирманг

Энди оилалисиз. Қалбингизни иситадиган мухаббатни учратдингиз. Кўзингизу кўнглингизни қувнатадиган қалб ришталарингиз бор. Янги оиласиз. Олдин бир ўзингиз эдингиз. Энди жуфтингиз бор, у билан бирга яшайсиз. Биргаликда ёкқан ўчоғингиз бошидасиз. Оловини бирга ёқдингиз. Унинг ўчмаслиги учун кўлингиздан келганини қилишингиз керак. Икковингиз баробар оловга ўтин қалайсиз. Биринчи ўтинни ташлайдиган сиз бўласиз. «Аввал турмуш ўртоғим ташласин!» деб кутиб ўтирсангиз, бирга ёкқан оловингиз ўчиб қолади. Хонадонингиз совийди. Оловингиз ўчади.

Турфа хил феъл-атворли кишилар эканингизни тан олинг

Оилавий ҳаётда ҳеч қайсимиз истаганимиздек ўлчовларда идеал ва мукамал инсонга дуч келмаймиз. Турмуш – оила қуриб улгурмаганлар орзу қилганидек, дастлабки кунда яхшилиги ёхуд ёмонлиги аён бўладиган лоторея эмас. Оилавий ҳаёт ёмон бўлса, яхшиланадиган, яхши бўлса ҳам ёмонга айланадиган давомий йўловчиликдир. Турмуш эски хотираларга сиғинганларнинг сандиғидек, таъмирлаш имкони аллақачон ўтказиб юборилган ҳа-

Т.
ман
Б
кам
сери
да у
кўри
дир
га ж
учун
этиш
турм
лари
ичид
ола
га м
ёки
учун
ган
учун
(бор
қара

К
Б
гоҳи
хуло
даст
ғула
ринг

роба эмас. У ҳали-ҳануз тугалланишни кутаётган суратдир.

Турмуш ўртоғингизни бошқалар билан таққосламанг.

Бошқалар турмуш ўртоғингиздан чиройли ва кўркам кўриниши мумкин. Реклама роликларида кўрган, сериалларда томоша қилган, кўнгилочар масканларда учрайдиган аёл ё эркаклар сизга кўпроқ кўзга яқин кўриниши мумкин. Унутманг, улар ҳақиқий эмас, уйдирилган кишилардир. Улар фақат сизга эмас, ҳаммага жилмайиб кетаверишади. Кўзга яқинлиги фақат сиз учун эмас, бошқа нарсани кўз-кўз қилиш ёхуд тамсил этиш учун ёқимли, кўзга яқин кўринишади. Сиз ва турмуш ўртоғингиз бутун нуқсонингиз, айбу қусурларингиз билан биргасиз. Ҳаётнинг бутун ҳақиқати ичида баъзан ростдан ҳам бахтсиз, баъзан бахтли бўла оласиз. Сиз турмуш ўртоғингизга хос, ёрингиз эса сизга мос. Турмуш ўртоғингиз ниманидир кўз-кўз қилиш ёки борини бўрттириб кўрсатиш учун эмас, фақат сиз учун жилмайиб қарайди. Унда сиз кўзингиз билан кўрган нарсалардан ҳам кўпи бор. Бир-бирингизни севиш учун баҳона қидирмайсиз, бир-бирингизни борингизча (боридан ҳам гўзал кўрингани, боридан ҳам сеvimли қарагани учун эмас) севасиз.

Кўнглингиздан кечганларни яширманг

Барчамиз бизни тушунишларини хоҳлаймиз. Нигоҳимиз, туришимиз ва индамаслигимиздан ўзлари бир хулосага келишини истаймиз. Оилавий турмушнинг дастлабки кунларида ҳали бир-бирингизнинг ҳис-туйғуларингизга етарлича ошно бўлмай туриб, бир-бирингизни тушунишни кутманг. Сизни тушунишини та-

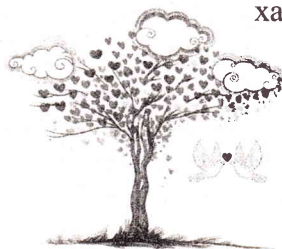
лаб қилиш ўрнига, ўзингизни аниқ сўзлар билан тушунтириб кўрсатинг. Кутиб ўтирманг, ба- жаринг. Умидвор термилманг, амалий ҳаракатга ўтинг. Турмуш ўртоғингиз сизни оғринтирадиган, ғазаблантирадиган, севинтирадиган нарсаларни билишига ёрдам беринг. Бир-бирингизнинг хис-туйғуларингиз хусусида ичингизда суҳбатлашасиз, бир-бирингиздан узоқлашасиз, бир-бирингизни тушу- нишга қийналасиз. Бир муддатдан кейин сўзларингиз билан эмас, ичингиздаги ўйларингиз билан гаплаша бошлайсиз. Бир қарашда жанжал ва тортишувларсиз, лекин бемаза ва маҳзун диалогнинг бадбахт қаҳрамон- ларига айланасиз.

Қудукқа аввал сиз сут тўлдилинг

Турмуш ўртоғингиздан ўзини намоён қилишини та- лаб қилманг ва кутманг. Балки у сиздан кутаётгандир, умидвор бўлаётгандир. Икки томонлама кутиш ҳеч нар- сага ярамайди, лекин бир томонлама ҳаракат нимани- дир англатади. Шундай экан, тама ва кутиш занжирини ўзингиз парчаланг. Чиройли бир иш қилиш учун даст- лабки қадамни сиз қўйинг. «Сен ундай қилсанг, мен бун- дай қиламан», деманг. Фақат «Мен бундай қиламан!»

дейишга ўрганинг. Қадим замонларда бир шоҳ халқидан қудукқа сут тўлдиришини сўра- ган ҳақида чўпчак бор. Унда айтили- шича, ҳамма қудукқа озми-кўпми сут тўлдиришга қарор қилинади. Лекин ҳар ким ёлғиз қолганида, бошқалар ба- рибир қудукқа сут қуяди, деган ҳаёлда

Ўзи сув қуяди. Ниҳоят, кудук оғзигача тўлади, аммо сут билан эмас, сув билан тўлади. Энди сиз ҳам «Турмуш ўртоғим сут қуяди», дея кудукқа сув қуйсангиз, турмуш ўртоғингизнинг сизни сут қуяди деб ишонишишини тасаввур қиляпсизми? Яхшиси, «Бошқалар сув қуяса ҳам, мен сут қуяман», дея иш тутинг. Бу билан ҳам ўзингизга ҳурмат кўрсатган, ҳам бошқалар қуйган сувни бироз бўлса-да «лойқалаган» бўласиз!

Арилардан муҳаббат ва фидойилик сабоғи

Арилар бир грамм асал йиғиш учун камида етти минг гулга учиб-қўнади.

Сиз ҳам бир умрлик саодат учун юзларча пушаймон бўлишни, мингларча эркалингизни кўтаришларини, ўнларча жанжаллашиб, келишолмай қолишни, хаёллари тўзғиб, хафсаласи пир бўлишини, сўнг гуллар кўтариб келиш-ю шоколадлар тақдим қилишини, мингларча «Мени кечир!» дейишни, юз мингларча «Сени севаман», дейишни мўлжаллаган эмасмисиз?

Бир кило асал учун қирқ мингта ари олти миллион гулни кезиб чиқади.

Шундай экан, сиз ҳам бир тутам муҳаббат, битмас-туганмас ишқ учун камида беш сезгингиз, мингларча чиройли сўз билан юзларча нигоҳларингиз, жимлигингиз ва сабрингиз билан севган инсонингизнинг беш сезгини кезиб, юзларча илинжини раво қилишни, ўнларча ҳиссига жавоб беришни, қайғуси, талошу хавотири, эркалиги, нозу инжиқлиги, маҳзунлиги, пушаймонликлари, тошқинлиги, бепарволиги, беқарорлиги, кўркувлари, ғам-ғуссаларига сафар қилишни, қалбининг бутун борлигини, хаёлининг барча нуқталарини, кўнглининг

бутун водийларини айлани-
шингиз керак эмасми?

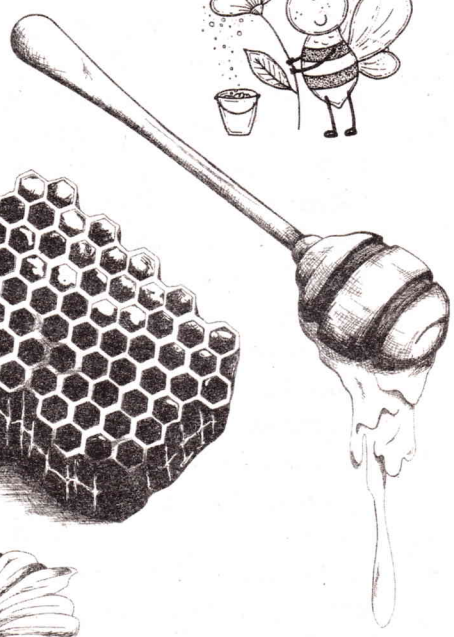
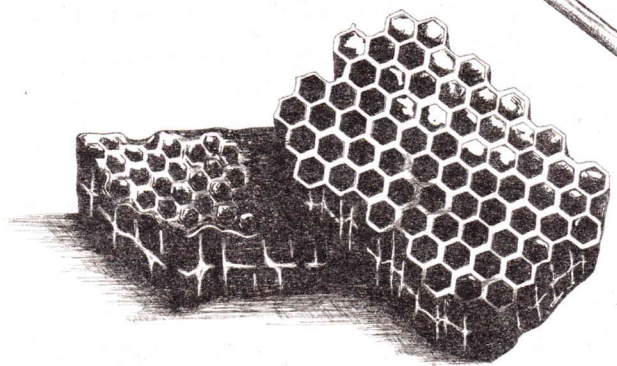
*Асаларилар уясини тўлдириш
учун юз миллион гулнинг шарба-
тини сўради ва юз минг километр-
гача қанот қоқади.*

Энди ўзингизга савол беринг: уйимни саодат ма-
сканига айлантириш, қалбимга муҳаббатни тўлдириш,
хаётдан кутганларимни қўлга киритиш, кўп захма-
ту жафога токат қилиш, тўсиғу ғовларни енгиб ўтиш,
турмуш ўртоғимни тушуниш, уни гулдай нозик билиб
парваришлаш, у билан мулоқот қилиш учун камида бир
аричалик эътиборли бўлолдимми? Гуллар шарбатини
яширади, арилар гуллар яширган чангли асалга айлан-
тиради. Сиз ҳам жуфтингиз қалбида пинҳон бўлган
ҳисларни очиш учун ҳаракат қилишингиз, тинимсиз
қанот қоқишингиз керак.

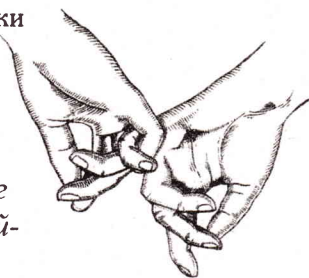
Арилар бу меҳнат ва машаққатлар орасида бир-би-
рига қараб: «Нега фақат мен ишлайман?» дейишмайди.
Ҳар бири ўзининг вазифасини бажаради, холос.

Сиз «Ҳар доим мен бир нарсалар қиламан, сен-чи?!»
деганингизда, турмуш ўртоғингизнинг ҳам худди шун-
дай савол беришга ҳаққи борлигини унутмадингизми?
Сиз ўз вазифангизни адо этинг, унинг вазифаси унда қо-
лаверсин. Сиз ўзингиз қилишингиз керак бўлган ишни
бажариш билан, ҳеч бўлмаганда, кемтик
яримни бутун қилган бўласиз, тўғри-
ми? Лекин «Аввал сен қилгин...» де-
ганингиз сари қўлингиздаги кемтик-
нинг ярими ҳам тўлмайди, аксинча,
бўшлиқ катталашаверади.

Бир асалари галаси бир кило асал ҳосил қилиши учун саккиз кило асални истеъмол қилиши керак. Бу эса арилар уясининг олти марта бутун Ер юзини айланиб чиқишига тенг.

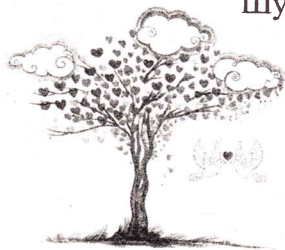

Севги ҳосилини олмоқчи бўлсангиз, аввало, севги кўчатини экишингиз, саодат ундирмоқчи бўлган далада меҳнат қилишингиз керак бўлади. Дунёдаги энг чиройли гул ҳам парваришсиз колганида сўлиб, ўз рангини йўқотади. Арилар инсонларга берадиган бир кило асал учун саккиз кило асални истеъмол қилганидек, сиз ҳам бир кило асал таъмида муҳаббат кутган турмуш ўртоғингизга ҳеч бўлмаса бир кило (аслида, саккиз кило бўлиши керак!) асал таъмида муҳаббат лаззатини олишга изн беришингиз керак. Қўрқманг, бунинг учун Ер юзини олти бор айланиб чиқишингизга ҳожат йўқ! Уни қучиб, бағрингизга босишингиз, қалбини қалбингиз билан кучоқлашингиз етиб оратади.

Арилар буни минг йиллардан бери бажаришади, чунки асал чиқариш уларнинг фитратига сингдирилган.

Ҳеч бўлмаса, бугун арилардек муносабатда бўлинг. Кеча бундай қилмаган бўлсангиз ҳам, майли. Кеча ўтиб кетди. Кеча қилганингиз ёки қилолмаганингиз бугун қиладиганларингиз борасида оёғингизга тўсиқ бўлмасин. Арилардек иш тутиш учун эртани кутиб ўтирманг.

Шуни аниқ билингки, «эртага» ҳеч келмайди. Келганида номи «бугун» ўларок алмашган бўлади. Шундай экан, эртага қиладиганларингиз бир нарсага ярамайди. Нима қилсангиз, бугун қилинг. Бугун бажарган ҳар бир ишингиз умр

қалби
айтил
гиз х
ишла
га ҳа

Ас
қолга

Си

мумк

лаган

энг х

ринг

ранж

лаётг

чиқар

ради

Би

торта

«Б

мади

бор ў

бутун

қўтар

Ас

майд

Си

уйга

Ар

Си

бўйи қилган ишингиз бўлади. Сабрингиз фақат бугунни муносиб ўтказишга етади. Боз устига, қалбингизга кулоқ солсангиз, қалбингизга севиш учун айтилиши керак бўлган «сўзлар» нақшланганини ўзингиз ҳам англаб етасиз. Сизнинг фитратингизга оддий ишларни ҳам муҳаббат билан бошлаш, оддий нарсаларга ҳам фавқулодда ихлос билан қараш сингдирилган.

Асаларилар нинасини фақат ҳаёти хавф остида қолганида ва ҳаётда фақат бир боргина қўллайди.

Сиз ҳам баъзан ўзингизни хавф остида кўришингиз мумкин. Нинангизни қўллаш пайти келганини ҳам ўйлаган пайтларингиз бўлади. Лекин унутманг, нинанинг энг хавфли учи ўзингизга ботмоқда. Севган кишиларингизни оғринтираётган, ҳаммасидан ортиқ сизни ранжитаётган бўлиши мумкин. Бахтсизлик пайдо қилаётганларнинг ҳеч бири бахтли эмас, буни ёдингиздан чиқарманг. Аслида, бахт-саодат осонгина юкиб кетаверадиган нарса.

Бир асалари ўз оғирлигидан 330 барабар оғир юкни тортади.

«Бунча гапдан менга нима фойда?...», «Сабрим қолмади, чидолмайман», дея ўйлаётган бўлсангиз, яна бир бор ўзингизга назар ташланг. Балки салоҳиятингизни бутунлай ишга солмаётгандирсиз? Сиз кўтараётган юк кўтара оладиган юкингизнинг барчаси эмасдир балки?

Асаларилар гулларни яхши кўради, уясига бўш қайтмайди.

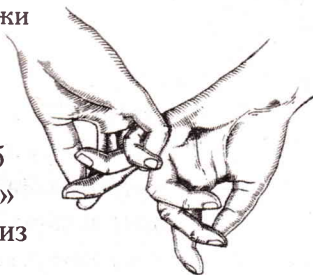
Сиз ва севганингиз ҳам гулларни яхши кўрсангиз, уйга бўш келманг.

Ариларнинг буларнинг ҳеч биридан хабари йўқ.

Сиз бохабар бўлинг.

Севишни кушлардан ўрганинг

Кузда иссиқ ўлкаларга учиб
кетаётган кушлар кўкда «V»
шаклида учганига кўпчилигимиз
эътибор берганмиз.

Олимлар нега кушлар бу шаклда учи-
ши билан қизиқиб, натижада «V» шаклида учиш куш-
ларнинг ҳаётини енгил ва гўзаллаштириши ҳақидаги
хулосага келишади. Биз ҳам «V» кўринишидаги учиш-
лардан чиқарилган сабоқларни ҳаёт йўлида ҳар доим
ёнма-ён юрадиган жуфтликлар учун тавсия қилишга
жазм қилдик. Қани, «V» шаклида учишга рози бўлар-
микансиз?

Турмуш ўртоғингиз калбининг қанотлари остида бў-
линг.

«V» шаклида училганида ҳар бир кушнинг қанот
қоқиши ортидаги кушнинг кўкда қолишини осон-
лаштирадиган ўзига хос ҳаво оқимини яратади. Бу ҳо-
латда «V» шаклида учаётган кушлар бир-бирларининг
қанот қоқишлари натижасида пайдо бўлган ҳаво оқи-
мидан фойдаланиб, учиб бораётган манзилини етмиш
фоиз нисбатида узайтира олишади.

Оилавий ҳаёт ҳам манзили узун сафардир. Бу узок
йўловчилик даврида кутилмаган ҳодисалар чиқиши,
ҳисобда бўлмаган муаммолар бош кўтариши
мумкин. Учишга шайланиб қанот қоқдин-
гизми, бу ёғига фақат кўкда бўлишин-
гиз керак. Манзилга етиб бормасдан
туриб, сиз учун муносиб кўноқлайди-
ган жойингиз ҳам йўқ. Жуфтликнинг
бири ёлғиз ўзи бундай кутилмаган ҳо-

дисаларга бардош беролмайди. Шундай экан, сиз ҳам турмуш ўртоғингизни тушунишда, унинг хорғинлигини кўришда ундан аввал ҳаракат қилиб, меҳрингиз қанотлари остида учишини осонлаштиринг. Ва турмуш ўртоғингизга қалбингиз қанотлари остида ҳар доим унинг ўрни борлигини эслатинг.

Нима бўлган тақдирда ҳам баробар бўлинг

Бирон-бир куш «V» гуруҳидан чиққанида учишга қийналади. Чунки бошқа кушлар юзага келтирган ҳаво оқимидан четда қолади. Фақат гуруҳга қайтганидагина йўлида давом эта олади.

Бир умрни бирга ўтказишга аҳд қилган экансиз, бошингиздан қандай муаммо ва ташвишлар ўтаётган бўлса ҳам, учиш тизими ва йўлини бузманг. Аввалбошда бир-бирингизга сўз берганингиздек, ҳар доим бирга бўлинг. «Ортга қайтиш» деган йўл йўқлигини англагнки, йўлнинг охирига бора олинг.

Чарчаганингизда ортга чекининг

«V» гуруҳининг бошида кетаётган куш олдида қанот қоқиб бораётган куш бўлмагани учун ҳеч қандай ҳаво оқимидан фойдаланолмайди. Шунинг учун бошқаларига қараганда тез чарчаб қолади. Чарчаганида ҳаммадан орқага ўтади ва энди унинг орқасида учган куш йўлбошловчиликка ўтади. Бу алмашинув давомийлик касб этади. Шундай қилиб, ҳар бир куш гуруҳнинг ҳар нуктасида учган бўлади.

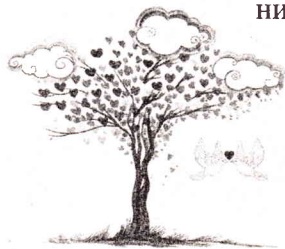
Бир умр бирга ҳаётни баҳам кўришга аҳд қилганингиз, бу умрнинг ҳар бир деталини билишга мажбур эканингизни тақозо қилмайди. Вақти-вақти билан чарчашингиз, зерикшингиз, норозилик шикоятлари қилишингиз табиий ҳол. Шундай пайтларда барибир ҳамма нарсани мен ҳал қиламан, деб оёқ тираб олманг. Чарчоғингизни қабул қиладиган даражада пухта, ақли расо бўлинг. Лидерликни топшира олишни билинг. Ўрни келганида, сиз ҳам лидерликни қабул қилиб олишга ҳозир турунг. Турмуш ўртоғингизнинг чорасизлигини англашга тайёр бўлинг. Бир муддат унинг меҳрибон қанотларингиз остида учишига қўйиб беринг.

Норозиликка норозилик билан жавоб берманг

Учиш тезлиги секинлашганида орқадаги қушлар бироз тезлашсин учун олдиндагиларга қийқириб огоҳлантиришади. Лидер қуш шунга кўра ё тезроқ учади, ё чарчаганини тан олиб, вазифасини бошқа қушга топширади.

Турмуш ўртоғингизнинг муҳаббатига у кутганидек жавоб беролмаётган бўлишингиз мумкин. Жуфти ҳалолингиз янада кўпроқ севилишни, ҳозиргидан ҳам ортиқроқ тушунилишни хоҳлаётган бўлса, уни тушунишга ҳаракат қилинг. Қалбингиз қанотларини тез-тез қоқинг. Жуфтингизнинг учишини осонлаштиринг, тезлаштиринг. Унинг норозилигидан ранжиманг. Бу шикоятларини тушунишга ҳаракат қилсангиз, у янада тезроқ учади ва сафарингиз завкли кечади. Қолаверса,

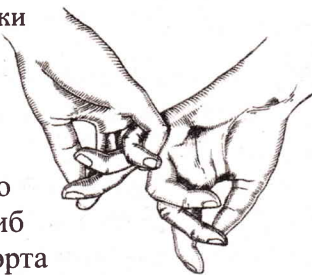
чарчаганингизни тан олишингиз, чарчаганингизни очик-ойдин сўзлашингиз иккинги учун хайрлидир.

Никоҳ – абадийлик, буни унутманг!

Гуруҳдаги бир куш касал бўлиб қолса ёки бирор овчи уни яралаб қўйса, пастга кулаган кушга ёрдам бериш учун гуруҳдан икки куш ажралиб келади ва уни қўриқлаш учун ёнига боради. Куш соғайиб, яна уча олганича ёхуд ўлганича у билан бирга қолишади. Ярадор кушни асло бир ўзини ташлаб кетишмайди. Кейинчалик яна бошқа бир кушлар гуруҳини топиб, унга қўшилишади. Ҳеч қайси гуруҳ бу ҳолатда ўзига қўшилмоқчи бўлган кушни рад этмайди.

Умрингизни бирга ўтказиш-га бир-бирингизга сўз берган бўлсангиз-да, турмуш ўртоғингизнинг умри бир умрга вафо қилолмас. Бир куни бетоб бўлиб қолар ёхуд «яраланар», сиздан эрта айрилиши мумкин. Бунга ҳам тайёр тулинг. Шунга кўра қанот қоқинг. Ва умрингизнинг ҳар лаҳзасида бир-бирингизга омонат эканингизни эсда тутинг. У сиздан аввал боқий дунёга учса, у билан бирга учолмайсиз. Лекин унга бўлган муҳаббатингизда бардавом бўлинг. У турган жойда тулинг. Қайта тирилиш куни яна учрашишингизни билиб яшанг ва уни хотирингизда тутинг. Унутулиш – тупроқдан оғир. Унутманг!

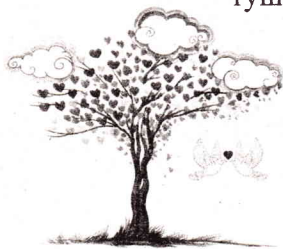

Саодатнинг ноласи бўлмас

*Карам ўз сурагин кўрмасдан аввал
Сен энди аслингга буркан, демишлар.
Фарҳод тугилган кун, исм қўймасдан
Бу бола бунчалик ширин, демишлар...*

Сардор ТУНЖЕР

Катталар кечки пайт учрашишди. Ёқимли ва илик меҳмоннавозлик билан меҳмонлар кутиб олинди. Чўл кумлари ёз жазирамасида коврилаётганида икки қалбга тушган ишқ оташининг ёнғинини сўндириш учун мезбону меҳмонлар жам бўлишганди. Астойдил ҳол-аҳвол сўрашишгач, «Аллоҳнинг иродаси, Пайғамбар алайҳиссаломнинг суннатида кўра...», дея Қайснинг отаси мақсадга кўчиб қўя

Лайл
ярим
биро
кўчи
ринг
маъл
ниго
сидан
воб
кут
ка ур
ранг
фас
бошл
тайёр

Ка
лиши
шу ер
ва ал
Мажн
макса
айрил
қанча
қўл
Мажн
фатид
Фа
тинг.
на Фа
шири

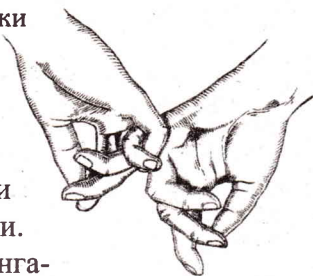

қолди. Бошидан аён бўлса-да, лекин йигитнинг отаси, албатта, шу сўзларни айтиши керак эди. Лайлининг отаси охиригача уни эшитди. Қахвасини ярим-ярим қултумлар экан, бўлғуси куёвболанинг юзи бироз қизаринқиради. Боши қуйи солинди. Мақсадга кўчиб қўя қолинганида орқа хоналарнинг бирига яширинган Лайли эшикка қулоқ тутди. Жавоби аллақачон маълум бўлса-да, одатга кўра кўзларини хотинининг нигоҳларига тикди эркак. «Сен нима дейсан?» маъносидаги бу қарашга аёл бошини қуйи солиш билан жавоб берди. Қарорсизликдек туюлган қисқа муддатли сукут ортидан қизини дарҳол бераётгандек кўринмасликка уриниб, «Ёшлар бахтли бўлсин!» деди. Йигитнинг ранг-рўйи сиёҳ қоришиқ қизариб кетди. Қиз енгил нафас олди. Ўзини оппоқ келин либосида тасаввур қила бошлади. Хуллас, унаштирув узуклари тақилиб, тўйга тайёргарлик бошланиб кетди...

Қайс ва Лайлининг ота-онаси шундай осонгина келишишганида, Лайли ва Мажнуннинг қиссаси фақат шу ергача бўларди. Лайли ва Мажнун ҳеч бир тўсиқсиз ва аламсиз бирга бўлишганида, биз бугун «Лайли ва Мажнун»ни билмаган бўлардик. Севишганлар муроду мақсадига эришганидан кейин Қайсни мажнун айлаган айрилик ва изтироб бошидан ўчиб кетарди. Лайлининг қанчадан-қанча ошиқларнинг шеърига мавзу бўлган қўл етмас юлдузлиги ва нози билинмасди. Лайли ва Мажнунни бирлашишнинг шунчаки қаҳрамонлари сифатида, шунчаки замонларда қолдириб, унутардик.

Фарҳоднинг кураги-ю йўнғичлари овозига қулоқ тутиш. Ширин билан ўртасини бир тоғ тўсмаганида эди, на Фарҳоднинг фарёдини эшитардик, на-да Шириннинг ширинлиги тилларимизда дoston бўларди. Фарҳод ва

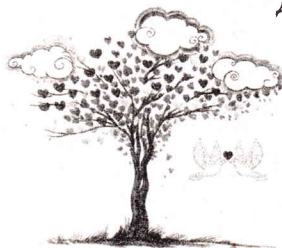
Шириннинг никоҳ гувоҳнома-сидаги суратлари билан овунган бўлардик. Никоҳ гувоҳномаси уларнинг ўртасидаги кучли муҳаббатни бизга кўрсатмасди. Ўрталаридаги тоғ олиб ташланганида, оддий жуфтликнинг шунчаки муҳаббатини яшаган бўлишарди.

Хўш, Юсуф алайҳиссалом ҳеч қачон кудукка ташланмаганларида нима бўларди? Ҳақиқий мусибатимиз ана шунда бошланарди-да! Юсуф алайҳиссалом қул қилиб сотилмаганларида, Зулайҳо ҳам у кишига номаҳрам аёл бўлмас эди. Зулайҳо ва Юсуф ҳам оила кўрмаган ёшлардек бир-бирини учратишганида, катталар келишса эди, камида Зулайҳони эсламас, Юсуф алайҳиссаломни «сал қолди, кўнгли мойил бўлишига» дея таърифланган жиддий имтиҳондан ўтган киши сифатида билмасдик.

Тоҳир ва Зухра, Ромео ва Жульетта ҳам шу қисматни кўришди. Бугун Лайли деган заҳоти тилимиз унинг ёнига Мажнун сўзини қўшишига сабаб Лайли ва Мажнуннинг бир-бирига етолмаганидир. Бугун қувваи ҳофизамизда Фарҳод ва Ширин муҳрланган бўлса, улар бир-бирига етиш ўртасидаги ошиб ўтилмас тоғдан қарздордирлар. Юсуф ва Зулайҳо бирга эслансалар, бу баробарликнинг сабаби уларни бир-биридан айро тутган номус ва ифбатнинг шарофатидир.

Дарвоқе, шўрлик булбулни бир эсга олинг-а! Атиргулдан кўрган жафолари озми? Неча бор яраланди, неча бор қонади. Булбулнинг сайроғи тилларга дoston бўлса, бунинг сабаби у чеккан жафолардир. Саодатли ва ҳаловатли

ҳам э
керак.
ларга

Хан
ман. I
совру
мавзу
ман. I
қарши
Хар д
борки
нозик

Из
Айри
Кўз ё
билан

булбулнинг «чах-чах»ига ким ҳам кулоқ тутарди? Тикансиз ва инжиқлиги бўлмаган гулга ким ҳам эътибор берсин? Албатта, орада айрилик бўлиши керак. Илло, изтироблар бўладики, чинқириқлар само-ларга кўтарилсин.

Хавотирланманг, айриликни макташ ниятида эмасман. Номимиз узоқ яшасин деб айриликлар ортидан соврулайлик, йиқилиб паришон бўлайлик, куй-қўшиқ мавзусига айланиб, кўз ёшга ғарқ бўлайлик, демаяпман. Бирга бўлиш бизни шундай қилиб қўймаслигига қарши оёқ тирашнинг бир йўлини топишга уриняпман. Ҳар доим бирга бўлиш, баробар қолишнинг нима айби борки, чиройли нарсаларнинг мавзусига айланмабди, нозик сўзлар ва шеърларни пайдо қилмабди?

Изтироб ўзини ташқарига кўра мослаштирган ҳис. Айрилик – четдан томоша қилинадиган манзарадир. Кўз ёш кўз олдида тошиб оққан сувдир. Алам бор овози билан чинқириб бакиради.

Лекин саодат ундай эмас. Унинг чинқириклари бўлмайди. Бир бурчакда ғужанак бўлиб, индамайгина яшайверади. Хузурнинг тили йўқдек, гапирмайди, сўзлаёлмайди, сас-садоси чикмайди. Хоналарда, эшик орқасида жимгина яшаб кетаверади. Қовушмоқ жуда уятчан бўлади, майдонда кўринмайди. Кўчага чикмайди, фарёду фиғон қилмайди, чакагини ўчириб, ўтирган жойида ўтираверади.

Ниятингиз Ширинингизни Фарҳоддек севмоқ бўлса, ўртангизда тоғлар туришини кутиб ўтирманг. Жуфти ҳалолингизни қанча вақтдан кейин топдингиз, бир ўйлаб кўринг! Шуниси аниқки, бир муддатдан кейин ё у сизни, ёки сиз уни йўқотиб қўясиз. Бугунги чинқириксиз саодатингиз учун ўртангизда ўлимдай тоғнинг туриши овоз бўлолмайдими? Балки Юсуфдек севганингиздан айро қолишингиз керакмиди? Хўш, сизнинг хабарингиз борми-йўқми билмайман, аммо дунё тўла мол-мулкингиз бўлса ҳам, бировнинг кўнглини ўзингизга иситолмайсиз! Зеро, яратган Эгамиз уларнинг қалбларини бирлаштирган Зот Ўзи эканини бизга эслатади. Юсуфингизга айланган кишининг қалби сизга лутф ўлароқ исингани ҳаловатингиз садоси эмасми? Балки ўзингизни Карамга Асли бўла оладиган даражада деб билмассиз? Балки булбули бўладиган

дажарада севганингизни гул айламасиз. Жанжаллашсангиз, аразласангиз, бир-бирингизни тушунмасангиз ҳам барибир сизга қайтадиган жуфти ҳалолингиз, озмунча тоғларни ошиб

фиғону

Одат
ғайр

Энг
ди. Ку
шубха
худди
либ қўй

«Бо
Юко

тоғинг
Реклам
қилган,
лар қўй
улар ха
шундай
яқинли
кўз қил
ли, кўз
ҳақиқат
рамай,
баробар
диган,
атайлаб
ҳавода
тун ҳақ
зан бах

ўтибдими? Юрагига озмунча тиканлар санчилибдими? Шуларнинг ўзи баробарлигингизнинг фиғону фарёди бўлишга кифоя эмасми?..

Одатдаги сўзлар,

ғайриоддий тузоқлар

Энг кучли заҳар танага секинлик билан тарқайди. Курбонини сездирмайгина заҳарлайди. Қотилдан шубҳа килдирмай ўлдиради. Оилавий турмушнинг ҳам худди шундай секин тарқайдиган «заҳарлари» бор. Билиб қўйсангиз, ёмон бўлмайди, деб ўйлайман.

«Бошқалар бир-бирига жуда ярашган!»

Юқорида айтганимиздек, бошқалар турмуш ўртоғингиздан чиройли ва кўркам кўриниши мумкин. Реклама роликларида кўрган, сериалларда томоша қилган, кўнгилочар масканларда учратган аёл ё эркеклар кўпроқ кўзга яқин кўриниши мумкин. Унутманг, улар ҳақиқий эмас, уйдирилган кишилар. Фақат сизга шундай эмас, ҳаммага жилмайиб кетаверишади. Кўзга яқинлиги фақат сиз учун эмас, бошқа бир нарсани кўз-кўз қилиш ёхуд реклама тимсоли бўлгани учун суюмли, кўзга яқин кўринишади. Сиз ва турмуш ўртоғингиз, ҳақиқатан ҳам, биргасиз. Бутун нуксонларингизга қарамай, айбу қусурларингизни очиб-ошкор қилган ҳолда баробарсиз. Сизнинг баробарлигингиз тақлид қилинадиган, реклама учун, бўяб-бежалган, дазмол босилган, атайлаб чироқлар билан ёритилган, рамкага солинган, ҳавода осиглиқ оқ-қора фрагман эмас. Ҳаётнинг бутун ҳақиқати ичида баъзан ростдан ҳам бахтсиз, баъзан бахтли бўла оласиз. Сиз турмуш ўртоғингизга хос,

ёрингиз эса сизга мос. Турмуш ўртоғингиз ниманидир кўз-кўз қилиш ёки боридан бўртирриб кўрсатиш учун эмас, фақат сиз учун жилмайиб қарайди. Турмуш ўртоғингизда сиз ўйлаганингиздан ҳам кўпи бор. Бир-бирингизни севиш учун баҳона кидирмайсиз, бир-бирингизни борингизча севасиз.

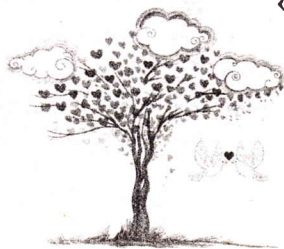

«Аввал сен мени тушун!»

Эр-хотин муносабатларида «Ё ҳар доим, ёки ҳеч қачон!» қоидаси ярамайди. «Ё у, ёки мен!» деган киши ҳар доим мағлубиятга маҳкум. Турмуш ўртоғингиз билан таъбингиз ва ёқтирган нарсаларингиз бир хил бўлиши шарт эмас. Бир-бирингиздан ҳар жиҳатдан фарқ қилишингиз табиий ҳолат. Бу фарқликлар ҳаётингизнинг бойлиги ҳисобланади. Уларни йўқотишга эмас, фарқлиликлар билан бирга яшашдан завқланишга ҳаракат қилинг. Вақт ўтиб айни фарқлар сабаб бир-бирингиз билан муштарак нуктада учрашасиз. Муштарак ҳаётингиз учун уйғун маромни қўлга киритасиз. Турмуш ўртоғингиз сиз ёқтирган нарсаларни суядиган бўлади. Сиз учун унинг севганлари кадрли туйғуларга айланади. Бу ҳам ўзига хос ҳаяжонли, завқли жараёндир.

«Севганимни билди-ку!»

Турмуш курганингизнинг ўзиёқ бир-бирингизни севишингизни ортиги билан исботлайди. Турмуш ўртоғингизнинг давомли ёнингизда ва яқинингизда бўлишининг биргина са-

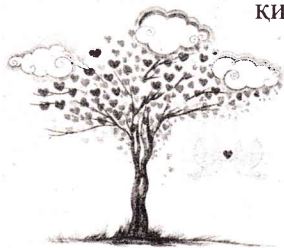

баби, зотан, сизни севишидир. Буни яқиндан ҳис қилади. Сиз ҳам турмуш ўртоғингизни севишингизни яхши биласиз. Бироқ билиш ва ҳис қилиш сизни сукутга маҳкум этмасин. Нима бўлганида ҳам унга севишингизни яна ва яна эшитиш имконини беринг. «Сени яхши кўраман!» дея эътироф этишни кераксиз ҳисобламанг. «Сени жуда соғиндим!» дейишни ортиқча санаманг. Турмуш ўртоғингизга уни ўйлаганингизни билдирадиган кичик, лекин қувонтирадиган совға-саломлар олинг. Бир куни турмуш ўртоғингиз севган таомни пиширинг. Унинг учун иссиқ шарф, пайпоққа ўхшаган кичик нарсалар тўкинг. Митти зирак, бежирим рўмол, ғайриоддий узук, чиройли занжир каби арзон, аммо кўнглини кўтарадиган нарсалар жуфтингизга уни ўйлашингизни билдириш учун етиб ортади. Аслида, бу совғаларни ёктириши ҳам муҳим эмас, муҳими – уни ўйлаганингизга ишора қилганингиздир.

«Узр сўрадим-ку!»

Ишқ-муҳаббатдан пайдо бўлган яқинликни баъзан ёмонлик йўлида ишлатамиз. «Биз бегона эмасмиз-ку!» дея, бошқа бировга қилолмайдиган ҳазил-хузул, инжиқлик, қўполликларни жуфти ҳалолингизга қилишингиз мумкин. Бу билан уни ранжитиб қўйишингиз эҳтимоли сизга жуда камдек туюлади. Камига унинг ичидан ўтганларни айтолмаслик одатини ҳам қўшадиган бўлсак, вақт ўтиб ичида йиғилиб, тўғон эшигини тамбалаган

ган э
мажб
сақла
билан
бўлга
дан м

«М
«М

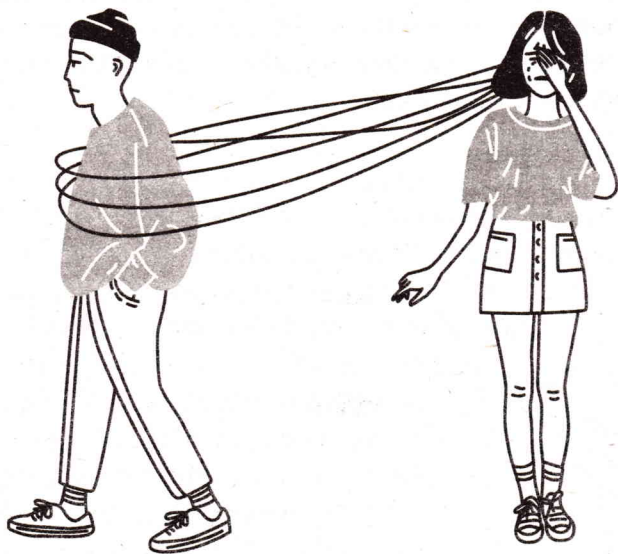
қилма
риб т
қилга
рангд
Ўтми

хислари портлаб, унинг остида қолиб кетишингиз мумкин. Турмуш ўртоғингизга янги танишган эркак ёки аёл билан муносабатда бўлаётгандек мажбурий назокат билан муомала қилишингиз, масофа сақлашингиз шарт эмас. Лекин унинг ҳам вақти-вақти билан меҳр-муҳаббатингизни ифодалайдиган, унга бўлган ҳурматингизни намоён қиладиган мурожаатлардан мамнун бўлишини унутманг.

«Майли, лекин кеча...»

«Менга кеча ундай дегандинг!» «Ўтган йили уни қилмадинг!»га ўхшаган сўз бирикмаларини қалаштириб ташлашни бас қилинг. Ҳеч ким ўзини айбдор ҳис қилган пайтларини эслагиси келмайди. Айниқса, рўпарангдаги кишининг буни эслатиши кимга ҳам ёқарди. Ўтмишни ўзгартиришнинг имкони йўқ, лекин ҳозир

бир нималар қилишингиз мумкин. Айни пайтда қила оладиганларингиз ижобий бўлиши учун эса ўтмишни ўтмишда қолдиришингизга тўғри келади. Ҳар доим «айни пайтда ва шу ерда» қолинг. Сиз ва турмуш ўртоғингизга берилган биргина вақт – ҳозирги замон.

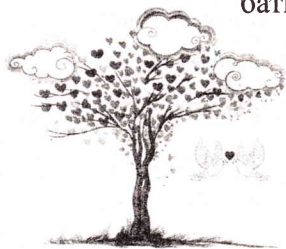

Муҳаббат етмайди, яхшилик ҳам қилиш керак

Муҳаббат ҳақида жуда кўп гапириб юбордикки, унинг соясида бошқа туйғулар сўниб қолгандек гўё. Муҳаббат ҳар қандай муаммони ҳал қилиб юборишига шунчалик ўзимизни ишонтириб юбордикки, бошқасига эътибор ҳам бериш эсимизга ҳам келмаяпти.

Ҳеч бўлмаса, ҳозирча муҳаббат деганда нимани тушунишимизни бир чеккага қўйиб турайлик. *Ишқ билан ҳис қилганларимиз узра юриб борайлик.* Бу сатрларни кўлингизни қалбингизга қўйиб ўқинг. Чунки сўзлари муҳаббатга қаратилган бўлса-да, у бир ўзи ҳеч нарса қилолмаслигини эслатмоқчиман. Фикри ожизимча, ишқ оний туйғудир. Фақат ишқ-муҳаббат устига қурилган муносабатлар узундан-узоқ вақт калтагига чидай олмайди. Ишқ – бекарор. Биргина сабаб билан ўт олганидек, арзимаган баҳона билан ўчиб кетади. Ишқ – камситувчи бўлиши мумкин. Бировга бўлган муҳаб-

батингиз сабабли бошқалар назарингиздан четда қолиб кетиши турган гап. Бошқаларни ёмон ва хунук кўришингизга сабаб бўлиши ҳеч гап эмас. Узоқ давом этадиган, барқарор ва ўлчовли муносабатлар (албатта, оилавий никоҳни

уларни
Оил

лиши
ги-му
моли
оловл
давом
кўриш
лиши
коҳ му
майма
кин»,
оилан

Юс
Яъқуб
меҳр-и
қилув
ҳиссал
шига
ган на
ғояси
йўнал
Зулай
кўши
бериш
талаб
ва дав
ри бўл
Шу
қайта-

назарда тутяпман) учун муҳаббат билан бирга бошқа ришталар ҳам боғланиши ёхуд муҳаббат уларни ҳам ҳосил қилиши керак.

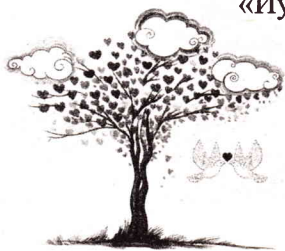
Оила – ҳарорати баланд муҳаббатнинг натижаси бўлиши мумкин, лекин фақат ишққа боғланиб қолса, севги-муҳаббат бутун озордийдаликларга дуч келиши эҳтимоли бор. Вакт ўтиб ишқ куши ўлиши мумкин. Аксинча, оловли ишқ билан бошланмаган никоҳ ҳам оилавий ҳаёт давомида пайдо бўлган шафқат, яхшилик, лутф, баҳам кўриш каби ҳис-туйғулар билан муҳаббатнинг юзага келишига сабаб бўлиши мумкин. (Шунинг учун ҳам «Никоҳ муҳаббатни ўлдиради», деган сўзни ўринли деб билмайман, лекин «Оилалилар муҳаббатни ўлдириши мумкин», эр-хотин фақат муҳаббатга ишониб, ишқни ҳам, оилани ҳам ерпарчин қилиши эҳтимоли бор.)

Юсуф қиссасини шарҳлаган улуғлардан бири Яъқуб алайҳиссалом билан Зулайҳони киёслар экан, меҳр-шафқатнинг муҳаббатдан устун, давомли ва зиёда қилувчилигига ишора беради. Зулайҳода Юсуф алайҳиссаломга нисбатан фақат муҳаббат бор, лекин у кишига яхшилик ва шафқат қилмайди. Зулайҳода бўлмаган нарса Яъқуб алайҳиссаломда бор ва қиссанинг бош ғояси Юсуф-Зулайҳо йўналишида эмас, Юсуф-Яъқуб йўналишида бўлиб ўтади. Энди бизнинг вазифамиз – Зулайҳонинг муҳаббати ёнига Яъқубнинг шафқатини қўшиш ва бу шафқат қанотлари остида, олишга эмас, беришга, илинж боғлашга эмас, севинтиришга, саодат талаб қилишга эмас, саодатли қилишга қаратилган узоқ ва давомли оилавий турмуш қиссасининг қаҳрамонлари бўлишдир.

Шу ўринда, Қуръони Каримнинг бир неча оятида қайта-қайта эслатилган «яхшилик қилишимиз керак

бўлганлар» қаторига, аслида, турмуш ўртоғимиз ҳам киришни эслатмоқчи эдим. Уларда «яхшилик қилишимиз», «ёрдам беришимиз» керак бўлган кишилар шундай сираланади: ота-она, етим-мискин, муҳтож-камбағал, яқин кўшни, дўстлар, йўловчи ва ҳеч кими йўқлар. Ҳеч бўлмаганда, жуфтимишни шунчаки севган инсонимиз ўлароқ эмас, яхшилик қилиш, меҳр-шафқат кўрсатишимиз керак бўлган бири сифатида кўрайлик. Чунки турмуш ўртоғимиз, аввало, ўз фарзандларимизнинг ота ёки онасидир. «Ота-она» сифатида рўйхатнинг энг аввалида яхшилик қилинишга муносиб бўлиши керак. Турмуш ўртоғингиз «етим», «ўксик»дир. Чунки ўз ота-онасини ташлаб, сизнинг уйингизга келган. Улардан айро қолишга қўнган, ҳеч бўлмаганда, унга бир ўксик сифатида шафқат кўрсатайлик. Турмуш ўртоғимиз «муҳтож» ва «йўқсил»дир. Атрофидаги шунча кишини, ҳамма нарсани тарк этиб, бизни танлагандир. Турмуш куриш билан танловларини мингдан бирга туширган. Бирга рози бўлган. Жуфти ҳалолимиз «кўшни» сифатида ҳам яхшиликка муносиб. Чунки ҳар қандай муаммода ёнгинамизда, ҳар қувончимизда қўлимиз етгулик масофада. Турмуш ўртоғимиз дўстимиз экани бор гап. Ҳарқалай, дўстимизга яхшилик ва лутф қилишдан қочмасак керак.

«Йўловчи» ҳам турмуш ўртоғимизга тўғри келади. Бу йўлларга биз учун тушди. Ҳаётнинг бутун тўсиғи-ю ғовларини биз билан босиб ўтишга ният қилди. Нима бўлганда ҳам, йўлдан айрилмас-

ликка аҳд қилди. Бу йўловчини чиройли сийлашимиз, кўнглини хушнуд қилишимиз керак? Жуфти ҳалолимиз «кимсасиз». Ҳаётида биздан бошқаси йўқ. Бизга рози бўлган, саодатни биздан кутмоқда, назаримизга оч, лутфимизга муҳтождир.

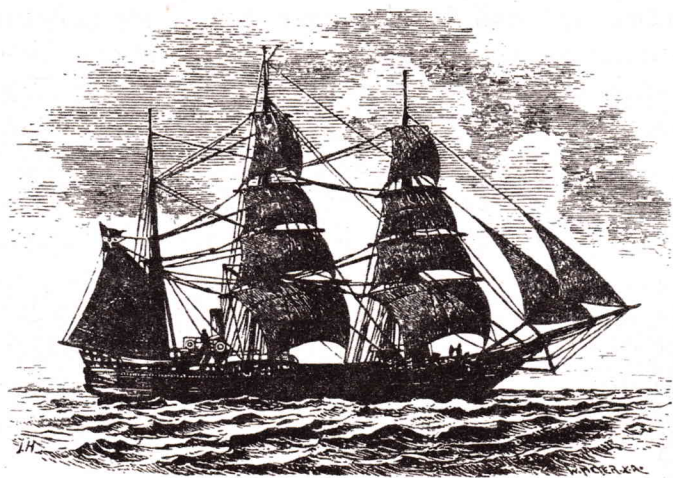
Муҳаббатнинг ёнига яхшиликларни қўшиш учун мана, сизга етти хил қудсий сабаб. Ўйлайманки, Зулайҳодек ошиқ, Яъқуб алайҳиссаломдек мушфиқ бўлишингиз учун шу сабаблар кифоя.

Уч денгиз масали:

жуфтингизнинг қирғоғи йўқ

Кемачилар денгизга қараганида текис юзани кўришади. Одатда, денгиз юзаси шундай кўринади. Шунинг учун илк денгизчилар кўзлари кўрган нарсага ишонишар, дунёни текис паднис ўлароқ билишарди.

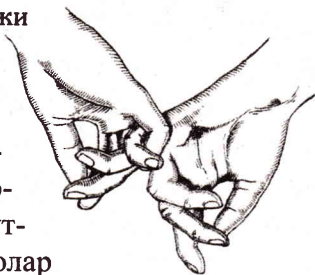
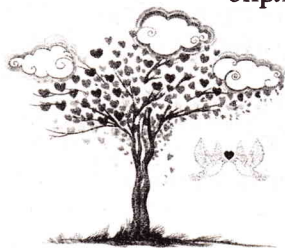
Пергамент қоғозлар устида хариталар чизган харитачилар кемачиларнинг гувоҳлигида ороллар, қитъа, ден-

гиз ва уммонларни чизишарди. Охирида текислик тугаган жойда, яъни дунёнинг чеккаси-га келишарди. Ундан кейини номаълум эди. Ундан нариси «мутлако кўрқинчли ва дев, аждарҳолар билан тўла», деган тасаввурга боришарди. Бироздан кейин денгизчилардан бири ўрнидан туриб, уфқда кўринаётган бир кеманинг аввал тумани, сўнгра мўрисининг, ундан кейин палубасининг кўринаётганига қараб янги нарса кашф қилди. Ер юзи думалок эди. Ҳа, ҳа, дунё думалок экан! Дунёнинг думалоклигини аввал ким кашф этганини, кашф этган киши қай миллат, қайси динга мансублигини бир чеккага қўйинг. Дунёнинг думалоклигини пайқаган денгизчи, аждарҳолар ҳукмронлик қиладиган чегарадан ҳам ўтмади. Борган сари дунёнинг бир чеккасига етиб борган денгизчилардан кўра кўпроқ йўл ҳам юрмади. Фақат турган жойида тўхтади ва ўйлади. Ҳамма кўрганидан бошқа нарсани кўрди, кўриниб турган нарсага бошқача кўз билан нигоҳ ташлади.

Турмуш ўртоғингизнинг кирғоғига етиб бордим, деб ўйласангиз, денгизчиларнинг кашфиётидан сабоқ чиқаришингиз керак. Анчадан бери жуфтингизни кўравериб, ҳамма жойи «текис юзадан иборат» деб ўйлаётган бўлсангиз, балки янглишаётгандирсиз. Уни аввалию охири

бирлашган, шарқиға борганингизда ғарбига ҳам бора оладиган бир курра ўларок кўришингиз даркор. Аввал табассуми, сўнг бироз қайғусини ваниҳоят, унинг ғазабини кўраётган бўлсангиз, унинг адоғига етганингизни хулоса қилиш

маъ
ўйла
бўлс
кўри

Й
он

Ку
ётган
кели
нини
лиша
нолм
ни а
ташл
зилзи
Кўчм
қолга
мосл
чаб,
лож ў

Бу
майм
шуки
йўлд
ши м
мон ў
ёнин
ни хо

ўрнига учсиз, бурчаксиз, кирғоғи бўлмаган чексизлик аро сузиб юрганингизни ўйлаганингиз маъкул. Нима бўлган тақдирда ҳам, уни ошиб ўтишни ўйламасдан аввал уни очишни ўйлаб кўринг. Қандай бўлса бўлсин, уни назардан четда қолдиришдан олдин кўришга ҳаракат қилинг.

Йўқлигингиз, ўйлаганингиздан ҳам оғир бўлиши мумкин

Қушларнинг бирида бир гуруҳ кемачилар учиб кетаётган қушларнинг бари уммон ўртасидаги бир нуктага келиб, қийқирганча ўзларини сувга ташлаб юборишганини, гўё ўзларини ўзлари ўлдиришганини кўриб қолишади. Қушларнинг бу ғалати хатти-ҳаракатига тушунолмаган денгизчилар, анчадан кейин бунинг сабабини англашади. Қушлар ўзини чорасизлик билан сувга ташлаган жойда бир пайтлар орол бўлган экан. Бу орол зилзиладан кейин сувга ғарқ бўлиб, йўқолиб кетибди. Кўчманчи қушлар сафар йўлининг шундоқ ўртасида қолган бу оролда қиска танаффус қилиш учун ўзларини мослаштиришган экан. Ўша пайт қушлар қаттиқ чарчаб, оролни умид қилган жойларида учратолмай, ноилж ўзларини сувга ташлаб юборишган экан.

Бу қисса қанчалик афсона ёхуд ҳақиқатлигини билмайман. Бироқ ушбу афсона билан демокчи бўлганим шуки, кун келиб, ишонган тоғларимизга қор ёғиб ёхуд йўлда топишга умид қилган оролимиз сувга ғарқ бўлиши мумкин. Ишонинг, сиз жуфти ҳалолингиз учун уммон ўртасидаги орол бўла оласиз. Турмуш ўртоғингиз ёнингизга келишни, сизга суянишни, сизда кўноқлашни хоҳлаб сафарга чиққан бўлиши мумкин-у, аммо сиз

бундан беҳабардирсиз. Айни шундай паллада баҳоналар остида кўздан ғойиб бўлишингиз, машғулликлар пардасига ўралиб олсангиз, бу ҳатти-ҳаракатингиз жуфти ҳалолингизда сиз тасаввур қилганингиздан ҳам улкан чорасизлик ва армонга сабаб бўлиши мумкин. Шундай пайтларда «Мен нима қилдим?!» деб сўраш ўрнига, «Мендан нимани кутаётганди, ажабо?» деб ўйлашга уриниб кўринг. Оролнинг сукунати олдида кушларнинг чинқириғи нақадар кучли, шундай эмасми?

Бир ҳаёлий орол бўла оларсиз?

Қадим замонларда денгизчиларнинг гувоҳлиги билан хариталар чизган харитачилар севган кишиларига тухфа қилиш учун кемачиларга берган хариталарга битта ҳаёлий орол чизишар экан. Номи «Изабелла» ёхуд «Жулиа» бўладиган ана шу ороллардан бирига бўрон кўпган пайтларида унга сиғинмоқчи бўлган капитан ва экипажнинг умидлари пучга чиқар экан. Харитага туширган жойларида шамоллар эсаётганини кўриб, маршрутни жонсарақлик билан бошқа, ҳақиқий оролга буришармиш-у, аммо барибир харитачининг севгилисига номига атаб чизган ҳаёлий оролни эътироф этишни унутмас эмишлар.

Энди эса бу ғалати ишдан чиқаришимиз керак бўлган сабоққа келайлик. Жуфтингиз ва сиз адоқсиз ҳамда бепоён бир уммонда бир-бирингизни учратдингиз. Ҳеч шубҳангиз бўлмасинки, аввал шунчаки бир ҳаёлдан иборат

учун
тўлқ
бўро
худд
лан
изла
сиз ж
ни қ
жойд
хари

Се
кў
Чи
турад
сиз?

Ти
Се
мизда
қилам
тонгк
бўли
турму
мутла
ҳарак
яхши
нинг
масда
гизни

эдингиз. Турмуш ўртоғингизнинг хаёлларини тўлдириш, хаёлотини ҳақиқатга айлантириш учун ўртага чиқдингиз. Ҳамма беқарорликнинг аёвсиз тўлқинлари билан олишган, эътиборсизликнинг беомон бўронлари чангалида чирпирак ўйнаётган бу уммонда, худди шўх харитачидек, мавжудлигига қайсарлик билан ишонилган орол мисолисиз. Бошқаларни қўйинг, излашган жойида сизни топмай қўя қолишсин. Лекин сиз жуфтингизнинг хаёлларида ҳар доим бўлинг. Сизни қўйган жойида кутиб туринг. У сизни хаёл қилган жойида, унинг хаёлидагидек вақтичоғлик қилинг. Хаёл харитасида сизни муносиб кўрган жойида бўлинг.

Севган инсонингизни кўнгил тўрингизга

қўйишнинг беш йўли

Чиройли эр-хотинлик муносабатларининг аввалида турадиган бешта осон юмуш. ...Нима учун қил(ол)май-сиз?

Тингланг!

Севган кишиларимизга яхшилик қилиш учун қўлимиздан келган ишни бажарамиз. Сочимизни супурги қиламиз, оёқларининг остини супуриб, поклаймиз. Не тонгки, қулоқларимиз ҳам мукамал яхшилик воситаси бўлиши мумкинлигини бизга ҳеч ким айтмади. Муаммо турмуш ўртоғимиз ва фарзандимиз билан боғлиқ бўлса, мутлақо ширин сўзлар айтиб, муносиб ечим топишга ҳаракат қиламиз. Лекин тинглаш, шунчаки тинглаш ҳам яхшилик эканини билишингиз керак. Тинглаш – кишининг руҳини кўнглингиз тўрига ўтқизмоқ. Кутиб ўтирмасдан, ҳозирок синаб кўринг. Масалан, фарзандингизни қулоқларингизни яхшилаб очиб, диққат билан

эшитинг. Унинг жажжи рухи қандай қилиб улкан оламга айланганини, митти қалби қандай қилиб қалбингизга оқиб кираётганини кўринг. Сўзларни оғзидан чиқармаса ҳам, юзидаги қувноқлик, чакноқ кўзларидаги учқун сизга

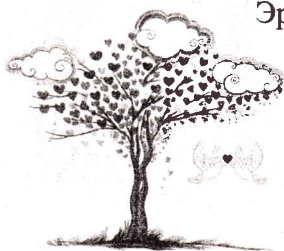
кўп нарсаларни сўзлайди, ишонинг. Худди шунингдек, турмуш ўртоғингизнинг сўзларини бўлмасдан, ўртага ечим йўлларини тикиштирмасдан, кўзларига танкидий қараш ўқларини қадамасдан қулоқ тутинг. Шунчаки тингланг. Тинглаш билан унинг ташвишларини аритасиз. Унинг рухи учун кўнглингиздан жой берасиз. Ва буни фақат қулоқларингиз билан қила оласиз.

Англанг!

Бир оғиз сўзда айтилганидан ортиғига эришасиз. Сўзнинг бир қарашдаги маъносидан тушунганингиз шунчаки соя. Лекин шуни унутмангки, ҳар бир соя ортида қуёш яширинган бўлади. Хусусан, бир-бирига яқин бўлган кишилар, бир-бирига сўзлаганидан ҳам кўп нарсани сўйламоқчи бўлишади. Сўзга қараш билан бирга унинг ортидагини ҳам қўлланг. Чунки соя қуёшдан дарак беради. Турмушида муаммолар бўлган эркак онасининг айтган шу сўзлари ҳар доим ёдингизда

бўлсин: «Хотинингнинг сўзларини тингла!»

Эркак бу гапдан кейин хотинини, чиндан ҳам, тинглай бошлабди. Бироқ бир муддатдан кейин яна бошқа муаммолар ўртага чиқа бошлабди. Яна онасига бош уриб борибди эркак. Бу сафар она ҳақиқий насихатни шивирлабди:

«Энди боргин-да, хотининг сенга айтмаган сўзларни тингла». Муҳаббатга ўтадиган йўл эшининг калити севган кишингизни қулоқларингиз билан тинглаганингиздек, қалбингиз билан ҳам тинглай олишингиздадир. Сояни кўриб қуёшни илғамасангиз, совқотиб қоласиз.

Сўзланг!

Англашилишни хоҳлаш – ёқимли нарсa. Кошки ҳам-ма, айниқса, жуфти ҳалолимиз бизни уринтирмай, лабларимизни кимирлатмасимиздан дарҳол англай олсайдиди! Қанчалик севиначилик, тўғрими? Кутилмаган ёқимли кутилмаган ҳодиса бўларди. Бу борада кўнглимиздан кечганларни, иккила-ниб ғудранганларимизни, ўз-ўзимизга пичирлаган сўзларимизни, ҳатто ўзимизга ҳам айтмаган сўзларимизни англайдиган, қалбимиз ва онгимизнинг ҳар томирига ошно бўлган зот Роббимиздир. Яратгандан кутиш ўрнига яратикларидан умид қилиш эса бизни муҳаққак маҳзунлик ва армонга дучор қилади. Шундай экан, англашишни умид қилиш ўрнига ўзингизни англашиладиган қилинг. Жуфтингиз сизни бутун қалби билан тингламасидан олдин, сиз унга қалбингиздан ўтганларни сўзланг. Сўзланг! Аниқ ва очиқ сўзланг!

Кутинг!

Ҳар бир киши ўзи муносиб бўлганини кўради. Олдимиздаги ҳаёт ҳаммага бир хил. Оқиб кетаётган вақтнинг «чиқ-чик»и кишидан кишига қараб ўзгармайди. Бироқ ҳар бир киши ҳаётга нимани қўшган бўлса, ҳаётдан ҳам ўшани олади. Сиз ичингизни ўзгартирсангиз, ташингиздаги ҳам сизга кўра ўзгаради. Яъни ҳаётимизнинг рангини биз дуч келаётган ҳолатлар эмас, ҳолатларни қандай кутиб олиб, баҳолаётганимиз белгилайди. Йўлингиздан чиққан нохушликларга, олдингизда пайдо бўлган муаммоларга муносабат билдиришдан аввал ўзингиз учун кутиш муддати қўйинг. Сизни ранжитадиган, ғазаблантирадиган бирор нарсани эшитганингизда таъсирланганингизни дарҳол билдирманг. Ҳодисалар ва уларга бўлган муносабатимиз орасида ҳар доим масофа бўлсин. Ташингизда юз берган ҳодисалар сизни таъсирлантиришига йўл қўймасдан, ичингиздагини, яъни муносабатингизни ўзгартиришга ҳаракат қилинг. Зеро, ичимиздагини ўртага тўкиб-сочиш учун яратилмаганмизми? Ташқарида бўлаётганларнинг сўник нусхаси бўлсангиз, ҳар доим ҳамма қатори таъсирланганингизни билдираверсангиз, улардан фаркингиз қоладими? Кутинг ва фаркингизни кўрсатинг. Муносиб бўлганингизни кўринг!

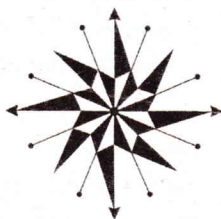
Қаранг!

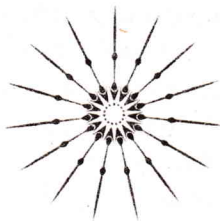
Ёнғокнинг пўчоғини синдириб, мағзига тушмасангиз, ёнғокнинг бари пўчокдан иборатдек туюлади сизга. Сўқирликлар ичида энг ёмони

одамзоднинг қаршисидаги кишисига нисбатан сўқирлигидир. Бир кишининг гўзаллигини кўролмайдиган даражада сўқир бўлсангиз, шунчаки, уни кўрмаслик билан кифояланиб қолмайсиз. Бошқалар ҳам уни кўришига йўл қўймайсиз, уни зулматга маҳкум қиласиз. Ҳатто бошқа ҳеч қачон уни кўролмайдиган даражада қоралайсиз. Ёнғокни пўчокдан иборат, деб билган киши бундан бу ёғига мағзини кўрса ҳам ёнғокни кўрмайди. Йўқотиб, излаганларингизни балки топарсиз, лекин йўқотиб қўйиб ҳам қўлдан бой берганингизни пайқамасангиз, уларни ҳеч қачон излашга киришмайсиз. Изламаган нарсангизни эса асло тополмайсиз. Топсангиз ҳам топганингизни пайқамайсиз. Жуфти ҳалолингизга яхшилаб назар солинг-чи, балки у ичида яширинган яхши инсонни сизга кўрсатишига имкон бермагандирсиз? Эҳтимол, ёнғокни фақат пўчокдан иборат, деб билгандирсиз? Унга эришиш учун тиришингиз керак эди. Бироқ пўчокни синдиришни истамдингиз. Балки жуфти ҳалолингизни қўлдан чиқарганингизни ҳам пайқамадингиз? Агар шундай бўлса, сиз мағлубсиз. Кўзларингизни очинг ва қаранг, ёнғокнинг мағзини кўринг!

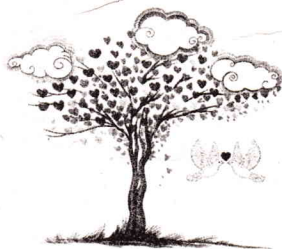
ХОНАЛАРГА ЎТГАНДА

Бир-бирига ўрганиб қолган одамларни кўпчилик муҳаббатнинг ҳаяжонини йўқотиб қўйган, деб ҳисоблайди. Бу – нотўғри. Муҳаббатнинг замирида бир-бирига ўрганиш бўлиши керак. Лаззат ва саодатнинг энг муҳим компонентлари яқинлик, бир-бирига ўрганиб, кўникканликдир.

Муҳаббатингизни ошхонада

«пиширишингиз» мумкин

Мен ҳам таом тайёрлаш йўл-йўриқларини кўрсатадиган пазандаларга ҳавас қилдим. Яхши таом тайёрлаш сирларини ўргатадиган пазанда қандай қилиб ҳар овқатнинг ёнига муҳаббат қўша олади? Мен ҳам ишқнинг ёнига ош илова қилсам-чи, дедим. Қани, дастурхонга тортишга арзирмикан?

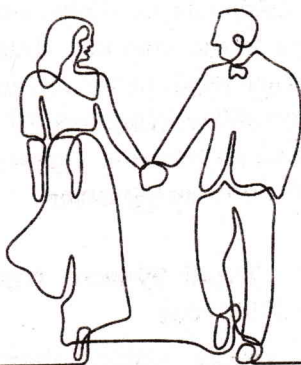
Туздай бўлинг: бору йўғингизни сездирманг

Моҳир ошпазларнинг айтишича, аксар таомларнинг таъми туз билан

билинармиш. Тузи етарли ва меъёрида бўлган овқатнинг лаззати бошқача бўлади. Еганда оғизда ўзига хос таъм қолдиради. Бунинг учун эса туз кам ёхуд кўп бўлмаслиги керак. Туз кам бўлса, овқатнинг таъми бемаза чиқади, оғизга ёкмайди. Кўпи эса таомни оғир қилади. Яхши таомда тузнинг борлиги ҳам, йўқлиги ҳам сезилмаслиги керак.

Баъзан турмуш ўртоғингиз учун туздек бўлишингиз керак. Худди туз мисоли йўқлигингизни сездирмасдан муштарак ҳаётингизга яхшиликларни кўшинг, лаззатлар беринг. Лекин буни бажараётганингизда борлигингизни ҳам сездирманг, унинг учун қилаётганингизни ортиқча ҳис эттириб юборманг. Ҳамма учун яхши бўлишига ҳаракат қилинг, лекин ҳаракатларингизни бот-бот тилга олманг. Ёнида бўлинг ва унга гўзалликлар кўшинг, холос. Унинг таъм билиш сезгисига ишонсангиз, борлигингизни ва борлигингиз унга қандай лаззат таттираётганини кўпга бормаи илғаб олади.

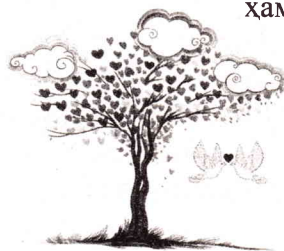
**Сувдай оқувчан бўлинг: на
буг бўлиб учинг, на-да
музга айланинг!**

Сув қандай идишга қуйилса, унинг шаклига киради. Лекин музлаб, қотиб қолганида ҳатто пўлат идишда бўлса ҳам уни ёриб, парчалайди. Сизнинг ҳам хоҳишларингиз борлигини сездингиз, лекин талабларингиз оқувчан бўлсин. Унинг сизга берганларига рози бўлинг, яхшиликлари, илтифотларини жону дилдан қабул қилинг. Турмуш ўртоғингизнинг қалбига сиғишга ҳаракат қилинг. Унинг сизга илтифотлари муҳим ва аҳамиятлилигини билдингиз. Илтифотларини қабул қилмасангиз, яхшиликларни пайқамасангиз, бир муддатдан кейин қалбингиз муздай қотиб қолади. Ундан кейин сизга яхшилик номи билан тақдим қилганларига қалбингиз қўнмайди. Бунга йўл қўйманг!

Эшикни ичкаридаги киши очиши керак!

Барча эшиклар икки томонга ҳаракатланади. Бошқача ҳолатда очилиб-ёпилиши мумкин эмас. Ёпик эшик эшикнинг икки томонида қолган киши учун ҳам муаммо бўлади. «Мен уй ичидаман-ку!» деб ташқаридаги киши учун бепарво бўлолмайсиз. Сизнинг ичкарида бўлишингиз эшик мудом ёпик қолиши тўғрилигига далил бўлолмайди. Эшик ташқаридаги киши учун ҳам очилиши керак. Акс ҳолда, у эшик бўлолмайди.

Бир муаммода ҳақиқатан ҳам сиз ҳақ тарафда бўлсангиз, ўз-ўзидан турмуш ўртоғингиз ҳам ҳақиқатан ноҳақ тарафдан жой олган ҳисобланади. Бу

дига
лиш
Э
бўла
очик
ган к
мо с
гиз б
тутқ

Ў
Ю

қол
йиш
датн
рига
бир
нин
мева
нин
қўм
Лек
бил
улар
бор
Т
туй
Дей
миш
бут

эшикни бутунлай ёпишдек бир қарорга сизни бошламаслиги керак. Эшик эшиклигича қоладиган бўлса, ичкаридамисиз ёки ташқарида, эшик очилиши керак.

Эшикларнинг ичкаридан очилиши ҳар доим осон бўлади. Сиз ҳақ бўлсангиз-да, алоқа ўрнатиш учун эшик очиқ бўлиши керак. Шунини унутмангки, ташқарида қолган кишининг ташқаридалиги сизга ором бермаса, муаммо сиз билан боғлиқ. Эшикни очишдек бир ташвишингиз бор энди. Ҳозир ичкаридасиз ва қўлингизни эшик тутқичига олиб бориб, уни охишта бурасангиз кифоя!

Ўзингиз билган мева ширин туюлади

Юқорида таъкидлаганимиздек, бир-бирига ўрганиб қолган одамларнинг муҳаббат ҳаяжонини йўқотиб қўйиши тўғрисидаги иддаолари нотўғри. Лаззат ва саодатнинг энг муҳим компонентлари яқинлик, бир-бирига ўрганиб, кўникканликдир. Масалан, Африкадек бир жойда турганингизни тасаввур қилинг. Бу ҳудуднинг ўта лаззатли меваси бор. Аммо сиз ҳеч қачон бу мевани татиб кўрмагансиз. Болалигингизда бу меванинг дарахтига чиқмагансиз. Уни кўнглингиз тусаб, қўмсамагансиз, онагизнинг қўлидан уни емагансиз. Лекин у ерда яшайдиган ҳар бир кишининг бу мева билан боғлиқ шундай кечинмалари бор. Бу мевадан улар оладиган лаззат, сиз туядиган мазадан бир неча бор зиёда бўлади.

Татиб кўраётган неъматимизнинг таъмини яхши туйишимиз учун бу неъмат бизга ошно бўлиши керак. Дейлик, ҳар биримизнинг гилос билан боғлиқ бир ўтмишимиз бор. Гилос томоғимиз, тилимизга текканида бутун ошнолиги билан уни ҳис қиламиз. Гилос – биз

соғинган, биз кутган мева. Худди шу каби муҳаббат учун ҳам соғинч ва яқинлик ғоятда муҳим. Инсоний муносабатларнинг энг муҳим хусусиятлардан бири ошно бўлмоқлик. Чунки вақтга тарқалмаган ришталар бизга торлик қилади. Меҳр-муҳаббатимиз вақт чекловларини кўтаролмайди. Иллоки, ҳеч қачон айрилмайдигандек муносабат ўрнатамиз. Муносабатларимизга бошқача маъно беролмаймиз. Ҳисларимиз бошқачасига нафас ололмайди. Қалбимизда абадият нафасини сипкормаган ҳеч бир ҳис-туйғуга жой йўқ. Қалбимиз абадий севишга мослашган. Бир нарсани яхши кўрганда уни ҳеч қачон тугамайдигандек севамиз. Бир кишини яхши кўрганда ҳеч қачон айрилмайдигандек севамиз. Бирга бўлган, ўрганган, кўп нарсаларни бирга бошдан кечирган севги-муҳаббатимиз кучли ва жиддий маъноларни касб этган бўлади. Бир-биримизга ўрганиб ўтказган вақтимиз бизни бир-биримизга мослаштирган. Остида чуқур маънолар яширинган кечинма ва ўрганиб қолишлик бағрида бутун муносабатларимизни шакллантирганмиз. Бир-биримиздан янада кўпроқ қувват оламиз. Ўзимизга таниш мевалардек бир-биримизни севамиз, соғинамиз, кутамиз. Ўрганиб қолиш ишқимизни зиёда қилади, яқинлик, самимият муҳаббатга қувват беради.

Қани, ўғрилиқни ўрганамиз!

«Яхши муришид кўнғил ўғрисидир».

Қайси куни бир дўстим яхши муришидни шундай таъриф этганида, узок

муддат ўғрилик услублари тўғрисида ўйлаб,
бош котирдим.

«Ўғри» дея алоҳида урғу бериб таъкидлади сўзлаган киши. Одамларни тўғри йўлга йўналтириш, қалбига Ҳақ севгисини жо қилиш кўнгилларни ўғирлашни, кўнгилларни хабарсиз олишни, қалбларни билдирмай забт этишни тақозо қилади.

Мулоҳазаларим натижаси ўлароқ шундай хулосага келдимки, ўғрилар қўллайдиган барча услублардан дўстона муносабат учун ҳам, севимли ва суюкли жуфти ҳалол бўлиш учун ҳам фойдаланиш мумкин экан. Қуйида ҳаёлимга келган «ўғрилик услублари»ни сизлар билан баҳам кўрмоқчиман. Қани, сиз қай бирини қўлашга журъат қилолар экансиз?

Эшик ёпиқ бўлса, ортга қайтманг. Хусусан, ўғрилар учун эшиклар ёпилади, қўша-қўша қулфлар урилади, тўғрими? Сиз дўст бўлишни хоҳлаган киши ёхуд севгисини қозонмоқчи бўлганингиз, ёки севгингизни изҳор қилмоқчи бўлган жуфтингиз кўнгил эшигини ўғридан уйини ҳимоя қилгандек қаттиқ ёпган бўлиши мумкинми? Йўқ, албатта! Эшик сал қия очик бўлади, ҳатто калит атайлаб эшикда ёки йўлакдаги гиламчанинг остида турган бўлиши мумкин. Бироқ сизнинг ичкарига кириш ниятингиз бўлмаса, эшикка қатта қулф осилган, демакдир. Очишни хоҳламаган ёхуд сиз кўрмаган эшикдан кўра қаттиқроқ беркилган эшик бўлмайди. Худди шу ўринда ўғридай бўлишингиз керак. Ярим очик қолдирилган, калит устида унутиб қолдирилган эшикларни очишга шайланасиз. Хусусан, ўта маҳкам ёпилган эшикларнинг ортида муҳим нарсалар сақланишига ўзингизни ишонтирасиз.

Ҳеч ким йўқлигида уйга киринг. Моҳир ўғри уйда ҳеч ким қолмаслигини кутиб, анча пойлайди. Сиз ҳам қўл-оёқлар тортилиб, ҳамма уйкуга ғарқ бўлганида ёки уйдагилар сайёҳатга чиққанида, оҳиста кўнгил уйдан ичкарига кирасиз.

Уни бошқалар тарк этганида, сиз эгаллашга киришинг. Бошқалар уни пайқамайдиган даражада ғафлат уйкусида бўлганида, кўнгил уйига сирғалиб киринг.

Кутилмаган пайтларда уни қўллаб-қувватланг. Баъзан ўғрилиқ қилиш учун уйда ҳеч ким йўқлигини пойлашнинг ҳам ҳожати йўқ. Бу бироз хавfli бўлса-да, моҳир ўғриларнинг услубидир. Зеро, бу ҳолатда уй бе-малол, эшик-деразалар очиқ бўлади. Бундай пайтларда ҳеч ким ўғри қелишидан чўчимайди. Тикир-пикирларга қулоқ тутмайди. Ҳамма ҳаяжон билан кутган муҳим футбол мусобақалари вақти ёки катта қизиқиш билан томоша қилинадиган сериал бошланадиган соатлар моҳирлигини ўзига хос услубда кўрсатмоқчи бўлган ўғрилар учун ноёб фурсат ҳисобланади. Бундай пайтларда кўпинча уйдан ташқарида қолган автомобил, магнитофон, велосипед, янги пойабзалга ўхшаган нарсалар мўлжалга олинади. Имкон топилса, уйнинг ичига ҳам кириш мумкин.

Бундай ўғрилиқ услубини қўллаш учун кўпчилик яшаётган ҳаёт тарзидан ажралиб турадиган яшаш тарзингиз бўлиши керак. Деярли ҳамма ТВ томоша қилаётган вақтда «иш»да бўлишингиз, ҳамма вақтини увол қилаётган

ларни
гинги
келад
аҳам
салар
афзал
бироз
бими
юрит
эмас,

И
Ахир
эшик
лади.
бур.
зийна
топол

Кў
олин
сини
ладиг
ни ўн
тароз
шаки
жойи
бўлс
уйдан

Ю
кўтар
ди. Б

вақтичоғликларга эса бурун жийиришингиз даркор. Кўнгил ўғрилиги ҳам шундай воз кечишларни талаб қилади. Ҳамма қилган ишни қилмаслигингиз, ҳеч ким қилмаган ишга қўл уришингизга тўғри келади. Ҳаммадан ажралиб туришингиз фавқулодда аҳамиятлидир. Кўпчилик биринчи ўринга қўйган нарсаларини, сиз орқага ташлашингиз керак. Кўпчилик афзал кўрган нарсаларни тарк этишингиз лозим. Яъни, бироз «ғалатироқ» яшашингиз керак. Мукаддас китобимизда келган «билмайдилар», «ғафлатдалар», «ақл юритмайдилар» дея таърифлаган кўпчилик тоифасидан эмас, «озчилик»дан бўлишингиз талаб этилади.

Ичкарида сассиз ҳаракат қилинг, оёқ учида юринг. Ахир ўғри бақир-чақир қилиб ичкарига кирмайди, эшикни тақиллатмайди. «Мен келяпман!» демасдан келади. Ичкарида эса ҳеч кимга сездирмай юришга мажбур. Бўлмаса, махфий бурчакларни, кимматбаҳо зебу зийнатлар қутиси, пул сақланадиган темир сандиқни тополмай қўлга тушади.

Кўнгилга кўнгил соҳибига билдирмасдан кириб олинг. Ичкарида унинг нафасини уйғотадиган, ҳавасини оёққа турғизадиган, шайтонини васвасага соладиган ишларни қилмаслигингиз керак. Сўзингизни ўғри оёқ учида айланганидай, хижо-хижо ўлчаб, тарозида тортиб сўзлашингиз лозим. Сўзларингиз шақир-шукур сас чиқармасин, бироқ сизни борадиган жойингизга тезроқ етказадиган даражада аниқ, тиник бўлсин. Ортиқча ва шовқин-сурон билан сўзламангки, уйдан ҳайдалманг.

Юки енгил, баҳоси киммат нарсалар изланг. Ўғри кўтара оладиган нарсаларини елкасига ортмоқлаб олади. Беҳуда нарсаларга тегмайди. Ичкарига киришдек

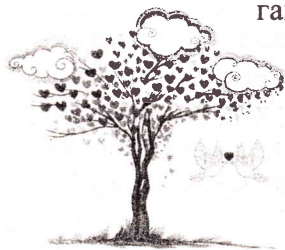
хаётини хатарга қўйишга арзигулик нарсаларни олиб кетади.

Сиз ҳам кўнгил хоналарига кирганингизда кўнгил эгасининг ўзи ҳам унутиб қўйган қимматбаҳо нарсаларини кўришингиз, қўлингиздагиларнинг, яъни сандикда сақлаганларингиз қийматини билишингиз керак. Улар камайса, қанчалик катта мағлубиятга дучор бўлиши мумкинлигини жуфтингизга ўргатишингиз лозим. Ўзини уй эгаси ҳисоблаб, юки оғир нарсаларга кўнгил боғлаган ҳамроҳингизни улардан ҳам қийматлироқ нарсалар борлигидан огоҳлантиринг. Дунё неъматларига эмас, охиратга олиб боришга арзигулик қимматбаҳо нарсаларга разм солинг. Ҳамма шу ерга йиғиб-тўплаган нарсаларга парво қилманг. Ниҳоят, қимматбаҳо нарсаларни елкангизга ортмоқлаганингизда, жуфтингиз ҳам буларни англаб етган бўлади.

Муносабатларингизни парваришланг

Биламан, кўп ва қайта-қайта тавсиялар беряпман. Кетма-кет ёзсам, юз бўлимдан ошган бўларди. Табиийки, буларнинг ҳар бирини эслаб қололмайсиз. Баъзилари бир-бирини такрорлаган ёхуд тугалловчиси ҳам бўлиши мумкин. Дарвоқе, тавсияларнинг кўплиги сизни оилавий турмуш қийин бўлар экан, деган хавотирга бошламасин. Рўйхатни янада узайтирсам-да, кўнглингизни хотиржам қилиш мақсадида қалбингизга сиғдира оладиган тавсияларимни тақдим қиламан. Сиғдирилмаганларим ўзимда қолаверади. Ҳаёт тажрибалари

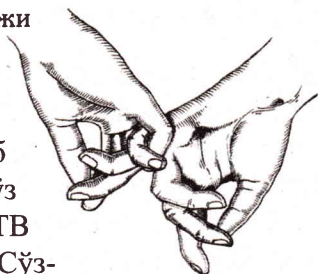

ва синовларидан ўтган тавсияларим, шубҳасиз, муносабатларингиз ва бир-бирингизнинг кўнглингиздан жой олишингизга қаратилган. Қани, бўлмаса, бошладик.

Сизнинг яхши бўлишингизгина етмайди: оилавий ҳаёт узоқ давом этадиган муносабат. Қолаверса, узоқ муддатли, ҳатто чекланмаган муддатли бўлгани учун ҳам алоқа ва муносабатларнинг кўплаб номаълум жиҳатлари бор. Турмушда эр-хотиннинг ҳар томонлама идеал бўлиши оилавий турмушнинг ҳам идеал даражада бўлишини кафолатмайди. Яхши ва идеал кишилар «ёмон ва исталмаган» жуфт бўлиши ҳам мумкин. Шунинг учун нечоғли яхши инсон бўлсангиз-да, муносабатларингизни яхшилаш учун ғайрат кўрсатишингиз зарурлигини унутманг. Ҳисоб-китобларга кўра, оилавий ҳаётнинг дастлабки даври жуфтликнинг муносабатлари туфайли келиб чиқадиган муаммоларни ечиш йўлидаги ҳаракати билан ўтиб кетади. Бироқ бу жараёнда ҳеч ким уларга «муносабатлари»ни «ўзи»дан ажратиши кераклигини гапирмайди. Кўп ҳолларда муносабатлардан келиб чиққан муаммоларни ўзларига йўналтириб, айрилишга аҳд қилишади. Айрилмаган тақдирда ҳам муносабатларнинг ҳаяжони қолмайди. Оилавий ҳаётнинг дастлабки йилларида муаммоларга дуч келсангиз, четдан ёрдам сўрашдан тортинманг. Ўзингизни бу борада айбдор ҳис қилманг, сиз ёмон эмассиз, муносабатларингизда муаммо бор. Бунинг унутманг.

Сўзларингизни танлаб қўланг: оғзингизга келган гапни айтмасликка ҳаракат қилинг. Одатда, яқинликдан пайдо бўлган бетакаллуфлик билан эр-хотин орасида «Барибир сўзимни қайтиб оламан!» «У ҳам менга шундай деганди-ку!...» каби баҳоналар билан аччиқ ва оғир

сўзлар айтилади. Оғзингиздан чиққан сўзларнинг компьютерда бўлганидек «қайтариб ол!» буйруғи йўқ. Айтилган сўз – отилган ўқ. Тасаввур қилинг, ТВ ёки радиода жонли эфирдасиз. Сўзларингиз жонли эфирга узатилаётгандек кетади. Оилавий ҳаётингиз олдиндан ёзиб олинган эфир эмас, гўё бундай кўпол, кўнгилга оғир ботади-ган сўзларни қўллаб, кейинги эфирда яхшироқ сўзларни ишлатиб, узр-маъзур сўрайдиган. Рўй берган ҳар бир зиддиятни фурсат деб билиб, кейинги тўқнашувларда танланган сўзларни ишлатинг. Бузғунчи, ёндирадиган, йўқ қиладиган сўзларни айтишдан тийилинг.

Мулоқим киришлар қилинг: баҳс-мунозаралар, одатда, кичик учқунлардан бошланади. Муносабатлари муаммоли ҳолатларга келган жуфтликларда бундай оғир киришлар, муаммони ечиш учун эмас, тортишувни алангалатиш учун ишлатилади: «Кўрдингми, мен нима дегандим?!» «Яна ҳар доимгидай қиялсан!» қабилидаги сўзлар баҳслашувни асл мавзудан узоқлаштириб, шахсиятга тақайди. Бундай ҳолатда бир-биримизнинг юз-кўзимизга қарамай, беомон қоралашга тушамиз.

Ўзингизни тафтиш қилинг: жуфти ҳалолингизнинг жаҳлини чиқарадиган сўз қайси эканини билиб олгандирсиз. Унинг юрак-бағрини ўртайдиган сўзни истасангиз ари наштадини санчгандай усталик ва эпчиллик билан қўллашингиз мумкин. Ариларга ҳаётида бир мартагина нишини санчиш имкони берилган. Сизнинг наштар санчиш имконингиз жуда кўпга ўхшайди, лекин нишингиз-

ни ботириш билан турмуш ўртоғингизни ҳолдан тойдирасиз. Бу ҳолатда жуфтингиз билан бирга сиз ҳам мағлубиятга йўлиқяпсиз. Яъни турмуш ўртоғингизнинг севгисини йўқотяпсиз.

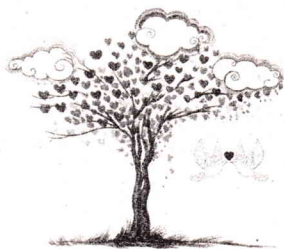
Таъсирга тушганингизни тан олинг ва таъкидланг: хусусан, эркак томони аёл тарафидан таъсирга тушиб қолганини осонгина ҳазм қилолмайди. Мисол учун, аёл: «Сешанба куни кечки пайт ўртоқларим келади, илтимос, ишдан рухсат олиб эртароқ кела оласизми? Мен ош-овқатга уннасам, сиз болаларга қарардингиз», деса, эркакнинг жавоби: «Ишимни чала қолдиrolмайман, олдиндан ваъда бериб қўйган жойларим бор» қабилда бўлади. Бу жавобнинг боиси иш масъулиятидан кўра кўпроқ, эркакнинг аёл таъсирига тушиб қолиш, аёл томонидан бир ишга ундалишга бўлган шиддатли қаршилиқдир. Эркаклар, ҳатто бунини ўзлари ҳам билишмайди. Бу тавсиям эркакларга тааллуқли эканини алоҳида таъкидлашим шарт. Чунки тадқиқотлар аёлнинг эри томонидан бошқарилишга, бир ишга ундалишга аллақачон тайёрлигини, ишларини эрининг хоҳишига кўра мослаштиришга қарши эмаслигини тақозо қилмоқда. Эркакнинг турмуш ўртоғини тушуниши, ишларини унга кўра ўзгартира олишини аён қилиши аёл кишига ёқимли ва ижобий таъсир кўрсатади. Бунини эркаклар билганида эди, қанчадан-қанча қимматбаҳо совғаларга пул сарфлаш, катта ташкилий тадбирларнинг талошидан фориғ бўлишарди. Энди билиб олдингиз. Бунини амалда қўллашнинг энг яқин вақтдан бошлашингиз мумкин.

Маёқни баланд тутинг: янги турмуш қурган жуфтларда ҳар қандай муносабатда бўлиши керак бўлган севги ва ҳурмат кўрсаткичи, деярли тенглашади. Яъни бир-бирини севгани даражасида ҳурмат қилишади

хам. Ҳарқалай, ҳали бир-бирига меҳмон мақомида бўлишади-да. Бир-бирларига ҳурмат-эҳтиромда нуксонга йўл қўймасликка эътибор қаратишди, лекин унинг замирида севги ётган бўлади. Бироқ кейинги йилларда

севги номи остида ҳурматга путур ета бошлайди. Севги ва ҳурмат кўрсаткичи нолга яқинлашиб қолади. Ўзаро севишган кишилар бир-бирининг ёмон сўзларига, озор берадиган муносабатларига тоқат қилиши кераклигини тушуниб, ҳурмат кутиш борган сари тушиб кетади. Унутманг, ҳурмат севгининг пойдеворини ташкил этади. Ҳурмат қилган кишининг севгисини кўриш билан чиндан ҳам севилганингизни ҳис қиласиз. Шунчаки севилиш, ҳурматга арзимаслик, вақт ўтиб шахсиятинингизнинг камситилгани, севган кишинингизнинг мулки эканингиз сизни ғалати «севги»га бошлаб боради. Бу севиш эмас, қўлга киритишдир. Қўлга киритган нарсанингизни севиш вақт ўтиб ҳаяжонини йўқотади. Сиз сергак бўлинг, оилавий ҳаётинингизнинг бошидан бошлаб севги-ҳурмат стандартинингизни баланд тутинг. Севганингиз даражасида ҳурмат қилинг. Эҳтиромингиз даражасида севинг.

ниш
О
ўта
кий
қир
—
С
—
сан
Ў
мал
ди,
бир
бўл
гиз
Ирм
доқ
нар
қил
бўл
либ
ши
дои
бор

«
Е
ган
бил
Жон

Ҳар жуфтликка зарур

«Қарши»нгиздагининг «қарши»сини тушунишга ҳаракат қилинг.

Севган кишингиз билан орангизда бир ирмоқ оқиб ўтаётганини тасаввур қилинг. Уни кечиб ўтиш жуда қийин. Қарши томонда турган севганингиз сизга ҳайкиради:

– Қарши тарафга қандай ўтсам бўлади?

Сиз севган инсонингизга жавоб берасиз:

– Нима кераги бор, шундоқ ҳам қарши тарафдасан-ку!

Ўртангизда ирмоқдан ҳам ортиқ нарсалар бор. Муомала-муносабатдаги тўсиқлар осонгина ошиб ўтилади, деб ўйламанг. Боз устига, бир-бирини севадиган, бир-бирига заҳмат бермайдиган даражада мулоҳазали бўлсангиз ҳам бир-бирингизни ўзаро тушунишда, ўзингизни тушунтиришда, мулоқотда тўсиқларга учрайсиз. Ирмоқнинг қаршисидаги сиз «Нима кераги бор, шундоқ ҳам қарши тарафдасан!» дейиш билан ирмоқнинг нариги қаршисида турган севган кишингизга яхшилик қилгандек бўласиз, тўғрими? Аммо яхшилик қилмоқчи бўлиб, охиригача ирмоқнинг қарши қирғоқларида қолиб кетишингиз мумкин. Сизнинг «қарши»нгиз «қарши»даги кишининг нариги тарафдалигини билиш учун доимий турган жойингиздан ҳам бошқа бир танловнинг борлигини илғашингиз керак.

«Наш мувозанати»ни бузинг

Венгр математики Нейман томонидан ўртага ташлаган курама асосга таянилиб яратилган «ўйин теореси» билан Нобель мукофотига сазовор бўлган математик Жон Наш киссаси ўтган йилларда кинофильм қилиб

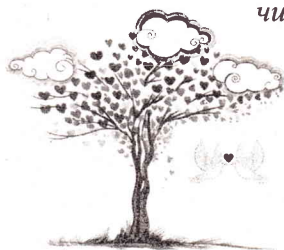
ишланганди. Нашнинг қарашига кўра, икки тур ўйин бўлади: йиғиндини нолга тенглаштирадиган ўйинлар ва бошқалари. Булардан бири – покер ўйини. Ўйинчилар маълум миқдордан ўртага пул ташлашади. Ўйинда ютган ўртадаги пулдан олади, ютқизганларнинг эса ўртага қўйган пулдан борган сари улуши камайиб бораверади. Покер столдан қўзғалгач, ўйин бошланганида стол устида турган пул камаймайди ҳам, кўпаймайди ҳам. Аслида, қўлда ҳеч нарса бўлмайди, лекин пул қўл алмашган бўлади.

Никоҳ – йиғиндини нолга тенглаштирайдиган ўйиндир. Оилавий ҳаётда қанча қўйган бўлсангиз, шунча олишни кутманг. Баъзан олганингиздан ортиғини қўйишингиз керак. Баъзан қўйганингиздан ортиғини оласиз. Столга қўйган нарсангиз бошқасининг қўлига ўтиши учун эмас, столда кўпайиши учун меҳнат қилинг. Мувозанат ва тенглик ортидан югурманг. Акс ҳолда, турмушингизни нолга тенглашган бир ўйинга айлантириб қўясиз.

Ҳис-ғуйғу сармоясини киритинг

Қуйида сизга бир карикатурани тасвирлашга ҳаракат қиламан. (*Проффессор Устун Дўкменнинг «Кичик нарсалар» номли китобидан*). Болқон диёридан бир мусаввирга тегишли деб билинадиган бу карикатурада бўйи, ёши ва вазни тенг икки маҳкум тасвирланган. Маҳкумларнинг оёғига оғир темир доира боғланган. Югани-

мумк
нинг
ги қи
ҳам б
сиб ж
риб ю
қили
Улар
жисм
рассо
бу қар
тасви
казиш

да маҳкумлар бу доирани қўлига олиши керак бўлади. Акс ҳолда, фақат судралгандек юриши мумкин. Карикатурада маҳкумлардан бири шеригининг темир доирасини қўлида кўтариб юрибди. Шериги қийналмай юришда давом этяпти. Иккинчи маҳкум ҳам бекор турмайди. Дўстининг бу яхшилигига муносиб жавоб беради. У ҳам шеригининг доирасини кўтариб юради. Бу ҳолатда иккиси ҳам бир-бирига яхшилик қилишади, лекин ортмоқлаб олган юки ўзгармайди. Уларнинг бир-бирига ўзаро яхшилик қилиши уларнинг жисмоний юкини енгиллатмайди. Хўш, сизнингча, рассом бу карикатура билан нима демоқчи? Рассом бу карикатурани чизиши, бир ёзувчи бу карикатурани тасвирлашга уриниши, мен эса бу тасвирни сизга етказишим ва сиз айна пайтда бу сатрларга кўз нурын-

гизни тўкиб ўкишингизга са-
баб нима? Демак, қаршимизда
ҳар маҳкум ўзининг доирасини
кўтаришини тасвирлашдан кўра
ортиқроқ фарк ва маънони сўз-
лаётган сурат турибди. Эҳтимол,

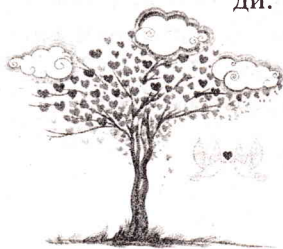

маҳкумларнинг бу ҳаракати оғир те-
мир доираларни елим шардек енгиллатгандир, яна ким
билади дейсиз? Аммо асосий масала жисмоний ўлароқ
ғолиб бўлолмайдиган бир иш учун ҳис-туйғу сармоя-
сини киритиш, бир-бирини қалбан қўллаб-қувватлаш-
дир? Қандай яхши иш, тўғрими?

Эр-хотин орасида ҳам шундай ҳис-туйғу сармоя-
сини киритиш тақозо қилинадиган ҳолатлар бўлади.
Жуфти ҳалолингизга жисмоний фойдаси бўлмаса ҳам,
маънавий фойда кўриш имконини беролмайсизми? Бир
дудок учун биргина табассум кўплик қиладими? Чарча-
ганимизда асабийлик ва шикоятни эмас, меҳрибонлик
билан муомала қилишни танлашимиз бизга қанча юк
юклаб, ёнимиздаги кишининг юкини қанчалик енгил-
латади? Боз устига, табассумни «садақа» ўрнида кўрган
Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг муносиб уммати
бўлишга ҳаракат қилаётганимизда...

Доим қила оладиган ишингиздан ортиғи бўлади

Баҳор келганида чор-атрофда гулу чечаклар очила-
ди. Баҳорда дов-дарахт ранг-баранг жило-
лари билан кўзни қувонтиради. Дера-
зани очганда хушбўй ифорлар хонани
тўлдиради. Куннинг исталган пайтида
ҳовлимизда қушчаларнинг навоси жа-
ранглайди. Қирларда, катта йўллар бўйи-

даги майсазорларда капалакларнинг кўнгилни кувнатадиган рақсларини томоша қиламиз. Мевалар туга бошлайди. Шундай пайтда бунча шовқин-сурон ва ғалаённинг нима кераги бор, дея оламизми? Баҳор қутисидай сассизгина келса-ю, ичидагиларни санаб-ўлчаб қабул қилиб олсак, бўлмайдами?

Бўлмайди-да! Роббимиз бизга юборганларини, албатта, мисли кўрилмаган «ҳады гул қоғоз»лар ичида тақдим этади. Шунчаки, ҳожатимиз раво қилиб қўя қолинмайди. Алоҳида мамнун қилинамиз, ундан зиёда севинтириламиз, ҳатто эркалангандек бўламиз. Ҳеч бўлмаса, баҳордан шундай сабоқ олайлик. Турмуш ўртоғимизнинг эҳтиёжларини (айниқса, моддий эҳтиёжларини) қаршилашни кифоя санамайлик. Ҳар доим биргина зиёдамиз бўлсин. Фақатгина бир зиёдалик!

Қизғин жанжалдан жонбахш изҳорлар

Турмуш ўртоғингиз билан сафарга тайёрланыпсиз. Сиз жомадонларни ҳозирлаяпсиз. Бир ой уйда бўлмайсиз. Чиройли саёҳат режалаштиргансиз.

Шундоқ уйдан чиқаётганингизда, пойабзал жавони устидаги тўлов қоғозига кўзингиз тушади. Телефон тўлов қоғози... Уни тўлашини айтиб, турмуш ўртоғингизга бергандингиз, олишни унутибди. Ёхуд олиб қўйиб, тўлашни унутибди. Бир ой ичида тўланмаса, ҳам телефон узиб қўйилади, ҳам сиз томондан бир хатолик ўтмаган ҳолатда, фоизни тўлашга мажбур бўласиз.

Нима қиласиз? Қуйида икки хил диалог билан тўлов хабарномасини фарқли тарзда тўлай олишингиз мумкинлигига гувоҳ бўласиз.

Диалог А

Ғазабланасиз. Олдин ҳам турмуш ўртоғингиз бундай хатоларга йўл қўйганини эслайсиз. Қўлингиздаги хабарномани сил-китиб, турмуш ўртоғингизга қараб, ғазаб билан гапира бошлайсиз. Ўтмиш-га ва хатоларга йўналасиз, муаммони ечиш ўрнига, ва-зиятни баттар чигаллаштирасиз:

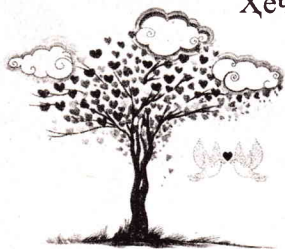
«Ваъда берган сизмидингиз? Мана, яна тўловларни тўламабсиз?!»

Эсингизда бўлсин, кечаги қуёш билан бугун ювган кирларингизни қуритолмайсиз. Ўтган замонга диққат қаратиш, тузатиши мумкин бўлмаган хато (фаромуш-хотирлик)ни яна юзага чиқаради. Бу ҳолатда хатолар-ни муҳокама қилиш бир четда қолиб, шахсият устида тортишишга ўтасиз. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алай-ҳи васалламнинг нақ тўққиз йил (камида уч минг икки юз саксон беш кун!) Анас розияллоҳу анҳуга бажар-маган ишлари учун «Нимага қилдинг?», йўл қўйган хатоси учун «Нега қилдинг?» демагани «кечанинг қуё-ши билан бугуннинг кирларини қуритмаслик» ўларок изоҳлаш учун айни муддао. Бу жумла шундай таҳқир-лаш жараёнини бошлаб юборади:

«Тўловни тўламагансиз. Олдин ҳам тўламаган-дингиз. Ҳар доим шундай қиласиз. Бепарвосиз.

Ҳеч ишга ярамайсиз. Муаммо тўловнинг тўланиши эмас, сизнинг шахсиятин-гизда!»

Асосли сабабларини келтира бош-лайди, лекин сиз ҳеч бирини қабул қи-лишни истамайсиз:

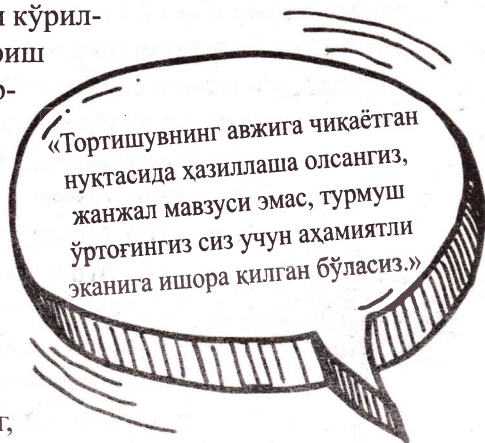
«Ҳа, ҳечам қўлингиз тегмади, демак! Бориб шу тўловни тўлаш ярим соатгина вақтингизни оларди!»

Турмуш ўртоғингизга муносиб кўрган «ёрлиғингиз» ни каттик ёпиштириб қўясиз. Вақти йўқлигини муаммо сифатида қабул қилолмайсиз. Чунки, сиз муаммо сифатида вақт зиклигини эмас, турмуш ўртоғингизнинг ўзини кўришга аҳд қилгансиз. Шунинг учун унинг ўз шахсиятини ҳимоя қилиши учун бўш майдон топиб олишига қўйиб беришингиз керак. Акс ҳолда, ҳужум манзилингиздан чиқиб, бўш қўл билан қоласиз. Ғазабингиз ўзига нишон тополмайди. Бундан бу ёғига муаммони ечишга эмас, жуфтингизни йўқ қилишга уринаётганингизни биласизми?

Ким айбдорлиги борасида баҳслашасиз:

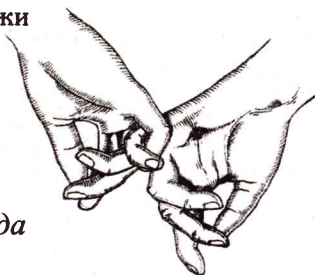
«Уйга қайтганимизда телефонимиз тармоқдан узиб қўйилган бўлса, сиз жавобгар бўласиз. Тагин сизнинг беғамлигингиз туфайли қарз кечиккани учун пеня тўлашга мажбурмиз!»

Сўнгги ҳамлани мисли кўрилмаган завқ билан тушириш арафасидасиз. Сизни кўрган киши анчадан бери шу фурсатни пойлаб юрганингизни ўйлайди. Ёхуд ростдан ҳам «Ҳали шу тўловни бир тўламасин-да, унга кунини кўрсатсам!» деган фурсат пайдамидингиз? Майли, қўяверинг,

«Тортишувнинг авжига чикаётган нуктасида ҳазиллаша олсангиз, жанжал мавзуси эмас, турмуш ўртоғингиз сиз учун аҳамиятли эканига ишора қилган бўласиз.»

кечикканлик учун пеня тўлаш-
га арзигулик зафар қозониш
арафасидасиз.

*Муаммо сабаблари устида
тортишасиз:*

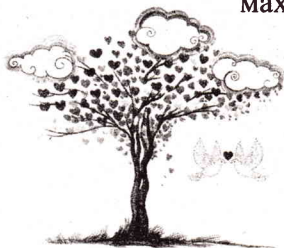
«Ишларингиз кўп бўлса мен нима
қилай? Бу тўлов тўланиши керак. Бунни яхши била-
сиз!..»

Ҳам хаддан ортиқ бандлигини важ сифатида қа-
бул қилмайсиз ҳамда кичик фаромушхотирликни ке-
чиролмайсиз. Энди турмуш ўртоғингизнинг қочиб
кетадиган ҳеч бир жойи йўқ. «Бу тўлов тўланиши
шарт!» дейиш билан бошқарув ўз қўлингизда экани-
ни очиқ-ошкора эълон қиляпсиз. Юрагингизни бир
тафтиш қилиб кўринг. Боякиш эркак (кичик эҳтимол
билан шўрлик аёл) эзилди, адо бўлди, боши берк кў-
чага тушиб қолди. Аслида, жуда оғир бир тўлов ба-
далини ўтади.

Натижа:

Телефон тўлагани ёки тўламагани билан барибир
сизга ярамайдиган бир эркак (аёл) барпо қилиш йўли-
дасиз. Аслида, ютқизган сиз, ўзингизга муносиб бил-
майдиган, қийматини туширган турмуш ўртоғингиз
бор энди. Бундан кейин шундай одам билан яшашга
маҳкумсиз. Аслида, бадал ўтаётган киши
ўзингизсиз!

Энди юқоридаги диалогни бир чет-
га қўйлик. Фильмни бошидан қайта-
дан олайлик. Муаммони турмуш ўр-
тоғингизга хужум қилиш сабабига ай-

лантирган эмас, муаммони ечишга ҳаракат қилаётган ва муаммога сабаб бўлганига қарамай, турмуш ўртоғини қадрлаган киши сифатида вазиятга назар ташланг.

Диалог Б

Келгуси замонга диққат қаратасиз ва муаммони ечишга ҳаракат қиласиз:

«Бу тўловни тўлашимиз керак, қўшнилардан илтимос қилсакмикан?»

Муаммони кўрдингиз ва муаммо устида қолдингиз. Келажакка йўналтираётганингиз муаммони ҳал қилиш ниятида эканингизни кўрсатади. Орқангизга қарамасдан, хавфни олдиндан сезиб ҳаракатга ўтасиз, зарарнинг қаеридан қайтсангиз ҳам қор қилишингизни биласиз. Қолаверса, турмуш ўртоғингизнинг шахсиятини ҳам ўртага судрамадингиз. Чунки муаммо турмуш ўртоғингиз эмас, тўланмаган тўлов!

Бундан кейин нима қилишингиз мумкинлигига эътиборингизни қаратасиз:

«Телефонни автоматик тўловга ўтказсак яхши бўларди. Тўловларни шохобчага бориб тўлаш сизга ўнғайсизлик туғдирмоқда...»

Турмуш ўртоғингизнинг тутумини муаммо қилганингизда, бу ечим йўлини кўролмасдингиз. Боз устига, «Тўловларни шохобчага бориб тўлаш сизга ўнғайсизлик туғдирмоқда...» дейиш билан уни тушунганингизни ифода этдингиз. Бундан кейин ўзини тушунадиган турмуш ўртоғи борлигини билган ҳолда, янада эътиборли бўлишига ишонишингиз мумкин. Қолаверса, шу баҳонада унга нисбатан меҳрибон ва мулоҳазали эканингизни

хам кўрди. Нақ муаммо-муноза-
ра чиқиши керак бўлган жойда,
ширин муҳаббат мевасини пай-
до қилдингиз. Тўловни пеняси
билан тўлашнинг моддий бадали-
га тенг келолмайдиган гўзал ютукни
қўлга киритдингиз!

*Қўлингизни кўтариб, душманликка ва тўқнашувга
яқун ясайсиз ва сафарингиз чиройли ўтиши учун қўлингиздан келганини қиласиз:*

«Бўлақолинг, ҳаётим. Ҳозир йўлга чиқиш арафаси-
да асабимизни бузиб, бир-биримизни хафа қилмайлик.
Тўлов хабарномаси экан-да! Бўлар иш бўлибди. Ин-
шааллоҳ, бир чорасини топиб, борган жойимизда ҳам
тўловни тўлай оламиз...»

Қозоняпсиз. Чунки муаммони муаммога қўшиб, ва-
зиятни чигаллаштирмадингиз. Айни пайтга диққат қа-
ратдингиз. Сизни завқли сафар ва ширин суҳбат кутаё-
тир. Тўловингиз тўланмаса ҳам саодатингиз барқарор.
Яхши биласизки, бир-бирингизни тўловлар тўлангани
учун севмайсиз. Яъни, сизнинг севгингиз шартли севги
эмас. Хайрли йўлдасиз.

Муаммони бир томонга қўйиб, ечим учун иккингиз
ҳам нариги томонга ўтасиз:

«Тўлов хабарномалари кўп келади. Тагин ҳеч қутил-
маган пайтда. Яхшиси, бироз эътиборли бў-
лишимиз керак. Тўлов хабарномалари
келган заҳоти икковимиз ҳам кўради-
ган жойда турсинки, унутмайлик».

Қўлдан бой берганингиз пул бўлса
ҳам, бир-бирингизни назарингиздан

туширмайсиз. Қадр-кийматингиз ўша-ўшалигича қолади. Муаммо – тўланмаган тўловнома эди, вассалом. Тўловни тўладик, деб ҳисобланг!

«Тўғри жанжал»нинг тўққиз тўғриси

Идеал умр йўлдош бўлиш учун ҳеч қачон жанжаллашмайдиган, тортишмайдиган эр-хотин бўлиш тақозо қилинмайди.

Саодатли ҳаёт кечиришни хоҳласангиз, тортишмасликни эмас, тортишувдан қандай четда қолишни, келишмовчиликдан қандай қилиб фойдаланишни ўрганишингиз керак. Қайси мавзуда бўлишидан қатъий назар, ҳар қандай баҳслашув ҳисобдан чиқиб кетадиган пайти бўлади. Бу ҳолатда, одатда, баҳс-мунозарага сабаб бўлган ҳолат эмас, шахсиятлар нишонга олинади. Келишиш эмас, қарши томоннинг овозини ўчириб қўйиш, уни чорасиз қолдириш бош мақсадга айланади. Тузатиш учун эмас, яралаш ва вайрон этиш учун гапирилади.

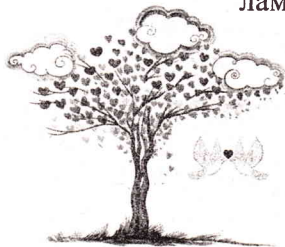
Бу боскичга яқинлашганингизни пайкаган заҳоти вазиятни ўнглаш учун нималар қилишингиз мумкинлигига йўл кўрсатадиган тавсияларни санаб ўтаман. Хоҳласангиз, бу рўйхатга сиз ҳам янги моддалар қўша оласиз.

Тортишувнинг ўртасида, қутилмаганда гапни жанжалга алоқаси бўлмаган масалага буриб юборинг: «Бу рўмолни қачон олдинг? Роса ярашибди!» «Болалар бугун мактабдан ваҳли қайтишадими?» Бу ҳолатда ҳисларингизни бошқара олишингиз имконини берадиган бир бўшлиқ пайдо қиласиз. Қолаверса, ўзингиз ва умр йўлдошингизга ҳис-туйғуларини назорат қилиб олиш учун фурсат яратасиз.

Ҳазиллашинг: «Жаҳли чикқанидаям чиройли бўлади менинг хотиним!» Тортишувнинг авжига чиқаётган нуқтаида ҳазиллаша олсангиз, жанжал мавзуси эмас, турмуш ўртоғингиз сиз учун аҳамиятли эканига ишора қилган бўласиз.

Тана тилини ишлатинг: умр йўлдошингизга меҳр-муҳаббат билан яқинлашинг. Баҳс-мунозара қизғинлашган нуқтада, орангиздаги жисмоний масофа ҳам ортганини кўришингиз мумкин. Умр йўлдошингизга тегиниш бу узоқлашишни тескарисига буриб юборганидек, ҳиссий яқинлигингизни ҳам янгилайди. «Биламан, бундай қарорга келиш сен учун осон эмас...» каби.

Турмуш ўртоғингиз билан бир томонда эканингизни билдирадиган сўз айтинг: «Тўғри айтяпсан, жоним, бу иккимизнинг муаммомиз», «Уй жиҳоз-

ларининг эскилиги мени ҳам хижолат қилади. Мен ҳам меҳмонларимизни чиройли муҳитда кутиб олишни хоҳлардим». Бундай сўзлар нима устида тортишаётганингиздан кўпроқ, нима учун тортишаётганингизни юзага чиқаради. Жанжални кераксиз ва бузғунчи қилган нарса аксарият ҳолларда нима учун тортишилаётганини унутиб қўйишдир.

Ортга чекинишни билинг: ўзингизни боши берк кўчага тушиб қолишдан қутқаринг. Жанг санъатларида бўлганидек, қаршингиздагини «енгишингиз учун» ўзингизга биров ортга чекинадиган майдон қўйишингиз керак. Умр йўлдошингиз билан олишмаяпсиз, албатта. Лекин тортишувнинг ховурини пасайтириш учун «рақиб»ингизни кучсизлантира олиш укувингиз бўлиши керак. Шунинг учун ҳар доим унинг кўнглини оладиган бир илтифотни заҳирангизда сақланг. Унга пиёланинг тўла томонини кўрганингизни ҳам кўрсатинг. Турмуш ўртоғингизнинг фикрича, болаларга эътиборсизлигингиз тортишма мавзусига айланган бўлса, «Болалар билан шуғулланиш мен учун энг завқли иш. Сен фарзандларимиз билан шуғулланганингиз менга бу ишда ҳожат қолмагандек бўлади, уларнинг сендай онаси борлигидан хотиржамман», дейишингиз мумкин. Бу билан ҳам турмуш ўртоғингизни эътироф этган, ҳам ўзингизни ҳимоя қилиш учун махсус ҳудуд очган бўласиз.

Танаффус қилинг: тортишувингиз жанжалга айланиб бораётганини пайқаганингиздаёқ ё турган жойингизни ўзгартиринг ёки беш дақиқагагина бўлса ҳам танаффус қилинг. Бу ҳолатда ҳамманинг турган жойидан фарқли мавқега етиш учун фурсати пайдо бўлади. Қизишганда бир-бирингизни камситганингизни, таҳқирлай олган

нингизни, оғринтирганингиз, тузалмайдиган жароҳатлар оча олганингизни фақатгина мана шундай танаффусларда пайқай оласиз.

Тортишувнинг бир тарафида эканингизни унутманг: жанжаллашсангиз ҳам барибир бир-бирингизга яхши бўлиши учун бирга эканингизни, жанжални бир-бирингизга қарши эмас, ўртадаги муаммо ва тушунмовчиликка қарши олиб бораётганингизни унутманг.

«*Барибир ярашамиз!*» деманг: қиска муддатли мулоқотларда қарши тарафга нисбатан жуда назокатли муомала қилиш осон. Муддат назокатингизни синовга тортмайдиган даражада қиска ва бу киши билан бошқа ҳеч қачон учрашмаслик эҳтимоли сизни мулойим муомала қилишга ундайди. Ваҳоланки, никоҳдек узок муддатли муносабатларда «Барибир узр сўрайман-ку, ярашиб кетамиз!» «Аввал ҳам жанжаллашган эдик, ҳеч нарса бўлмаганди!»га ўхшаган ямоқ-курок сабаблар билан озор берадиган ва кўнгилни вайрон қиладиган хужумларга ўтамиз.

Бир-бирингизнинг яхши томонларингизни кўринг ва кўрсатинг: тортишувлар уммон ўртасидаги маҳобатли долғаларга ўхшайди. Уммон қанчалик чуқур бўлса, тўлқинлар ҳам шунчалик баланд бўлади. Уммон қанчалик бепоён бўлса, тўлқинларни ошиб ўтиш мажбурияти ҳам шунчалик кўндаланг туради. Оилавий ҳаёт ҳам чуқур ва кенг денгизга ўхшайди. Тўлқинлари борлиги етмаганидек, тўлқинларидан қочишнинг ҳам имкони йўқ. Шундай

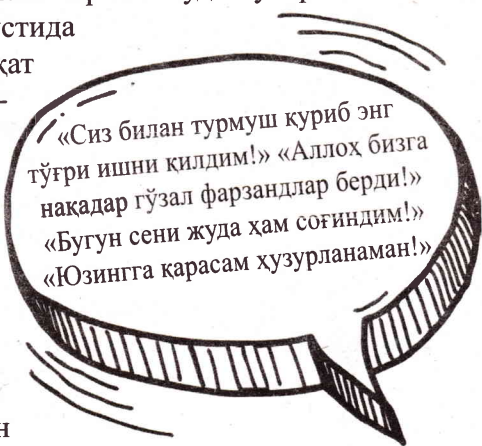

экан, тўлқинларга тайёр туринг. Бўрон бўлмаган кунларда, шамол турмаган ва қуёшли ҳавода бу чуқур ва кенг уммонда яйрангки, вақти келиб, тўлқинларнинг ҳам чекинишига ишонч ҳосил қилинг. Саодатли жуфтликлар бир кунда камида беш марта ўзи ва оилавий ришталари ҳақида ижобий фикрларни тилга олишади: «Сиз билан турмуш қуриб энг тўғри ишни қилдим!» «Аллоҳ бизга нақадар гўзал фарзандлар берди!» «Бугун сени жуда ҳам соғиндим!» «Юзингга қарасам ҳузурланаман!» Эҳтимол, бундай ҳис-туйғуларни бир кунда беш мартадан кўпроқ ҳис қиламиз, лекин негадир тилга олишни керак, деб билмаймиз. Аксинча, турмуш ўртоғингизнинг яхши томонларини кўринг ва кўрганингизни очик-ойдин кўрсатинг. Балки кўрганингизни кўрсатиш ниятингиз кўришингизга ёрдам берар...

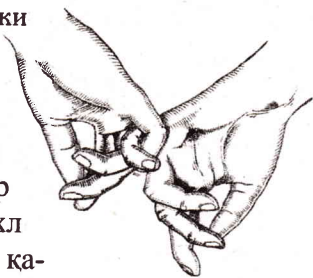
Уйингизда нур тезлиги қанча?

Ўзингизни бепоён ва узун оппок саҳифа устида юрган миттигина, лекин онгли бир мавжудот ўлароқ тасаввур қилинг. Саҳифа устида яшаётганингиз учун фақат саҳифанинг ҳажмини биласиз. Яъни кўпи билан икки ҳажми илғай оласиз — қоғознинг эни ва бўйини биласиз. Қоғознинг устида тик турган ва қоғоз юзасидан четдаги учунчи ҳажмдан хабарингиз йўқ. Ҳолбуки, биз яшаётган

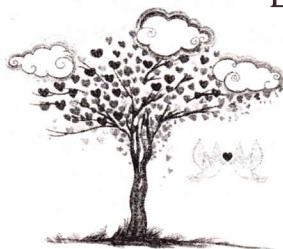
«Сиз билан турмуш қуриб энг тўғри ишни қилдим!» «Аллоҳ бизга нақадар гўзал фарзандлар берди!» «Бугун сени жуда ҳам соғиндим!» «Юзингга қарасам ҳузурланаман!»

ва хабардор бўлган икки ҳажм-
дан ташқарида учинчи ҳажм
ҳам бор. Учинчи ҳажмда бўлган
бир киши сиз кезиб юрган ҳар
нуктага хоҳлаган масафодан дахл
кила олади. Масалан, қўлидаги қа-
лам билан қоғознинг дуч келган жойига

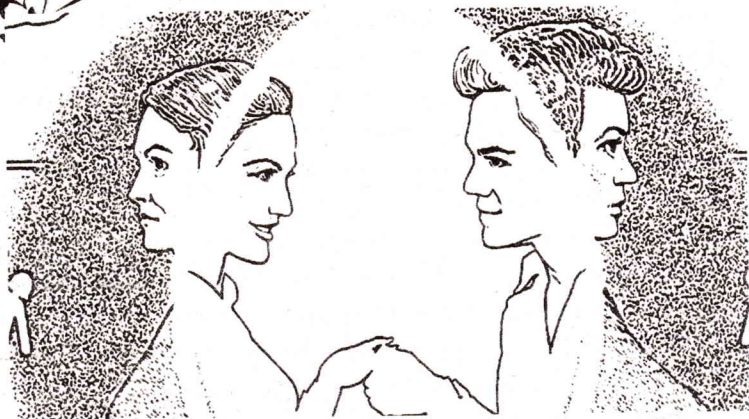

хоҳлаган тарзида етиб бора олади ва сиз айланиб юрган
ҳар қандай нуктага ёзиши мумкин. Бироқ кезиб юрган
саҳифангиз юзасига учинчи ҳажмдан дохил бўлган ҳа-
ракатларни икки ҳажм ичида изоҳлай оласиз. Масалан,
саҳифа устида ўнгдан чапга юрсангиз учинчи ҳажмдан
узанган қалам ёзган ҳарфларни ёхуд сўзларни бир қа-
торга қўясиз. Дейлик, қалам «Дарахтлар мева беради»
жумласини ёзади. Сиз аввал «дарахтлар» сўзини кўра-
сиз, сўнгра «мева» сўзини илғайсиз. Сиз яшаётган икки
ҳажмда «дарахтлар» «мева»дан аввал келади, «мева»
«дарахтлар»дан кейин келади.

Аслида, қалам соҳиби сиз яшаётган икки ҳажмнинг
ҳар бир нуктасига тенг масофада турган бўлади. Ва
ҳар қандай нуктага хоҳлаган пайтида қўли етади. Бу
томондан ўйлаганда, аниқ-тиниқ равишда аввалдан
кўрганингиз ва номини «сабаб» деб атаган сўзларнинг
кейинчалик ҳар гал кўрганингизни ва номини «окибат»
деб қўйган сўзларнинг ёзлишига уларнинг бирор алоқа-
си йўқлигини тушунишингиз мумкин.

Ер юзи саҳифасида аввал «дарахт»ларни
кўрамиз, кейин «мевалар»га кўзимиз
тушади. Лекин шунчаки кўрамиз.
Кўриш эса нурнинг кўзимизга етиб
келиш тезлиги билан чекланган. Бу
вазиятда худди саҳифанинг икки ҳаж-

мига маҳкум бўлиб қолган мавжудот мисолимиз. Аввал дарахтни, сўнг мевани кўриш бизнинг тўрт ҳажмда чекланганлигимизга боғлиқ. У ҳам саҳифанинг эни-бўйидек нурнинг бизга етиб келиш тезлигига боғлиқ.

Нур тезлиги биз ичида навбат билан айланиб юрган саҳифа қоғозига ўхшайди. Замонлардан бери одатланиб қолган вақт кетма-кетлигини – аввал, ҳозир ва кейинни аслида нур тезлиги белгилайди. Масалан, осмонга қараганимизда юлдузларни кўрамыз. Ваҳоланки, биз кўрган юлдузлар аввалги юлдузлардир, чунки, бир неча нур йили узоқликдаги юлдузнинг нури «ҳозир» кўзимизга тушган. Ҳозир кўзимизга тушган нур ким билади, юлдузнинг неча йил олдинги ёруғлиги экан. Юлдузларнинг «ҳозир»ги нури эса бизга «кейин» келади. Агар юлдузлар онгли мавжудот бўлса эди, уларни кеч ангашимиздан норози бўлишарди.

Кундалик ҳаётда ҳам ўртамиздаги мулоқотларнинг вақт жойлашувини нур тезлиги белгилайди. Юзма-юз қараганимизда турмуш ўртоғимизнинг юзида акс эт-

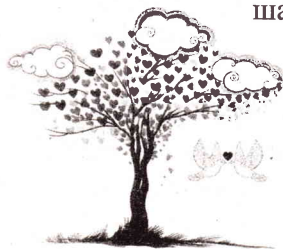
ган нур назарий жихатдан биз-
га «бироздан кейин» келади.
Бироқ бу «оз» шунчалик озки,
ҳисобга ҳам келмайди, гўё ўша
лахзадаёқ жуфтимизни кўрамиз.
Дейлик, ёруғлик тезлиги пасайди.

Рўпарамизда ўтирган кишининг юзи-
ни, эҳтимол, бир неча дақиқалардан кейин кўрамиз.
Турмуш ўртоғимизнинг табассумини бир неча дақиқа-
дан кейин кўриш азобини бир тасаввур қилинг-а? Те-
левизор экрани ё компьютер мониторининг очилиши-
ни кутгандай ҳаяжон билан қараб турардик. Ёруғлик
тезлиги шунчалик пасайиб кетса, бошқача айтганда,
ёруғлик хонанинг бир деворидан иккинчи деворигача
бир йилда етиб борганида, севгимиз кечикарди. Ширин
жилмайишлар бир йилдан кейин кўринарди. Сўзлари-
миз кеч етиб борарди.

Энди яна ўз хонадонингизга қайтинг ва ўзингиздан
сўранг: «Бизнинг уйда ёруғлик тезлиги қанча?» Тур-
муш ўртоғингизнинг сизга меҳрибонлик билан муро-
жаат қилишини бир неча кундан кейин пайқайсизми?
Фарзандингизнинг меҳр истаган илтижоли нигоҳла-
рини йиллар ўтиб, улғайганида, оталик меҳри кемтик-
лигининг ярасини очганида кўрасизми? Уйда «Аввал
у узр сўрасин, мен ундан кейин», дея барини ёруғлик
тезлиги белгилаган аввал-кейинларга кўра ҳаракат

қиласизми? «Майли-да, ярашиб оламиз», дея
шафқатсизларча оғринтирадиган дило-
зорларданмисиз? Ярашишга навбат
келганида ёруғлик тезлиги пасайиб,
ярашишга ишорангиз манзилига жуда
кеч етиб борса-чи? Ёруғлик тезлигига
ишониб бўлармиди?

Бизни замон ичига кўйган Яратган «аввал» ва «кейин»ларни фақат ҳикмати тақозоси билан белгилайди. Шу ҳолда тўрт ҳажмли саҳифанинг ўрта-сида ўз ҳисобларингиз билан «аввал» узр сўраган сиз бўлсангиз нима қилади? «Кейин жавобини кўрмасам, нега ҳозир яхшилик қилишим керак?» деб ўйласангиз, демак, ўзингизни тўрт ҳажмга маҳкум этган бўласиз. Ваҳоланки, қадар қалами «аввал» деб билганингизни «кейин»га, «кейин» ўлароқ билганингизни «аввал»-га айлантириши мумкин. Хусусан, ёруғлик тезлигидан ошиб ўтганимизни бир тасаввур қилиб кўринг-а?! Ёруғлик тезлигида яшайдиганлар дунёсида, аввал узр сўраган, реал ҳолатда узрини пайсалга солади. Чунки вақт тескарисига оқади. Ёруғлик тезлигида яшаганимизда ярашиш учун қарши тарафдан биринчи қадамни кутган киши ўз ҳажмидаги «авваллар» ва «кейинлар»га телбаларча берилиб қолганини кўриб, аччиқ кулимсираган бўлардик.

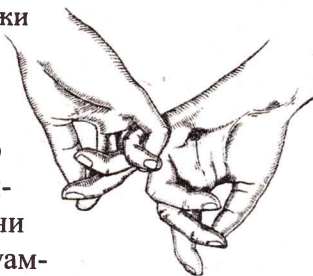
Яхшиси, ўз ҳисобларингизга кўра ўлчаган қаламларингизни синдиринг. Қадар қаламига ишонинг. Сиз фақат айни пайтда ўзингизга юклатилган вазифани ба-жаринг. Ҳалиям қоғоз устида ўралашиб юрибсизми?

Беш бармоқ ҳисоби

«Муаммосиз турмуш» дедингизми? Нега оилавий турмуш муаммосиз бўлиши керак? Нега одамлар ҳар бир ишнинг ўзига яраша муаммо-ю ташвишлари борлигини оддий қабул қилар экан-у, фақат оилавий ҳаёт муаммосиз бўлсин деб ўйлашаркан?

Ҳолбуки, бошқа ҳамма жойда муаммо бор. Инсоний муносабатларнинг ҳар хил турида ўзига яраша доғ бор. Айниқса, умр йўлдошлар орасида муаммолар ва

паст-баландлар бўлмаслигини тасаввур қилиш қийин. Қолаверса, муҳаббат учун баробар бўлсангиз, (хоҳ муҳаббат натижасида бўлсин, хоҳ муҳаббатни бунёд қилиш учун бўлсин) муаммосиз, паст-баланд, зиддиятсиз яшаш орада алланималардир табиий эмаслигига ишора қилади. Қачонки, турмуш ўртоғингиз билан боғлиқ муаммоларга йўлиқсангиз, кафтингизни очиб, бармоқларингизни сананг.

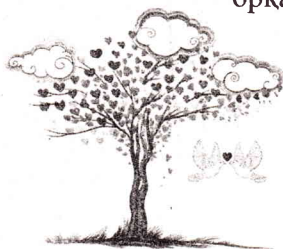

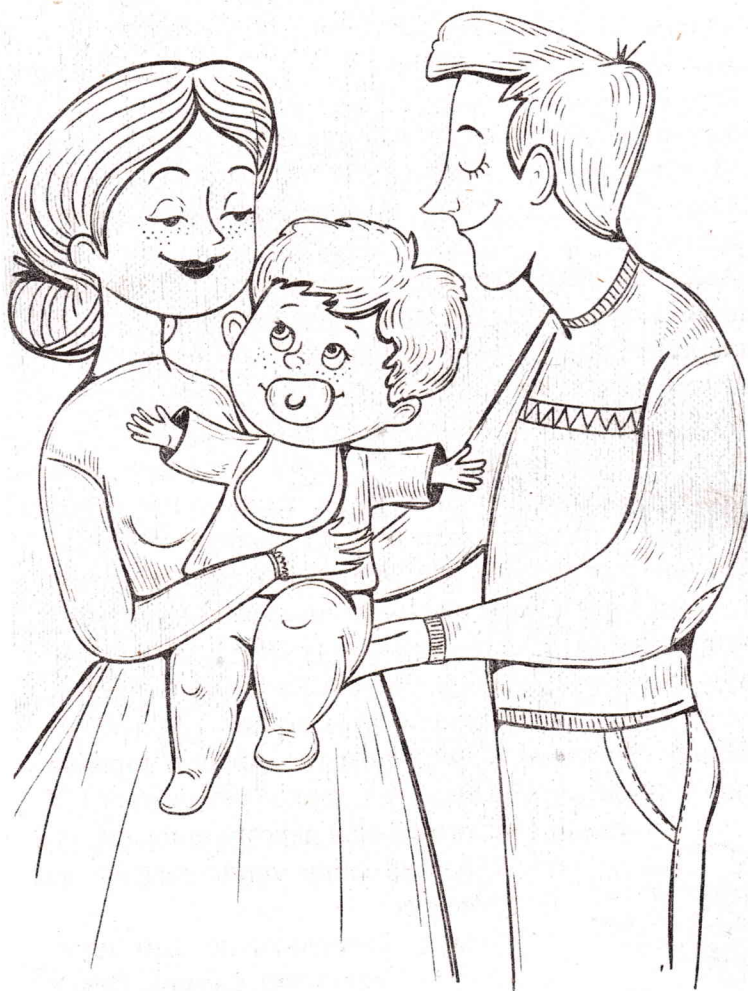
Аввал бошбармоғингизга қаранг. Сизга энг яқин бўлган бармоғингиз. Қолган тўрт бармоқнинг ҳаракатларини бошбармоғингиз белгилайди. Керак бўлганида ҳар бир бармоқнинг ёнида ҳозир бўлади, ёрдамга ошиқади. Бошбармоғингиздан воз кеча оласизми?

Турмуш ўртоғингиздан-чи? Сизга ҳаммадан яқин жуфтингиз экан, уни ҳаётингиздан юлиб, кесиб иргита оласизми? Ҳар қандай ҳолатда шундоқкина ёнганингизда ҳозир экан, умр йўлдошингизни назарингиздан четда қолдира оласизми? Ҳаётингизда ҳамма нарса унинг яқинлиги билан севимли туюлмайдими сизга? Бутун қавм-қариндош билан муносабатларингизни турмуш ўртоғингизнинг яқинлиги тўлдиради, тўғрими?

Энди кўрсаткич бармоғингизга қаранг. Чиройли бирор нарсани кўриб қолсангиз, дарҳол уни узатасиз. У орқали ўзингизга ёкқан нарсага ишора қиласиз. Тўғри жавобни унинг воситасида белгилайсиз.

Турмуш ўртоғингизни ҳам шунча одамлар орасидан бармоқ билан кўрсатишга муносиб деб билмайсиз-

ми? Илк бор кўрганингизда, илк бор севганингизда, юрагингиз илк бор унга исинганида қалбингиз худди кўрсаткич бармоқдек уни сизга кўрсатганди. Энди қалбингизнинг ишорасини қандай қилиб ёлғонга чиқарасиз?

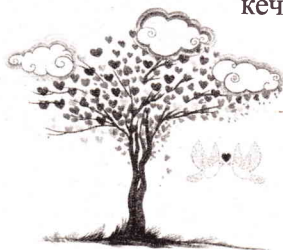

Қалбингизнинг танловига қандай қилиб ишонмайсиз? Қолаверса, кейинчалик кўрсаткич бармоғингиз билан кўрсатишга арзийдиган чиройли дамларни турмуш ўртоғингиз билан бирга бошдан кечирмадингизми? Кўрсаткич бармоғингиз кўрсатишга арзирли деб топган тўғриларни у билан бирга баҳам кўрмадингизми? Қалбингиз ишора қилганни энди қўлингизнинг орқаси билан нари сурмоқчимисиз?

Ўрта бармоғингизга қаранг-чи. Бармоқларингиз орасида энг узун бу. Баландда туради. Ҳаммасидан юқорига узанган. Ўрта бармоғингиздан воз кеча оласизми? Ҳаммасидан узун дея уни кераксиз санайсизми?

Жуфти ҳалолингизни-чи? Барча аёллар ёки эркеклар орасида қалбингиз сирларига ошно бўладиган даражада фарқ қилиб турмайдими у? Барча аёллар ёки эркеклар орасидан сиз учун махсус ажралиб келган эмасми? У сиз учун юксак мавқеда эмасми? Сизни барча бошқа аёллар ёки эркеклардан устун кўрмадими? Ундан воз кеча оласизми? Уни ҳар қандай аёл ё эркекдек кўроласизми?

Номсиз бармоғингизга қаранг энди. Қанча пайтдан бери бармоғингизни ўраб турган олтин ёки қумуш никоҳ узугини илк таққан кунингизни эсланг.

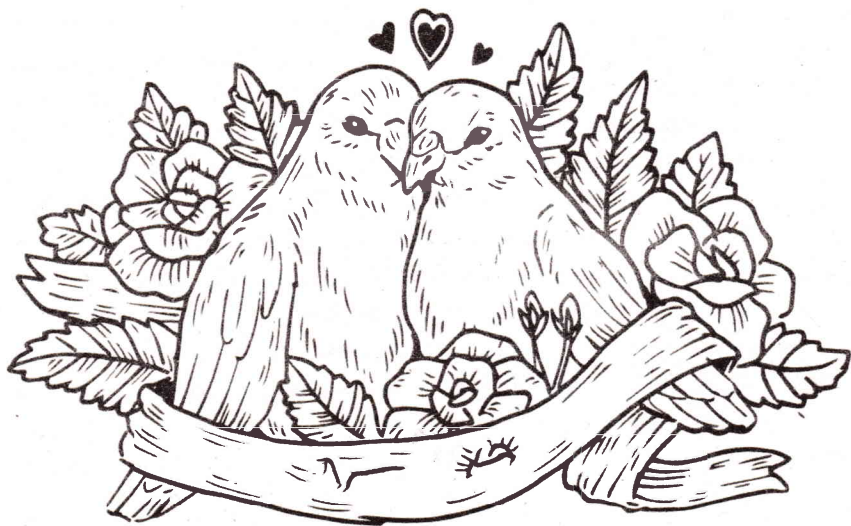

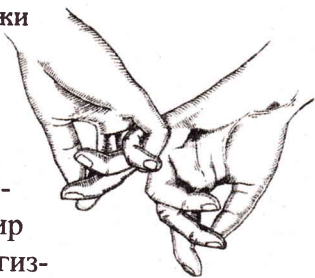
«Хатоларинг билан севаман»

Хаяжондан юрагингиз орзикиб кетаётганди. Ҳаётингизнинг эркаги ё аёлини топган ўша кунингизнинг бошқатдан ҳаёлингизда жонлантириб, ҳис қилинг. Яна турмуш ўртоғингизнинг кўзларига қаранг. Уни сиз учун ягона қилган сирни бошқатдан ҳис қилинг. Турмуш ўртоғингизнинг сиз билан турмуш қуришга розилигининг ўзи сизни якка-ю ягона қилишга арзимайдими? Энди қўлингиздаги узук бармоғингизни кесиб ташлай оласизми?

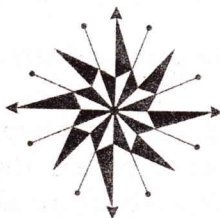
Ва охирида жимжилоғингизга қаранг. Нақадар нозик ва заиф, тўғрими? Турмуш ўртоғингизнинг қалбидек. Сизга сирларини очган, сирларингизга ҳамроз бўлган қалб сиз учун безанган бебаҳо ойна мисолидир. Қараганингизда аксингиз кўринадиган бу ойна шунчалик нозик ва мўртки, сиз томондан келадиган арзимаган чертма ҳам уни чил-чил қилиб, ерпарчин қилиб ташлайди. Хусусан, сизга нисбатан ҳимоясиздир у. Сиздан келадиган зарбалар уни энг нозик нуқталаридан парчалаши

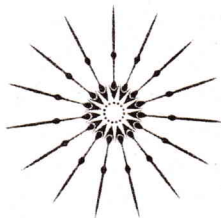

мумкин. Аммо бошқаларнинг каршисида турмуш ўртоғингиз жимжилоғингиздек мўрт эмас. Энди хоҳласангиз, жимжилоғингиздан воз кечинг. Барибир нозик ва заиф-ку, деб уни қўлингиздан узиб, юлиб ирғитинг! Шундай қила оласизми?

Энди кафтингизга яна бир бор каранг! Беш бармоқнинг беши ҳам бараварига сизга муҳаббатни кўрсатмоқда. Муҳаббатни кафтингизда ҳис қилинг. Муҳаббат – қўлингиз остида. Жонли, илиқ ва яқин...

ИНТИҲО ЎРНИДА

Никоҳ учун

қасамёд қилишни хоҳлайсизми?

Икки кишининг умр бўйи бирга бўлиши ҳам машаққат, ҳам ёқимли нарса. Нима учун машаққатли? Чунки кишининг мавҳумлиги ва осонгина доирага кирмаслиги, ришталарни можарога айлантиради. Нимаси билан ёқимли? Чунки нима бўлса бўлсин, киши ўз қалбига муқобил бир қалбни топиш билан хушнудлиги ва шодлигини орттиради. Қайғулари ва ғам-ғуссасини камайтиради. Бу машаққатли ва ёқимли баробарлик ибтидосида икки киши бир-бирига пардага ўраган ҳолатда ваъда бериши бор. Ҳар хил маданиятларда бу ваъдалар қайсидир маънода никоҳни билдириш, никоҳ қасамёди ёки никоҳ дуоси номи билан изоҳланади. Мисол учун Апачи қизил танлиларнинг «никоҳ қасами» худди шундай:

«Энди ёмғирда ҳўл бўл-
майсиз. Чунки бирингиз бош-
қангизга соябон бўласиз. Энди
ҳеч қачон совқотмайсиз. Чунки
бирингиз иккинчингиз учун ис-
сиқлик манбаидирсиз. Энди ҳеч қа-
чон ёлғизликда қийналмайсиз. Чунки
бир-бирингизга ҳар доим йўлдош бўласиз. Энди бир
тану бир жонсиз, чунки олдингизда биргина ҳаёт бор.
Энди хонадонингизга боринг, баробарлигингизга гу-
воҳлик қиладиган кунларга қадам қўйинг. Ҳар кунингиз
саодатга йўғрилсин, умрингиз бахтиёрликда ўтсин».

Бу фикрдан келиб чиқиб, турмуш остонасига эндиги-
на қадам қўйган жуфтликларнинг оғзидан никоҳларига
гувоҳлик қиладиган ҳар бир кишига айтиши мумкин
бўлган, айтмоқчи бўлган, айтмоқчи бўлиб, айтолмаган
сўзларини ифодалаб, «никоҳ қасамёди» ташкиллашти-
ришга ҳаракат қилдим. Эътиборингиз ва ҳукмингизга
ҳавола қиламанки, сизнинг ҳам қўшимча қиладиган,
таклиф этадиган сўзларингиз бўлсин. Сиз ҳам бир
пайтлар бир-бирингизга қандай сўз берганингизни бир
эслаб кўринг...

I Мен...

Мен.. (нукталар ўрнига келин ва куёвнинг исми ёзилади). Биз иккимиз бир-биримизни севдик. Бир-биримизни танладик. Бир-биримизга жуфт бўлдик.

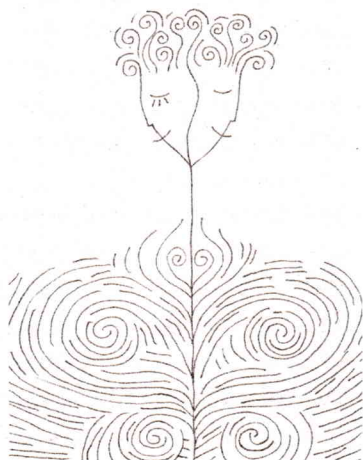
Биз йўловчимиз. Ҳаёт йўлидан баробар одим қўйишга сўз бердик. Ҳаётнинг пасту баландида бирга юрамиз. Саодатни ҳам, маҳзунликни ҳам бирга қарши оламиз. Ҳаққимизга сафаримиз хайрини сўраб дуо қилинг.

Биз иккимиз йўқсилмиз. Бошқа ҳаммани тарк этиб, бир-биримизни афзал кўрдик. Бошқа ҳамма нарсани нари суриб, муҳаббатимизга кўндик. Биз бир-биримизга берганларимиз билан бойиймиз. Ҳаққимизга баракот сўраб дуо қилинг.

Биз иккимиз ўксик ва етиммиз. Ота-оналаримизни ташлаб келдик. Ота-онамиз кўп ҳолларда ёнимизда бўлишмайди. Бир-биримизга раҳм-шафқат қилиб, бир-биримизни севинтирамиз. Ҳаққимизга тасалли дуоси қилинг.

Биз иккимиз кўр ва кармиз. Кўзимиз бир-биримиздан бошқани кўрмайди. Қулоқларимизга бошқаларнинг висир-висири кирмайди. Бир-биримизга кўз-қулоқ бўламиз. Ҳаққимизга дуойи хайр қилинг.

Биз иккимиз турмуш қурдик. Муҳаббатни зиёда қилиш учун ҳаётни баҳам кўрамиз. Турмушимиздан

қалбларимизга сирли эшиклар
очилади. Бундан бу ёғига
бир-биримизни янада кўпроқ
севамиз. Ҳаққимизга саодатлар
сўраб дуо қилинг.

II

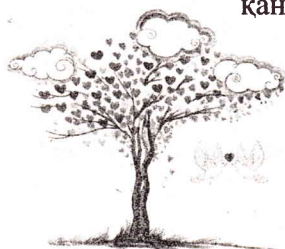
Мен.../ Мен...

Иккимиз бир-биримизни севдик.
Сизни қувончимизга қувонч кўшиш
учун чақирдик. Иккимиз бир-би-
римизни танладик. Сизни танлови-
мизга гувоҳлик қилишингиз учун
таклиф қилдик.

Роббимизнинг лутфи билан
қалбларимиз бир-бирига исинди. У
қалбларимизга муҳаббатни бермаса
эди, бир-биримизни севмасдик, ҳар
доим бир-биримизга бегона бўлиб
қолардик. Яратганнинг изни билан
бир-биримизга ҳалол бўлдик. У кўн-
гилларимизни тарбия қилмаганида,
бир-биримизни танлай олмасдик,
бир-биримиздан узоқ бўлардик.

Биламизки, Роббимиз бизни
бир-биримизга парда қилди. Ҳар
қандай ёмонликка қарши бир-биримизга
ёпинчиқ бўламиз. Хатоларимиз, нуқ-
сонларимизни хуш кўриб, парда тута-
миз.

Биламизки, Роббимиз бизни бир-би-
римизга либос қилди. Ишқимизни

устимизга кийиб, бошқаларга кўринамиз. Бир-биримизнинг борлигимизни бир-биримизга зийнат қиламиз.

Қалбларимизга муҳаббатни баҳшида қилган Роббимизга, қалбларига тушган муҳаббат соничалик тасбех келтирамыз. Кўнгилларимизни бир-бирига ошно қилган Яратганга, борлиқни тўлдирган рухлар ададича шукрона келтирамыз.

III

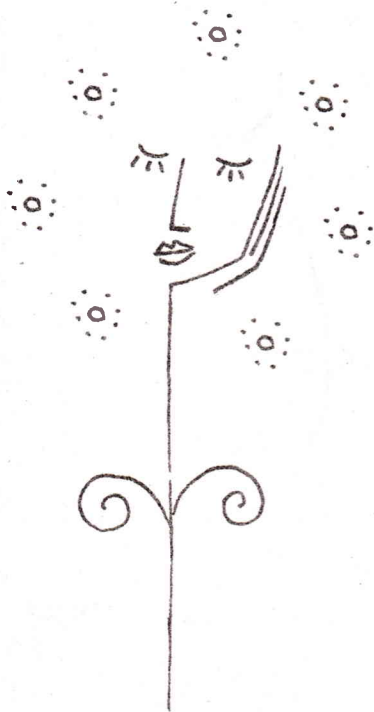
Мен... Мен...

Иккимиз бир-биримизни севдик. Бир-биримизни танладик. Бир-биримизга сўз бердик. Бир-биримизга жуфт бўлдик.

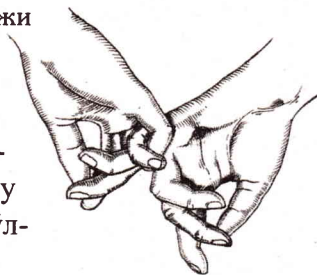
Ҳозир бир-биримизга ваъда бераётганимизда гувоҳ бўлишингизни хоҳлаймиз.

Бундан бу ёғига иккимиз бир-биримизнинг энг яқинимиз. Ёлғиз қолганимизда илк бир-биримизни топамиз. Сирларимизни, аввало, бир-биримизга очамиз. Шодлигимизни бирга кўпайтирамыз.

Бундан бу ёғига иккимиз бир-биримиз учун йўлбошчимиз. Ҳар доим бир-биримизга яхшилик соғинамиз. Агар тўғри йўлни тополмай, шошиб қолсак, иккимиз бирга топамиз. Йиқилсак, иккимиз бирга оёққа турамыз.

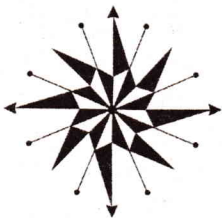
Бундан бу ёғига бир-биримизга ҳамроҳмиз. Паст-баландларда ҳар доим бир-биримизнинг қўлимизни тутамиз. Тоғу чўлларда ёнма-ён юрамиз. Йўлнинг охиригача бирга борамиз.

Бундан бу ёғига бир-биримизнинг энг яқин ёрдамчимиз бўламиз. Камимизни бирга бут қиламиз. Қусурларимизга парда тутиб, хатоларимизни оғринтирмай, ислоҳ қиламиз. Хонадонимизни бирга жаннатга, кошонага айлантирамыз.

Бундан бу ёғига бир-биримиз учун энг яқин дўстмиз. Хафа бўлганимизда бир-биримизга тасалли бўламиз. Қувонганимизда бир-биримизни қучамиз. Саодатимизни бирга бутун қиламиз.

Бундан бу ёғига бир-биримизни кўп ва хўб севамыз. Бир-биримизни танлаганимиз учун кўп севинамиз. Бундан бу ёғига икковимиз бир-биримизга омонатмиз...

СЕНАИ ДЕМИРЖИ

Хатоларинг билан севаман

Сўнги йилларда синашиб оила қурганларнинг ҳикояларини тинглар эканмиз, уларда ҳам оғриқли муаммолар борлигидан ажабланамиз. Назаримизда, бу муаммолар ҳам севги деб таърифланиши керак. Негаки, шеърларга, романларга, романтик фильмларга мавзу бўладиган севги ва соғинч изтироблари бор!

Никоҳ ўзаро муносабатларнинг энг яқини ва чегарасизидир. Айнан шу яқинлик ва чегарасизликни суиистеъмол қилаётган айрим эр-хотинлар қўрқинч, ташвиш, иккиланиш оқимиға тушиб қолмоқдалар. Натижада бахтга умид боғлаш ўрнига, ўзларини азобли турмушга маҳкум этмоқдалар. Уларнинг боши қотган: орқага қайтишнинг ҳам, олдинга юришнинг ҳам аччиқ бадали бор.

Ёзувчи ва психотерапевт Сенаи Демиржи «Хатоларинг билан севаман» (Ve aşk evliliğin ellerinden tuttu) китобини ўқувчилар эътиборига ҳавола этар экан, фаолиятида суҳбатдош бўлган жувфтликларга айтадиган қуйидаги жумлаларини таъкидлайди: «Яхши инсонларнинг ёмон муносабатлари бўлиши мумкин. Ёмон муносабатлилар эса ҳамон яхши инсонлардир. Йиқилган жойингиздан тура оласиз. Ҳар қандай вазиятда янги танловингиз бор».

WWW.BOOK.UZ

ISBN 978-9943-9358-0-8

9 789943 935808

ЯНГИ АСР АВЛОДИ

@bookuzbekistan